

**TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
ÜLDISE AJALOO KATEEDER**

**PARIISI KOMMUUNI POLIITIKA
SOTSIAAL-MAJANDUSLIKUL
JA KULTUURILISEL ALAL**

DIPLOMITÖÖ

HELGE AUN

TARTU 1963

Sissejuhatus

1871. a. märtsis võitis esimene proletaar-
ne revolutsioon maailmas - Pariisi Kommune.
Töölaskas oli võimul lühikesest aega - kõigest
72 päeva, ja suurem osa sellest ajast su-
lus võitlemises kontrevolutsiooniga. Ent
ometi on see sündmus jätnud maailma
revolutsioonilise võitluse ajaluks sügava
jälje. Esmapärdselt ajales oli poliitiline
võim endal rätte võtnud tööklask, kes
kasutas seda võimu hoopis uuel viisil -
mitte enam väheuse huvides enamuse
vastu, vaid enamuse huvides väheuse
vastu. „Kommune'i üritus on sotsiaalse revo-
lutsiooni üritus, töörahva täieliku poli-
itilise ja majandusliku vabastamise üri-
tus, see on kogu maailma proletariaadi
üritus. Ning selles mõttes on ta suurematü-
kijutas Lenin!”

Oma olemasoleva lühikese aja jooksul
jõudis Kommuun eriti palju ära teha

¹ V. I. Lenin. Kommune'i mälestused. Teosed, kd. 17,
T. 1953, lk. 112.

poliitilisel alal. Tema suurimaks saavutuseks oli uut tüüpi riigi - esimese proletariaadi diktatuuri vormi loomine. Vähem kui poliitilisel alal jõudis kommunen ära teha sotsiaal-majanduslikul ja kultuurilisel alal. See on ka arusaadav, sest nende ümber kerralduste tegemine nõuab rohkem aega. Aga ka kommune sotsiaal-majanduslikud ja kultuuri-alased abinõud on andnud riiksaline panuse proletariaadi revolutsioonilise võitluse regemustesse. Kommuneharundas või vähemalt aastas paljud töötajate elu põhiprobleemide lahendamist. Majanduslike ja kultuuriülesannete lahendamises töölisklassi huvidest lähtudes puituvad uue võrsed, millel on oluline tähtsus kommune tegevusele üldhinnangu andmisel.

Käesoleva diplomisöö ülesandes ongi anda teata ülevaade Pariisi kommune sotsiaal-majanduslikust ja kultuurialast poliitikat. Sees sellega püütakse anda hinnang riigile kommune sellekohaste abinõudele. On püütud järgida riigi kommune sotsiaal-majanduslike ja kultuurialaste dekreetide ja määruste saamistega ning teataval määral, võimaluste piires vaadelda ka nende elluviimist.

Pariisi Kommuni mis üht tööliste ühingu
ilma paistvamaid tähtsusi on sündinud
kõrstenud maa- ja linna- klassid. Eriti
sõrgelt tuleb hinnata Marx „Kodusõda
Phantasmaal“², mis on kirjutatud vahetult
Pariisi Kommuni sündumiste mõjul. „Kodu-
sõda Phantasmaal“ oli mõeldud I Inter-
natsionaali Prantsuse ülesütse vas-
tuses revolutsioonile Pariis. Prantsuse
istungr 28. märtsil tehti ülesütse kes-
tamine ülesandeks Marxile, kuid Marxi
kaipuse tõttu võeti selle kesitamine. Üles-
ütse sai valitud 30. mais.³ Esimene
„Kodusõda Phantasmaal“ väljaanne ilmus
13. juunil inglise keeles. Marx andis siin
suurepärase hinnangu ära lõppenud revo-
lutsiooni sündumistele, näitas proletariaa-
dile kuid edaspidi võitluses sõjaväelise
revolutsiooni eest.

Marx sellele on rääkima teo kirju-
tamisel aluses võetud nõukogud Engelsi
töös, Kertelise ühingu, Leini artiklites

2 K. Marx. Kodusõda Phantasmaal. Karl Marx
ja Friedrich Engels. Valitud teosed kahes köites,
I kd., T. 1957, lk. 373 - 435.

3 F. M. Arhukov. Memoirid ja memoirid
Karl-Marxi Kommuni 1871 r. (Lühikokkuvõtte)
„Ühine tegevus Tserkovskogo gos. univ. un-
ivers. Arhukov“, Vkn. 6, 1958, lk. 152.

4 F. Engels. Kertelise ühingu. Karl Marx ja Fried-
rich Engels. Valitud teosed kahes köites, I kd.,
T. 1957, lk. 436 - 508.

"Kommuni õppetunnid",⁵ "Kommuni mälestused",⁶ klassikalises töös "Riin ja revolutsioon"⁷ jt. Valmistades vene proletariaati ette sotsialistlikus revolutsioonis, valgustas Lenin igapäevast Pariisi Kommuni regimist, tõi esile tema olemasoleva tugevuse ja nõrkuse, näitas tema vigadest, otsustavast asjastusest, et prantsuse proletariaadil ei olnud sel ajal iseseisvat tööloparteid.

Allikana on töös kasutatud eelkõige "Pariisi Kommuni istungite protokolle",⁸ mis ongi käesoleva töö kirjutamisel olnud põhimaterjaliks. Protokollid on tähtsaimas kommuni ajaloo allikas; nad on seda väärtuslikumad, et paljud kommuni dokumendid, eriti aga tema komisjonide materjalid, Rahvusaardi keskonnite arhiiv jt. hukkunud traagilistel maipäevadel tulekahju ajal hävinud. Kommuni istungite protokollid päästeti munitsipaliitide ametniku G. Meyeri poolt, kes ise ei võtnudki 18. märtsi revolutsioonist

⁵ V. I. Lenin. Kommuni õppetunnid. Teos, kd. 13, V. 1953, lk. 424 - 427.

⁶ V. I. Lenin. Kommuni mälestused. Teos, kd. 14, V. 1953, lk. 108 - 112.

⁷ V. I. Lenin. Riin ja revolutsioon. Teos, kd. 25, V. 1954, lk. 355 - 459.

⁸ Протоколы заседаний Паризских Коммун 1871 года, т. I - II, М. 1959 - 1960.

osa.⁹ Protokollid võimaldavad jälgida kommuni dekreetide arutelu, nende saamisega, näitavad mitmesuguste osolude võitlust kommuni istungitel. Hinnatakse on asjaolu, et iga protokollil järel on nimetatud teisi faetused "Kommuni otsused ja dekreetid" ning "Määrused". Need lised täiendavad protokolle nii faktilise materjali osas kui ka teoreetilisest küljest.

Protokollid aga rajastavad peamiselt kommuni seadusandlikku tegevust. Vähe on neis näidatud otsuste ja dekreetide praatilist elluviimist, töötajate suhtumist neisse ja tööloomingude osa uue ühiskonna ehitamisel. Sepärast ei saanud mööda minna sellistest allikatest, kui "Esimene Internatsionaali tegelaste ringid kommuni päevil"¹⁰ ja "Pariisi kommuni tööloomingasatjate ringid".¹¹ Nimetatud allikad annavad just materjali töötajate enesealgatuse kohta, suhtumise kohta kommuni dekreetidesse ja määrustesse.

Kommuni sotsiaal-majandusliku ja kultuurilise poliitika üle ei saa otsustada,

⁹ Ф. И. Фрунзе. Истории, л. 144.

¹⁰ Жизнь деятелей Первого интернационала в дни Коммуны, М. 1933.

¹¹ Жизнь работников Парижской Коммуны, М. 1933.

tundmata tema ühikute komisjonide ja ringkonnavalitsuste tegevust. Seda kajastavad protokollid vähe. Väga hinnatavat lisa annavad neile selles osas A. J. Moleri koostatud „Pariisi Kommuni dokumentide ja materjalides“¹² ning dokumentide ja materjalide kogu „Pariisi Kommuni võitluse pooli demokraatiseerimise eest.“¹³ Eriti viimane neist, mis sisaldab veel I. A. Frumovi ajaloolise ülevaate prantsuse pooli arengust ja Kommuni võitlusest selle demokraatiseerimise eest ning materjali Pariisi Kommuni haridus- ja kultuuritegelaste elu kohta, samuti lühikesi andmeid kopeerivate kohta, kellest on teada juttu, on oke asendamatu Kommuni rahvaharidustöö ja kultuurilise tundmaõppimisel. Põhjalt kaastab see teo Kommuni hariduskomitee tegevust, teo märkimisväärsel hulgal ära ajalehtede materjali.

Peenuimat üldkäsitlustest on saadatud uusimat Teaduste Akadeemia poolt

¹² Парижская коммуна в документах и материалах. [Составитель и редактор] А. И. Мокор, Л. 1925.

¹³ Парижская коммуна в борьбе за демократизацию школы. Документы и материалы, М. 1958.

¹⁴ С. А. Фрумов. Парижская коммуна в борьбе за демократизацию школы и просвещения. Исторический очерк. Парижская коммуна в борьбе за демократизацию школы, М. 1958, кн. 5-88.

sel teemal väga artud teost „1871. a. Pariisi kommuun“.¹⁵ See teos kujutab endast kollektiivset tööd, mis on teatavasti korraldunud Nõukogude Liidus tehtud suurest uurimistööst Pariisi kommuuni kohta. Sotsiaal-majandusline ja kultuurialaste küsimuste käsitlemis on selles teoses enam-vähem ammendav. Palju on aga lihtsalt refereeritud ja tsiteeritud kommuuniistungite protokolle, sügavamaid üldisi ja järeltõlgitud tegemata. Ühesõnaga - tundub, nagu oleks asja teoreetilisele küljele vähem tähelepanu pöördatud.

Mõningate probleemide, näiteks finantsküsimuse kohta pakub materjali P. M. Keržentsevi ulatuslik monograafia „Pariisi kommuuni ajalugu. 1871.“¹⁶ Üldiselt on aga selles töös sotsiaal-majanduslikud probleemidest üle mindud lihtsalt nimetamise korras. Väga hästi on ta kasutav esialgse pealdraudsema ülevaate saamiseks. Sedasama võib öelda ka N. M. Lurini „1871. aasta Pariisi kommuuni“¹⁷ kohta.

15 Парижская коммуна 1871 г., т. I - II, № 1959-1960.

16 П. М. Керженцев. Ценовые Парижской коммуны 1871, № 1959.

17 Н. М. Лурин. Парижская коммуна 1871 года. Изображение труда, т. II, № 1962.

Võimase puudusega tuleb aga ära märkida asjaolu, et selles teos esineb mitmeid faktide eksimusi.

Uurimustest ühiskõrvaliste osas on sisukas O. Vainikini artikkel kommuni ja Prantsuse Panga suhte kohta.¹⁸ See uurimus teab selgelt väga kommunaaride eksliku poliitika suhtumises pangaste ring selle põhjused ja tagajärjed. Väga olulist materjali andis F. I. Arhipovi artiklites portierprobleemi¹⁹ ja teitlusküsimuse²⁰ kohta, kuigi viimane neist puudutab vähe kasu, mis kommuniil tuli ilelda mõnes teitlusküsimuse lahendamiseks. Vajalikuks lisa sõtsiaal-majanduslike probleemide käsitlemisele andis F. I. Arhipovi artikkel „Voolude väitlus 1871. a. Pariisi kommuni mõningate sõtsiaal-majanduslike küsimuste läbiviimisel.“²¹

18 O. I. Вайниккин. Французский банк и Паризская коммуна. — „История - марксизм“, т. 1, 1926, стр. 11-47.

19 Ф. И. Архипов. Разрешение Паризской коммуны 1871 г. жилищного вопроса. — „Учёмные записки Горьковского гос. ун-та иностр. языков“, вып. 12, 1959, стр. 205-217.

20 Ф. И. Архипов. Прерогативный вопрос в Париже в период Осары и Паризской коммуны. — „Учёмные записки Горьковского гос. ун-та иностр. языков“, вып. 1, 1955, стр. 29-55.

21 Ф. И. Архипов. Борьба течений в Паризской коммуне 1871 г. при проведении некоторых социально-экономических мероприятий. — „Учёмные записки Горьковского гос. ун-та иностр. языков“. Вып. 2, 1957, стр. 63-94.

Töölaklassi osa ja suhtumise kohta pa-
ruvad hinnatavat materjali A. I. Moloni
artiklid „Pariisi töötajate ringjad Kommu-
ni päevil“²², „Pariisi töölised Kommuni
päevil“²³, „Revolutsioonilised klubid 1871. aa-
la Pariisi Kommuni päevil“²⁴, samuti
G. P. Morozovi artikkel „Pariisi tööliste
kultuurilised organisatsioonid ja 1871. a.
kommun.“²⁵

Kirjanduse ja kunstide alaste küsimuste
käsitlemisel on mõningaid paremini tõe-
sellalaste uurimistega võrreldes M. Alex-
seva, S. Manovitši ja J. Tseri artiklid
„Kirjandus ja kunst Pariisi Kommuni päe-
vil“²⁶. Siiski vaadatakse nende küsimuste

22 A. И. Молок. Трудящиеся Парижа в дни Коммуны. [Сборник истории обществен-
ных движений и международных от-
ношений, М. 1957, кн. 515 - 529.]

23 А. И. Молок. Рабочие Парижа в дни Коммуны.
„Вопросы истории“, № 3, 1951, кн. 3 - 31.

24 А. И. Молок. Революционные клубы в дни
Парижской Коммуны 1871 года. — „Учёмные
записки Московского гос. пер. ин-та
им. Ленина“, т. 109, вып. 6, 1957, кн. 33 -
53.

25 Г. П. Морозов. Профессиональные организации
рабочих Парижа и Коммуна 1871 года. —
„Вопросы истории“, № 3, 1961, кн. 92 - 106.

26 М. Алексва, С. Маневич, В. Телер. Литера-
тура и искусство в дни Парижской ком-
муны. — „Вестник истории мировой куль-
туры“, № 6, 1961, кн. 29 - 44.

käsitlemisel liiga laiati ja lõppkokkuvõttes
käsitletakse rohkem Pariisi Kommuni
teemat hilisemas prantuse ringanduses ja
kunstis kui Kommuni enda poliitikat sel
alal. Seda puudust võib ette heita ka ul-
peelnimetatud uusiajalise eeldkäsitlusele
„1871. a. Pariisi Kommun.“ Mainitud ar-
tikli võttes ongi asjaolu, et ta pöörab
põhitähelepanu just Kommuni enda rin-
gandusele ja kunstile. Olulist materjali
ringanduse ja kunsti küsimuste kohta
andvad veel „1871. aasta Pariisi Kom-
muni poessa antoloogia“²⁷, J. Darilini
„Pariisi Kommuni poetid“²⁸ ja album
„Pariisi Kommun 1871.“²⁹

Selline on lühidalt käesoleva diploma-
töö ringutamises kasutatud põhiline rin-
gandus.

Töö on jaotatud kolme peatükki.
Esimene neist käsitleb küsimusi, mis on
seotud majandusele taastamise ja orga-
niseerimisega. Teine peatükk on vaadel-
dud ainekustid, mida Kommun võttis
tarvitusele otuselt töötajate materiaalse

27 Автономия розне Парисской Коммуны
1871 г., М. 1948.

28 Г. Дарини. Поэты Парисской Коммуны,
т. I, М. 1942.

29 Парисская Коммуна 1871. Альбом,
Варшава 1955.

olukorra ja elutingimuste parandamises.
Kolmas peatükk püüab anda ülevaate kom-
muuni poliitika rahvatariduse ja kul-
tuuri alal. Peab märkima, et selline jaot-
tamine on teatud määral tinglik, kuid
töö paremas liigendamises on see vaja-
lik. Parandada ju majandusele taan-
tamises ja organiseerimises ettevõtetud
abineud ja töötajate materiaalsed olu-
korda ja elutingimusi või kui nad seda
võel ei jõudnud teha, siis edaspidi olee-
sid nad seda kindlasti teinud. Kommun-
oli töölasele valitus ja sepe tema
otsiaal-majandusliku ja kultuurilise
poliitika teemaks oli proletariaadi
hoidu teenimine.

I peatükk

Pariisi Kommuni abinõud tööstuse, kaubanduse ja varusta- mise taastamiseks ja organi- seerimiseks

18. märtsil 1871. a. kukutas Pariisi töötr.
klass kodanliku valitsem. Võimule tuli Rah-
vusaardi keskkomitee. Ajutise revolutsio-
näärse valitsemise asemel ta rohi kodanliku
riigimaisena püstitamist ja uut tüüpi
rüüpi loomist. Tema esimestes sammui-
des olid alalise armee kaotamine, pürami-
dstruktsiooni lõpetamine, sõjakohtute kaotamine,
sõdurite allutamise üldisele kohtule, kodan-
liku politsei ja sardarmeria laialisaatmine.¹

Vähesi jätkas Rahvusaardi keskkomitee
ära teha sõjaval-majanduslikul alal. Selle
ühes põhjuses oli kindlasti tema võimuloleku
lühike aeg - 10 päeva. Teisest küljest aga ei püüd-
nudki ta rohkem ära teha, kui nõudis äärmine

¹ Парисская коммуна I, lk. 329.

vajades, sest ta pidas end ajutises valit-
suses ja oma põhiesmärgis, lüps ta
Kommuni kommunismist.

26. märtsil teinud Kommuni vali-
mised. Hääletamisest võttis osa 287000 in-
imest.² 28. märtsil tuli Pariisi Kommuun
korra. Kommuni repressiivne reuler 86 in-
imest. 65 inimest saats Kommuni revo-
lutsiooniline demokraatia - tööliiklase ja
väikerodanluse. 21 saadikut esindada aua-
ja suurerodanluse. Nende hulgas olid Thiersi
agendid. Kuid peaaegu kogu nad lahustas
Kommunist juba märtsi lõpul ja ap-
rilli algul.³

Kommuni repressiivne oli üle 30 Inter-
natsionaali liikme.⁴ Suurem osa neist
(peaaegu 2/3) olid prudenistid; ülejäänud
olid blanistid ja ainetl üm. (Lerradler)
oli lähedane marssimile. See asjasen
võis seelene, et Internatsionaali liikmed
ei moodustanud Kommunismis ühtset
gruppi, mis oleks juhtinud esimese tööli-
klassi valitsuse poliitikat ja edusalt
suntud vastu panna väikerodanlike

² P. Lissagaray. Geschichte der Kommune von 1871,
Berlin 1956, lk. 111.

³ F. A. Krüger. Wapunkene kommunapare, lk. 1961,
lk. 43.

⁴ H. Martzai. Die Kommunarden von Paris,
Berlin 1961, lk. 62.

demonstraatide ja sõjalistide mõjule. Sellele vaatamata andis Internatsionaali Pariisi seadused kommunistidele rea ustavaid, andraid ja energilisi inimesi (Varlin, Frankel, Arrieu, Pottier jt.).⁵

29. märtsil moodustati Kommunisti komisjonid. Sotsiaal-majanduslike küsimuste lahendamises asutati Kommunisti Töö ja Vahetuse Komisjon, Finantskomisjon ja Teituse komisjon.⁶

Pärast, mille Kommunistid sai sõjaväeliseks valitsuseks, nõudis kiiret laenuvõtmist. Töö ja raudteed olid laostunud, sõda lahutas Pariisi ülejäänud Prantsusmaast. Väike- ja keskodanikus - kaupmehed ja töösturid⁷ - olid võlgades, neid ähvardasid pankrot ja võlavangla. Ettevõtteid ei olnud, töölised ei olnud tööl. Kommunistid olid vaja taastada tööstus ja raudteed, et anda töölisele tööd ja elamiseks vajalikke tingimusi.

Tööstuse ja raudteede edasise laostumise vältimine ja taastamine sõltus suurel määral vesilivõrgu taastamisest

⁵ A. H. Monod. Pärast Pariisi, lk. 14.

⁶ Proudhon I, lk. 35.

⁷ Laostumise oht ähvardas väiketööstust, ettevõtteid ja tööstuste omanikke. Tööstuste all mõeldakse siin just neid.

piirandamisest. Märtsi algul oli Thiersi valitsuse poolt välja antud seadus, mis nõudis võlgade viivitamatut tasumist. Vastuseks sellele seadusele oli 13. - 17. märtsi protestitud 150 000 veele. 45 000 kaupmeest ja töösturit olid pankroti äärel.⁸ See oleks kaubanduse ja tööstuse viimene täieliku laostumise ohtuanda. Kõnelt mõistis seda Rahvusaardi Keskkomitee, mis 18. ja 19. märtsi andis välja määruse kõigi võlaohustuste tähtaegade piirandamise kohta ühe kuu võrra.⁹

Rahvusaardi Keskkomitee poolt alustatud tegevust jätkas kommunaal. juhataja oma erimees proklamatsioonides teatas ta, et tööstuse ja kaubanduse taastamine on tema peamised mured.¹⁰ 29. märtsi loodud Töö ja Vahetus Komisjon pidi uurima tööstuse ja kaubanduse taastamise võimalusi mitte ainult Pariisis, vaid kogu Prantsusmaal. Kõikides oli püstitatud väga laialt; tõmmati kaasa tööliste organisatsioonid, Internatsionaali sektsioonid, kaubandustegelaste assotsiatsioonid jne.

Arvestades kaupmeeste ja töösturite

⁸ Журнеерная Коммуна I, lk. 375.

⁹ Samas, lk. 329.

¹⁰ Промышлен I, lk. 44.

massilise laostumise ohtu, arus Kommuni
rohe lahendamise vesilivõlgade küsimust.

31. märtsi otsustati pöörduda tööstusühingute
ja ettevõtjate sündisraatide poole ettepaneku-
ga saata Teo ja Vahetu Komisjonile oma
arvamused võlatähtaegade pisendamise kohta.¹¹

12. aprillil arutati Kommuni istungil
seda probleemi. Oli ettepanekud lüüa ves-
lite tasumise tähtaeg edasi 16. aprillini
(Varlin), 20. aprillini (Ostyn) ja üldse
mitte tähtaega kindlaks määrata (Jeurde).
Otsustati esialgu raskendada kohtulise
jälitus vesilivõlgade tähtsuses mitte tasu-
mise eest, kuni Kommuni häälkandjas
„Journal officiel“ ilmus dekreet nende
maksude tasumise tähtaegade kohta.¹²

Kommunile saadatud projektide läbivaatamises
moodustati spetsiaalne komisjon,
kuhu kuulusid blannost Friden ning kaks
parempoolset prudonisti - Berlay ja Jeurde.¹³

Järgnevalt arutati vesilivõlgade
küsimust 13. aprillil. Berlay, Jeurde ja
Friden lüpsid ette vii projektid vesli-
võlgade tasumise sena kohta.¹⁴ Kõik
need projektid lähtusid ühest põhimõt-
test - vajadusest laastada kapitali ja

¹¹ Промокоум I, lk. 70.

¹² Lamas, lk. 153.

¹³ H. R. Lypun, lk. 35-6.

¹⁴ Промокоум I lk. 157. ff.

krediidid rube, et luma tingimused normaalses teistustelises ja kaubanduslikes tingimustes. Sejuures lähtusid nad teinud kreditoride huvidest. Üldse rääkis kommun kreditoride õigusi, nimetades need õigusi puhtaks.¹⁵

Beslay' projektis oli antud võlgnikele võimalus tasuda võlg arvamööda viimase tähtajaga 31. mail 1873. a.¹⁶ Jourde'i projekt nägi ette võla maksmise kahe aasta jooksul kahenas osas.¹⁷ Fridoni projekt kolme aasta pärast 2-%-lise braga.¹⁸

Kõigi nende ettepanemiste arvamus oli, et äritehingute elavneumine peab viima rohu majanduse järk-järgulisele normaliseerumisele.

Lõplik otsus võeti vastu 18. aprillil. 12 osas jastatud võlg tuli tasuda kvartalite kaupa kolme aasta jooksul. Esimeses tähtpäeval määrati 15. juuni 1871.¹⁹

Võlgnike ja kreditoride vahelise selle lahendamisega tõusis kommun enda peole Pariisi „keskklassi“. See oligi ühe kommunide esmärgi, nagu on näha ka kommunide silmapaistva tegelase A. Ferraille'i kirjas oma naisele 15. aprillil

15 *Exposition* I, lk. 171.

16 *Lamas*, lk. 167-170.

17 *Lamas*, lk. 172-173.

18 *Lamas*, lk. 173.

19 *Lamas*, lk. 203.

1871. Ta kirjutas: "... poliitika nõudis, et me ei oles teinud neid [s.o. Pariisi väike- ja keskerodanlast - H. A.] oma sümmeetrilise vaenlasteks, vaid kasutanime neid versailaste vastu." ²⁰

Seda mõtet rõhutab ka K. Marx, kuita kirjutas, et "... see oli esimene revolutsioon, milles tööklasse avaliselt tunnustati ainest klassiks, kes on võimeline ühiskondlikus algatuses; seda tunnustasid inigi Pariisi keskklassi laiad kihid - peod, riigid, käsitöölised, kaupmehed, välgarvatsud ainult rikkad kapitalistid. Kommun oli nad põlastanud sellega, et targasti laskendas küsimuse, mis oli alati olnud tüüdi põhjuseks keskklassis eneses - võlgnike ja kreditoride küsimuse." ²¹

Mõned autorid, näiteks N. M. Lunin, on arvanud, et Kommun peona liiga palju tähelepanu versivõlgade küsimusele, mis püüdnud põhiliselt ainult kesk- ja väikerodanluse huvi. Arutati ju seda küsimust seljal Kommuni s. t. s. keskklassi ja väikerodanluse näol leots proletariaat kindlustada endale

²⁰ Труды германи, lk. 32.

²¹ K. Marx. Koduõda Prantumaal. Karl Marx ja Friedrich Engels. Valitud teosed kahes köites, I kd., lk. 416.

lütlast versailaste vastu, tegelikult oles
aga kommunun palju enam teelst akisaa-
rud talurahvalt, kirjutas N. M. Luin.²²
On õige, et kommunun oles pidanud rohkem
tähelepanu põnanaa liide sõlmimisele talu-
rahvaga. See aga ei tähenda, et kommunun
oles väinud pealrandalet suhtuda kes-
ja väikesedantuse raasatõmbamisse. Peale
selle, et kommunun leotis neist saada
endale poliitilist lütlast, distuud antud
küsimuse suure tähtsuse praatile ma-
janduslik vajades, mille N. M. Luin siin
tähele pannuta jätab. Kommunuil oli
tarvis majanduselule n.ö. hing rohkem pühuda.
K. Marx hingas seda deureti kõrgelt.
Internatsionaali Peanõukogu istunpile 25. ap-
rillil 1871. a. ütles ta: „Deuredid korteri-
iüri ja versite kohta on teelst mes-
terlik näin; ilma nendeta $\frac{3}{4}$ kaupmehi
ja käsitöölisi laestunud.“²³

Verslivõlgade ja hiljem ra mõnede
terste küsimuste lahendamise juures näeme,
et kommunun samas kapitalistlike ma-
jandusmetodeid. Kommunun ei saanud olemas-
olevates tingimustes korraga leotuda capi-
talistlikest ettevõtetest. See aga ei kõvalda

²² H. M. Luin, lk. 359.

²³ Первый Интернационал в дни Парижской
коммуны. Документы и материалы, М. 1941, lk. 46.

Kommuni proletaarid eelsooru. Teatud ajalooste tingimuste juures on mõnede kapitalistlike majandusmeetodite kasutamise lubatus ja isegi vajalik, nagu näitavad ka hilisemate sotsialistlike revolutsioonide kogemused.

Pärandi hulgas, mille Kommuni sai kodanlikult valitsusest, oli enneolukatte tööpuudus. Enne Prantsuse-Prussi sõda töötas Pariis 600 000 töölt. Sõja ajal oli ainult 114 000-l mingi töö. Kõige rasvemas olukorras olid õmbles- ja jalatööd tööstuse tööline, metalli- ja luumasinate töötjad. Briti palju töötuid oli naistööliste hulgas (62575 meest).²⁴

Sõja tõttu olid paljud ettevõtted sulletud. Kommuniile oli väga tähtis lasta käima sõravad ettevõtted ja sel tule vähendada tööpuudust. Tööd sulgest, nagu juba öeldud, vajati Pariis saanud tööstustöödangut. Nii oli tekkinud vajadus välja anda demokraatlikud ettevõttele nationaliseerimise seadus. See oli tingitud elu enda poolt.

Demokraatlikult poolt maha jäetud mittetöötavate tööstuste üleandmine

24 Ж. И. Апрель. Проговоренный вопрос, л. 33.

kohta tööliste tootmisassotiaatsioonidele võeti vastu 16. aprillile. Seadus võeti vastu ilma õigusliku vaidlusteta. Dekreedi motiveerivas osas oli ettevõtjate põgenevust nimetatud oma kodanikuohu tähtsusest tul-
dumisen ja öeldud, et "... selle alatu deser-
teerumise tagajärjel jäi mürua paljude
linna elus vajaliku ettevõtete töö..."²⁵ Dek-
reet nägi ette kommünismi meesustamist.
See kommünism pidi mahajäetud ettevõtete
kohta seostama statistilise arvestuse. Sa-
muti tuli arutada vahetust, mis pere-
miste tagasiöördumise korral määras
kindlaks tingimused töökohtade lõpliku
üleandumise tööühingutele ja hüvituse
suure, mida need ühinged peavad
maksma peremeestele.²⁶

Peamise sotsiaalse küsimuse - omandi-
küsimuse lahendamisel on kommünism, nagu
näeme, küllaltki ettevaatlik. Tegijad
16. aprilli dekreet töökooperatiividele üle-
andeks edaspidi ettevõtete omanikele sane-
maks. Kuid selle Lenini sõnade
järgi "kõik dekreedi"²⁷ tähtsus on siiski
tõhutu. "... see oli esimene ... dekreet, mis

²⁵ Промышлен I, lk. 191.

²⁶ Sama.

²⁷ V. I. Lenin. Kommünismi mälestused. Teine,
kd. 17, lk. 110.

vastar tolle aja praatsuse töölalasi aru-
saamutele tööstuse sotsiaalselt organiseerimisele.²⁸

Töölste hulgas rutsus see seadus esile suure aktiivsuse tõusu. Näiteks 23. aprillil töötasid Mekhaanikute Liit ja Metallitöölste Assotsiatsioon, kes saatsid vastavaid 16. aprillil dekreedile moodustatud komisjoni seas esindajad, nende jaoks väga instruktiooni. See sisaldas järgmised nõudmised: „Teha lõpp inimese ekspluatatsioonile inimese poolt, sellele ajuse viimasele vormile; Organiseerida töö solidaarsete assotsiatsioonide teel...“²⁹ Instruktioonile oli alla kirjutanud sündinudadi esimes Delabaye, kes oli Internatsionaali Peasekretär liige.

Keesolevaid, kes arutati 16. aprillil dekreedi elluviimist, pidasid ka trükiti, juvelieride jt. töölühinguid. Juvelieride ühing arutas mitel alustel töö organiseerimises komisjoni, mis astus otsekohe kontakti Kommuni liismitega esmaringa kiirendada dekreedi elluviimist.³⁰

16. aprilli dekreedi elluviimise arutamises teinud 15. mail täiapi Pariisi Tööühingute

²⁸ Труды Коммуна I, к. 379.

²⁹ Труды Коммуна I, к. 199.

³⁰ Т. Н. Морозов, к. 104.

viinajate üldresolux. Teine selline resolux
oli määratud 18. mail. Kuigi nende
resoluxite protokollid ei ole sätestada-
vad, näitab nende koostamisviisi fakt
se, et 16. aprilli dekreedi väljandamisest
möödunud kuu aja jooksul oli Pariisi
tööstühingute poolt traktat töö ära tehtud.³¹

Väga tähelepanuväärset 16. aprilli
dekreedi edasarendust kujutas endast
4. mai otsuse esitatud Verinier' projekt.
Esimene dekreet oli traktavasti andnud
omanike poolt maha jäetud ettevõtte
tööliste assotsiatsioonide käsutusse. 4. mai
projekti järgi ettepanek reorganiseerida
kõik suuretötte, olenevata sellest,
kas nad töötavad või need peremeeste
põgenemise tõttu.³²

See projekt oli juba selgelt sotsialist-
liku iseloomuga. See näitab, et komm-
unardide piirid olid saapemalendatuvas.
Kuid kommunistid ei jäänud arutades
Verinier' ettepanekut. Arutlus lõpetati eda-
si ja ta jäi peitumata.

Tegelikult oli 16. aprilli dekreet
esialgu üsni rohke põhimõttelise kuu

³¹ А. И. Монах. Рабочие Парижа, л. 11-12.

³² Промышленн. II, л. 120.

prastilse tähtsusega; tähts en ta selle
poolt, et pööras tööorganisatsioonid
otsiaal-majanduslike küsimuste lahenda-
damise peole. See demüt andis teatava
ettevõtteuse proletariaadi esindlike
rikkide nõudmustest ja äratas maa-
otsialistlikke mõtteid.³³

Omandiküsimuse lahendamisel ei
püüdnud kommunist ainult emane poolt
maha jätta ettevõtte ülevõtmise
tööde teostamist otsekohtadele. Sellepa
oli tihedalt seotud küsimuse revolüt-
siooni vaenlaste varanduse konfiskeeri-
misest. 18. märtsil ja pisut hiljem oli
Pariisist põgenenud keis. valitsuse, tema
ametnike ja armiga 100 000 inimese
luse eindajad.³⁴ Inimesed lase meile
väljendada ka tsari-venemaa Prantsuse
saatkonna sekretäri Obrenkovi kuni 13. ap-
rillist, millel rõõmab juba meile kide:
„Kõik, kes võivad, peavad end põ-
genema. Kõikine ootus!“³⁵ Ka te-
mal õnnestus põgeneda, muidugi Versailles-
le.

5. aprillil tegid F. Pyat, Delucuze

33 H. M. Luchin, lk. 337.

34 F. U. Arhivov. Võrre mchenn, lk. 90.

35 M. C. F. Aühber - Zargan, kova. Kusema uz
osamgennov Paruna (1870 - 1871 n.). -
„Voprösi ismormi“, № 3, 1956, lk. 132.

ja Vermorel Kommuni stipendit ettepaneku
töötada välja dekreedi projekt progressiivse
maksu sekkumise kohta neile, kes 1) dekre-
etist Pariisist, 2) Versailles' valitsuse
liikmeile, 3) rahvusaadlastele, kes keid-
vad kõvale tunnistustunde täitmisest.
Kommuni otsustas selle dekreedi projekti
väljatöötamine teha ülesandeks Finants-
komisjonile.³⁶ Punkt Rahvusaadi kohta
puudutas just kodanlike pataljoni. See
otsus tahtis heidutada ja saavutada revo-
lutsiooni vaenlasi.³⁷

Kommuni tähtsaimas ürituses
selles küsimuses oli dekreet 15. aprillist.
Selle motiveeriva osa öeldi, et teatav
osa kodanikke on jätnud Pariisi karmel
minutit maha, et heiduda kõvale võit-
lusest revolutsiooni vaenlastega. Lähtudes
sellest panis kommuni sekretär alla
kogu kinnis- ja valla vara ning igas-
sugused väärtused, mis kuuluvad
Versailles' valitsuse liikmeile, samuti
kõrvalisele kaasaegsimeile, 4. septembril
ja Thiersi valitsuse liikmeile. Dekreedi
kolmandas punktis määrati oma

³⁶ Третье издание I, стр. 105.

³⁷ Ф. И. Архипов. Горька мученик, стр. 90.

kodanikkohuse täitmisest kõrvalehoidumises
emigreerunud Pariisi elanikele trahvi, mis
võrdub nende peolt maksavate maksude
kümnesordse summaga.³⁸ Selle seaduse alla
kuulus tegelikult kogu Pariisi suursaadlus.

15. aprilli dekreedi arutamise ajal teatas
kommunni liikmete hulgas tõsiselt lahk-
heldid. Osa kommunni liikmeid hääletas
süül peolt, kuid arvas, et dekret ei ole
süllaalt radikaalne ja karm revolutsio-
ni vaenlaste suhtes. Teised avaldasid kar-
last, et pole praktiliselt läbiviidav. Dekreedi
vastu hääletas solutsiooni kommunni liiget.³⁹

15. aprilli istungi protokollis näitab,
et selle kommunni ühe tähtsama dek-
reedi vastu astusid mitmesuguste ette-
käänetega välja nii parem- kui pahem-
poolelised fraktsioonid.⁴⁰

Kõik aktivistid võttis kommunn ette
tööpuuduse levendamiseks. 1. aprillil mee-
dustas töö ja vahetus komisjon eriline
alakomisjon, mis pidi lühima aja jooksul
elitama oma kaalutlused selles küsimuses.⁴¹
Aprilli teisel poolel suleti endised töö-
otsimiskontorid, „... mis teise režiimiepi

³⁸ Промышлен I, lk. 134.

³⁹ Ф. И. Архипов. Борьба мечений, lk. 93.

⁴⁰ Тамар, lk. 94.

⁴¹ Н. Н. Лукин, lk. 331.

ajast kujutasta endast politsei poolt riig-
latud riigute, töölste esmajärguliste esipla-
nerijate monopoli.⁴² Nende asemel arutati
omamoodi tööloosid munitipalitetide
juures. Iga ringkonnas seati sisse uus
raamatut. Ühte neist pidid teotud riig-
jutama oma riigi ja tingimused, milles-
tel nad soovivad üht või teist tööd.

Teine raamat oli sisse seatud selles, et
eile määrada ettevõtteid, kes paanvad tööd.⁴³

Kommunism püüdis ka ise otseselt töö-
liste tööd anda. Nii anti töökoopera-
tiividele rahvusaantlastele muneite
õublemises.⁴⁴ Samal esmajärgul võttis kom-
munist endale ülesandeks jätkata lõputa-
mata ehitus- ja remonttööd.⁴⁵ Loodi eri-
lised töökojad. Nende organiseerimise
võttis aktiivselt osa Pariisi riigite ja kaa-
vatute eest keelitemises moodustatud
nastli liidu keskkomitee.⁴⁶

Nad abinõud aitasid leevendada
tööpuudust. Selle täielikus liividevimi-
ses aga oli juba kommunistide teerimise
aeg liiga lühike.

42 K. Marx. Koduõda Prantsusmaal. K. Marx ja F. En-
gels. Valitud teosed kahes köites, I kd., lk. 378.

43 H. M. Kerpenev, lk. 302. Vt. ka H. M. Lysnik, lk. 331-332.

44 Pariiskraad Kommunist I, lk. 382.

45 H. M. Lysnik, lk. 331.

46 A. U. Monok. Deviduotomietie Pariiskraadi Kommunisti.
„Petrovskianie ismoriai v miasie“, No 2, 1961, lk. 29.

Kõiglasuur põhimõtteksine tähtsus oli töö- ja riigikontrolli sekkumisel tähtsates ettevõtetes ja raudteel. Prut lähemalt vaatame siin Louvre'i relvatehase põhimäärust.⁴⁷

Määrus viis sisse kõigi juhtivate töotajate, alates direktorist, kelles oli kommuni deegaat, ja lõpetades tehase ülemate ja meistritega, valitavuse, vastutavuse ja vahetavuse.

Ettevõtet pidi juhtima nõukogu, kuhu kuulusid kommuni deegaat, tein tehase juhatajad ja meistrid ning tööliste poolt valitud saadikud. Viimased valiti kahes nädalas; pool saadikute koosseisust tuli iga nädal uuendada. Tööliste esindajatel nõukogu oli õigus tutvuda ettevõtte kõigi seaduste ja väliste operatsioonidega, sepu teha raamatupidamisega.

Erilised artiklid määrasid kindlaks tööliste palgand ja vallandamise korda. Tööliste vallandamine võis toimuda ainult nõukogu leal. Tootmise katkestuse korral tuli enne vallandada viimastega tööle võetud töölised.

Tööpäeva pikkuses määrati 10 tundi. Artikkel 15 lubab ületunnitööd 1-2 tunni

⁴⁷ Л. М. Мухоморов II, lk. 87-89.

ulatuses, kui seda nõuavad kommuni
kaitse huvid, kuid ilma loata.uta.

Kindlaks määrati ka palga suurus.
Töölised ei võinud saada üle 60 sentiimi,
meestrid üle 70 sentiimi tunnis. Nüüdis
tuli tööliste palga suurus umbes 150 fran-
ki kuus, meestril 175 franki kuus.
Ettevõtte juhataja pidi saama 250 franki
kuus.

Louvre'i relvatehase põhimäärus
ei jäänud ainult paberile. Nõukogu ette-
võtte töö puhtimiseks loodi.⁴⁸ Nii kehtes-
tati täpne töökontrolle kogu ettevõtte
puhtimise ja teotustegemise üle. Sama-
suguses näites võis tulla ka Rahvus-
liku Trüükoha.⁴⁹ Töökontrolle said
leida ka mujalt. Näites organiseeris
Theisz temale alluva festivalituses
nõukogu, kuhu kõrvuti administratsiooni
esindajatega võeti ka vanemat pestil-
joni.⁵⁰ Kommuni kontrolle kehtestati
naudituse üle. See oli vajalik selleks, et
üle saada naudituse administratsiooni
sotsiaalselt ja kindlustada republikaane
leiduvate ja muude vanade vedu Pariisi.

48 A. H. Monod. Devoirs sociaux, lk. 29.

49 J. H. Morozov, lk. 99.

50 H. M. Dymov, lk. 338.

16. aprillil andis Taidesaate Komissjon Félix Pyat'ile kaks volitused järelevalves ja kontrollis raudteede üle. "Raudteede pearent-
kolõnist sõltus arendamatus tunnustatud
tööliste ja teenistujate vastastamine kunstu-
sest rahvessaadest. Raudteekompaniid olid
kohustatud esimesel nõudmisel esitama talle
kaks kaardatud ja dokumendid.⁵¹ Nii-
gi, 4. mail, allutati raudteed täielikult
Teetuskomissjonile.⁵²

Keskseks probleemiks oli finantsrühi-
mise lahendamise või õigemini lahendamata
jätmine kommuni poolt. Finantsala tepe-
vuse jaoks oli moodustatud kommuni
Finantskomissjon, kuhu kuulusid Pariisi kom-
muni tuntud tegelased Varlin ja Jourde.

Finantskomissjon pidas väga täpset ar-
vestust oma sisetulekute ja väljaminekute
kohta. Üldse oli kommuni käsituses aja-
vahemikul 20. märtsist kuni 24. maini
36 miljoni franki suurune summa. Sellest 9,4
miljonit franki oli Pariisi linna jaoks val ar-
vel Prantsuse Riigis.⁵³ 4658000 franki
saadi kaupade arveste kasidest.⁵⁴ Mitme-
sugused muud sisetulekud (tubakamonopol,

⁵¹ H. M. Lurich, lk. 337 - 338.

⁵² Ф. И. Архипов. Троцковский вопрос, lk. 55.

⁵³ Парижская Коммуна I, lk. 385.

⁵⁴ Ж. Буржес. История Коммуны, л. 1926, lk. 76.

toetada, otsesed maksud, post, telegraaf) andisid 20 miljonit franki. 2 miljonit sai Kommuni raudteehingutelt tavalise riialise maksu näol.⁵⁵ Kuid neist tuludest si jätunud tulude sättes. Tegelikult kulutati sama aja jooksul ära 41,5 miljonit franki. Sellest sõjatööd kulud moodustasid 38 miljonit (92%). Suureselt järgnevad kulutused olid subsideeritud munitipalitetidele. Kommuni enda ja tema sõudjate kulud olid väikesed - 553 202 franki.⁵⁶

Kuid siis sai Kommuni veel näha, et tema kulud said ületada tulud? Kommuni riikuses olid olnud Prantsuse Pank, mille riikusi ametlikult hinnati 3 miljardile frankile;⁵⁷ need ainult rahalisi väärtusi oli 20. märtsi andmisel 243 miljonit.⁵⁸ Peale Prantsuse Panga olid Pariisis veel kindad finantsasutused - „Crédit mobilier“, „Crédit Lyonnais“, „Crédit Foncier“, Rothschildi, Pereire'i ja Fouldi varamad.⁵⁹

Kommuni delegaadid Prantsuse Panga juures oli parempoolse prudonist Berlay. Enda kui Kommuni delegaadi peamiseks ülesandeks pida ta ainult panga väärtuste

55 Записки Коммуны I, lk. 385.

56 Н. М. Крпичев, lk. 310.

57 P. Lissagaray, lk. 161.

58 О. А. Байкунцев, lk. 15.

59 Н. М. Крпичев, lk. 310.

hoidumist. Täidesaatvas Komisjonis tegi ta järg-
mise avalduse: „ On vaja austada panna
käipi tema privileegade ja eestipustega...
Spangum jõe haaramine pöördub meie
eneste vastu... ”⁶⁰ Pangafondide puutumatuse
nägi Beslay garantiid spanguste majandus-
like rahuste vastu. Igatahes oli Beslay
polütiika selline, et hiljem sai panga as-
direktor marii de Plouc öelda, et Beslay
aitas neid (st. versailani) ja ilma tema
abitä ei oles Prantsuse Pank enam eks-
isteerinud. ⁶¹ De Plouc andis seepärast Beslay
käsutusse võõrte riigi panga ruumides ja
peale kommuni huumorist aitas tal
pepeneida järele. ⁶²

Ka Finantskomisjoni esimesel Jourde
on süllaltki tapas. hoidlik. Ta n.ö. ei üh-
ta legaalsete suhete piires finantsoliparkia-
ga. Jourde säilitab puutumatuna
protrendipaberid 214 miljonit suurusel
summal, mis läti rahandusministeeriu-
mst. Ka Prantsuse Panga suhtes teatab
ta mitlerevolutsioonilist poliitikat. ⁶³

Asi läks siiski selleni, et mitte panna
ei sõltunud Finantskomisjonist, vaid

⁶⁰ Vt. H. M. Lyoun, lk. 366.

⁶¹ M. Fyrmann, lk. 78.

⁶² H. M. Lyoun, lk. 367.

⁶³ M. Fyrmann, lk. 77.

Finantskomisjon parast. Jeurde oli spa
kord sunnitud de Plouc'et ragu alust
paluma vajalikku summat rahvuskaat-
lastele palga väljamaksmiseks, kaigale
jaos või parajasti muude kulude kat-
ten. Näites ands de Plouc nõutud
miljoni asemel 400 000 ja Jeurde'il tuli
teha äärmiselt rasketeid kõike.⁶⁴

Kogu Kommuni esimeste riikide jor-
sul ands Prantsuse Pank talle ca 16,5
miljonit franki (selle hulgas 9400 000
franki Pariisi linna jorvalt arvelt).
Sama aja jorul sai Versailles' valitus
pannalt 247 miljonit.⁶⁵ Nii näpi tegelik-
suses välgas "neutralitet", mida panga
juhatus lubas säilitada kodusõjas Pa-
riisi ja Versailles' vahel.⁶⁶

Nagu märgis O. L. Vainstein, ei saa
süüsi kogu süüdi panga väärtuste kausta-
mata jätmise eest vuretada Berlay või
Finantskomisjoni kaala, sest Kommuni istun-
gite protokollidest ega teistest dokumentidest
ei ilmu, et Berlay või Finantskomisjoni
poliitika oles teiste Kommuni liinide

⁶⁴ Наружная Коммуна I, lk. 386.

⁶⁵ А. И. Мелок. Деволюционизм, lk. 30.

⁶⁶ Т. М. Керненич, lk. 312.

hulga vastuväiteid esile autunud.⁶⁷ Selles
suhtes oli ainult üheksa erandit. Pru-
donistlikke vaateid jagas enamuse Kom-
muni liikmed. Prudonistlikud teesid
aga lähtusid sellest, et ühiskonna ma-
janduselus ei ole määrava tähtsusega
mitte tootmine, vaid vahetus. Sepärast
näis neile spetsiifiline vahetus ja kredi-
di häirimine väga ohtlikuna. Berlay
väljendas üldist arvamust, et eksistentsi
vahetus ning pangas- ja rahastusteeni-
miseks tähtsustab maa majanduselu
krahhi. „Vale väiserodandis teeria aitab
saada prantsuse rodanduse finantsind-
use säilitamiseks.“⁶⁸

Võib arvata, et ühes põhjuses, miks
pangad jäi üle võtmata, oli asjaolu, et pank
ei krediteerinud mitte ainult suurkapita-
lisse, vaid ka väikeettevõtjaid. Igal aastal
laskis ta välja sadu tuhandeid vekkide
summale mitte üle 100 franki. Kommuni
aga ei soovitud riivata väikeomanikke,
kes suurel määral sõltusid pangast, sest
ta püüdis säilitada poliitiliselt liitu väike-
ja keskerodandusega.⁶⁹

67 O. L. Байумтеев, lk. 13.

68 Н. М. Керненьев, lk. 313.

69 O. L. Байумтеев, lk. 17.

Kommuni esia poliitika Prantsuse
Panga suhtes leidis kritiseerimist ainult
üksikute tema liikmete poolt. Näit. aprilli
keskel Väidevaatva Komisjonis intupse mär-
kis Amoureux, et panga loetakse reaktiooni
ja kui ta ei soovi alustada kommuni-
tule ta ära võtta.⁷⁰ Ka Välissuhete Ko-
misjon nõudis otustavate abinõude tarvi-
tuselevõtmist Prantsuse Panga suhtes. „Tõel-
sinnitada, et panga sejutab endast tõelst
sõnne reaktiooni peastaapi, ja loenda-
matute Versailles' agentide, sellest sihi-
seb Pariis, sepuemispunati,“ oli öeldud
tema avalduses 11. maist.⁷¹ Korduvalt on
Kommuni finantspoliitikat kritiseeritud
töötajate ringades. Töölised nõuavad otu-
tavate abinõude tarvituselevõtmist Prant-
suse Panga, selle „reaktsiooni kolde“ suhtes.⁷² Hiljem ringutas Paschal Grousset⁷³
Jourde'ile: „Tee võga... mida te jagate pal-
jude tervetega, seisab minu arvates selles, et
te arvasite, et on tarvis päästa „Pariisi kre-
diit“, kui asi oli tema enda [Pariisi kommuni-

⁷⁰ Записки Коммуны I, lk. 479.

⁷¹ M. O. L. Байумматю, lk. 42-43.

⁷² A. U. Монор. Работы Париза, lk. 25.

⁷³ Апаринжани Paschal Grousset oli Kommuni välis-
suhete Komisjoni esimees ja Väidevaatva Komisjoni
teise seonitu liige. Peale Kommuni pühitsemist
saadeti ta Uus-Kaledooniasse, kust põgenes Tagem-
maale. Peale amnestiat tegelas ta Prantsusmaal
publikistisega.

Записки Коммуны в борьбе за демократизацию, lk. 24.

H.A.] olema oles.⁷⁴

Otsustavad sündmused panga suhtes
toimusid 12. mail. Vältsuhete Komisjoni kor-
raldusel piiravad Rahvusaardi väeosa
pangakoostu sisse ja võtsid valve alla kõik
sissikäigud. Operatsiooni tulemuseks, et pan-
ga administratsiooni laenu tema salga-
koostu ja katala, et tal on ülesanne kor-
lada läbiotsimise teipid ruumides. Kuid
toimuvast sai teada Berlay. Ta tuli sünd-
muskohta ja nõudis Kommuni erindajana,
et loonet piiravas väeosa ära viidaks.
Rahvusaardi komandörid allusid Kommuni
ofitsiaalide täitevustele erindajale. Nii tõp-
pe raski vallutada Prantsuse Pank.⁷⁵

Olukord jäi endises. Suurimad saamisi-
ga pangalt oli enne kasumi. Näiteks 22. mail
nõudis ilhikondlik Päästekomitee pangalt
700 000 franki, de Pleeve andis ainult 200 000.
Alla õhtul, rahvusaartlaste relvade ähvar-
duse, andis ta välja ülejäänu 500 000.⁷⁶

Teatud summad Kommuni sisse
pangalt sai. Põhiline osa sellist tuli, nagu
espeel juha öeldud, Pariisi linna jaoks
arvelt. Peale seda, kui need summad olid

74 Vt. H. A. Lymen, lk. 368.

75 O. A. Baïkumtseï, lk. 43-47.

76 Французская Коммуна I, lk. 480.

kulutatud, taotle pangadiinateri aritüüja de
proue, kates panga kaaramost kommunni
peelt, Versailles' valitsuse finantsministrielt
lea avada kommunnile krediit teistest sum-
madest. See krediit avati aprilli lõpul. Peale
Pariisi linna summade ands panga kom-
munnile üldse 729000 franki.⁷⁷

Põhikõrte summade saamises sautsa
kommunni siiski teisi vahendeid. 26. aprillil
otsustas Finantskomisjon lõpetada teidudaineti
ja teiste saupade tollita sisseveo seoses kom-
munni raskes finantsilises olukorras.⁷⁸
26. aprillil ilmus kommunni dekreet selle
kohka, et kõik Pariisi saabuvas ringad
maksustatakse enne admissaatidele rätteandmist
uuesti, kuigi postimaks välja peol Pariisi on
juba tasutud. 28-ndal nõuab kommunni
raudteerühmitaridele müüduud suude eest
saadava maksu tasumist. 16. mail
nõuab ta kindlustuseltsidelt tempelmaksu
tasumist. 18. mail nõuab kommunni, et
kõik strukturend bürgeridelt peavad minima
vahetult Finantskomisjoni kassasse.⁷⁹ Ja

⁷⁷ Промоконне II, lk. 93.

Kommunni oma strukturendite (36 milj. franki) ja
Prantsuse Pargalt saadud krediidi (729000 franki)
summa üldiselt elpeolmainitud kommunni kulutuste
üldsumma (41,5 milj. franki). Vahet teist min ismelt
sellest, et kommunni kulutas 41,5 miljoni franki aja-
vahemikul 20. märtsist - 24. maini, panga ands aga
kommunnile 729000 franki krediiti kogu kommunni
existeerimise aja jooksul.

⁷⁸ Промоконне I, lk. 386.

⁷⁹ В. Д. Баймуштейн, lk. 37.

kõik see teinud samal ajal, kui väikelapsed
olid hüglasummed kasutama summas!

Süüsi on Finantskomisjon, mille eesotsas
oli Jõunde, teinud, et ta iga hinna eest püüdis
saavutada rangemat kontrolli rahaliste vää-
ruste kasutamise üle. 19. mail dekreets kolme
Kommunismi finantsalast dekreti. Ühe dekre-
tiga asutati kõrgem arvukomisjon; teine de-
kreet kehtestas korra, et iga isik, kes on
siinidi summade kuritarvitamises, läheb sõja-
kohtu alla, ja saab surmanuhtluse; kolmas
dekreet kehtestas kohakasutuse alusel töota-
mise mõningatel ametikohtadel ja ta-
andmise teo eest, mis on tehtud ilma riikse
tarvidusest.⁸⁰ Nii kanna, Kommunism alles
oma huku selõhtul mõtlema abinõudest,
mis, kui neid oleks kasutatud kasvatamata
kui vund varene, oleksid võinud olulisel
määral muuta tema olukorda.

Kodanliku historiograafia valitseb
seisukoht, et enamuse Kommunismi sotsiaal-
majanduslikest abinõudest olid nii suurt
kui veruult prudenistlikud. See kontsept-
sioon valitseb ka mõnede nõukogude ajale-
laste töös. Näitena peoldab seda seis-
kohta nõukogude ajalehtlane I. B. Kan.⁸¹

⁸⁰ M. Бурман, стр. 29.

⁸¹ С. Б. Кан. Проблемы Наринской Коммуны в новейшей
исторической литературе. - "Известия АН СССР",
серия истории и философии, т. II, № 1946, стр. 228.

Prudontlike ideoloogia mõju kahtlemata
olemas oli, kuid enamuse kommunistide
meelte puhul avaldas see siiski rohkem
mõju nende veruile kui küljele. Tegelikult
strukturelt aga vastas just enamuse kom-
munistide sotsiaal-majanduslikele ootustele
teaduslikele sotsialismi õpetusele. Engels rin-
nitab, et kommunistide sotsiaal-majandusli-
kud sammud ei vasta Prudonti vaimule,
vaid sama teadusliku sotsialismi vaimule.
„Ainsas sotsiaalses sammus, mille pru-
dondid läbi viisid, oli Prantse panga
konfiskeerimisest loobumine, mis oligi ühes
kommunistide hukkamise põhjuseks.“⁸²

Kommunistid ei saanud ära üht
tugevaimat relva Versailles' vastu –
pangade süsteemi, Pariisi võimsaid finants-
ressursse. „Pank kommunistide käes – see oles
olevad rohkem väärt kui kümme tuhat
pantvangi. See oles sundinud kogu prant-
se kodanlast avaldama survet Versailles'
valitusele, et see sõlmiks rahu kom-
munistidega.“⁸³ Ühena rahvast kommunistide

⁸² Fr. Engels. Kontre-revolutsioonist. Karl Marx
ja Friedrich Engels. Valitud teosed rahvaskeites,
I kd., lk. 490.

⁸³ Fr. Engels. Bessõna [K. Marxi „Kodanõjale Prant-
semaal.“]. Karl Marx ja Friedrich Engels.
Valitud teosed rahvaskeites, I kd., T. 4957,
lk. 379.

hukutavat vast teob V. I. Lenin ära arja-
ole, et pank jäi üle võtmata.⁸⁴

Panga ülevõtmise olem. olnud kommuni-
stile tähtis nii majanduslikust kui ka
poliitilisest küljest — esiteks olem. see kom-
muuni välja aidanud finantsilistest ra-
kestest, terves — ja mts sulgi tähtsam-
olev. kommuni rätte andnud võimsa
võitleusvahendi Versailles' kontrrevolutsioo-
ni vastu.

Ühes väga tähtsas küsimuses, mil-
lega kommunil tuli tegeleda, oli Pariisi va-
rustamine teiduainete, rüüte ja muude varu-
dega. Kommun ei saanud loomulikult raja-
da oma eksistentsile ainult olemasolevatele
varudele, vaid oli vaja neid ka piduvalt
järele vedada. Probleemi raskest mõistmise,
kui peame rõhuma, et Pariis oli 1600000
elanisega suurlinn,⁸⁵ mis vajab väga palju.

Enne Prantsuse-Prüüsi sõja algust
arvestati Pariisi teiduvarustat nende tüpe
jaotamise korral jätuvad 7-8 kuus.⁸⁶

Püüandele esimestel päevadel nõudis proletar-
iaat kõigi teiduainete reovimeid ja

84 V. I. Lenin. Kommuni õppetunnus. Teosed, kd. 13,
lk. 425.

85 P. Lissagaray, lk. 91.

86 F. M. Arshinov. Проговоренный вопрос, lk. 34.

arvelu võtmist ning nende normeeritud jaotamist.⁸⁷ Kodanliku valituse aga ei seisnud oma ülesannete täpsemel - ta ei suutnud tagada teidudainete õiglast jaotamist. Teidudainete varud vähenesid kiiresti, linnad tõusid elatava tempoga. Näiteks võrreldes 1869. a. detsembriga olid 1871. a. 21. jaanuaris kartuli hinnad tõusnud 30 sordla, liha hinnad üle 13 serra (6-elt frankile ja 20-elt frankile).⁸⁸ Juba 1870. a. novembri algul lanati tapma loomi loomaaedades. See liha müüdi turul. Müüjate ilmus ka karide ja keerte liha. Hõbe- ja liha oli väga kallid, seda suutid osta ainult jõukamad elanikud.⁸⁹ 8. jaanuaril 1871. a. maksis kar turul 12 franki, vares 2,5 franki. Töödise noole.⁹⁰

Valitsus ei võtnud olukorraga lahendamises ette mingiäid tõsiseid abinõusid. Nälga ja külma tagajärjel kasvav kiiresti suurenev, just elanikkonna proletariaati kihtide hulgas. Aegustis 1870. a. suri igal nädalal Pariisi keskmiselt 900 inimest, 1871. a. jaanuari kolmandal nädalal aga 4665 inimest

⁸⁷ М. Шур. Парис был предан, М. 1961, стр. 146.

⁸⁸ Там же, стр. 148.

⁸⁹ Ф. Ф. Архипов. Гротовольский вопрос, стр. 36-37.

⁹⁰ М. Шур, стр. 148.

(nest des last).⁹¹ Nüsupere ollesena päris Pariisi kommun.

Kommun arus rohe otsustavalt lahenda teitlusriinust. 19. märtil teatas Rahvusaadi keskkomitee, et elanud, kes asuvad Pariisi teiduainete vedamises vajaline ühendustude ääres, peavad ehitama barikaadid nii, et mitte lastada vabalüht. ⁹² Tegea teora teitlusriinusele tähelepanu juha Rahvusaadi keskkomitee. Teitlusprobleemi lahendamises oli kommun 29. märtil moodustanud spetsiaalse Teitluskomisjoni, mis pidi "... koostama Pariisi vaestamine est teiduainetega, läti viima kõi produktide, mis käisoleval ajal on kaupluses, kõi detailema ja kõi täielikuma arvestuse." ⁹³ Teitluskomisjoni ülesandeks jäi ka "... kindlustada kõi võimalike moodustega teiduainete juurdevõtte Pariisi..." ⁹⁴

Teitluskomisjoni esimeheks sai Francois Louis Parisel, kes elutselt oli arst. ⁹⁵ Komisjoni kuulustel veel tööline-kirgsepp Dereure, saanti kirgsepp Clément, metallitööline Champy jt. Praegu teie Teitlus -

⁹¹ M. Шур, с. 148-149.

⁹² Ф. И. Архипов. Троцкий-левый вопрос, с. 41.

⁹³ Троцкий I, с. 35.

⁹⁴ Там же.

⁹⁵ Троцкий II, с. 414.

komitejoni liikmed kuulustasid I Internatsionaali
ja võtsid aktiivselt osa revolutsioonilistest
võitlustest juba Teise imperiumi aastail.⁹⁶

20. aprillil, noores Pariisi suunamisega
teisele tööle, nimetas Kommuuni teine ase-
meel Teitlenkomitejoni esimehes Viard'i; kes
oli energiline inimene, Rahvusaardi Kes-
komitee ja 20 Ringkonna keskkomitee liige.
Teitlenkomitejoni teise koosseisu arvel olid sel-
lased väljapaistvad kommuuni tegelased,
nagu Varlin ja Arnould.⁹⁷ Teitlenkomitejoni
koosseis oli soliidne ja en loomulik, et
talle kuulus Pariisi tööorganisatsioonide
täielia toetus.

Oma olemasoleva alusest peale jätkas
Kommuuni pidevalt varustamise süsinu-
ga neapere suuresti spandusele käivatele
produktide osvees. Selle näites on Kom-
muuni Väidusaatva Komitejoni 1. aprilli
määrus Pariisi teidudainetega varustamise
abineendust. Kuna Kommuuni loots vaba-
le kaubandusele, ei olud Rahvusaardil
ega ringkonna meridel õigust elua Kom-
muuni loata kehvimehida teidutapavara-
nd, välja arvatud erijuhumid.⁹⁸

⁹⁶ Ф. И. Архивов. Протоколы Венский вопрос, с. 42-43.

⁹⁷ Промолонн I, с. 251.

⁹⁸ Тамар, с. 79.

Kuuda. Kommuni seodustas jahu ja
teravilja kui põhiliste toiduainetega kaup-
lejaid, on näha Seitsmesoumjeri 13. aprilli
määrusest. Nende kaupmeste käsutusse
anti nii suured laod kui ainult tarv.
juhul, kui Pariisi blokaad muutub efe-
tiivselt, pidi jahule ja viljale sehtesta-
tama hindade maksimum. Kommuni
kohustus mitte neovõimurima neid kaup-
meid ta võttis endale esõipuse "... nende
kaupade äraostmises näidatud maxi-
maalse hinna järgi." ⁹⁹ Viimast lauset
tuleb siiski meenutada nii, et täieliku blo-
kaadi puhul lähevad kaupmeste tapavarad
kommuuni käsutusse, kuigi este teel.

Parisel'i korralduse järgi 15. aprillist
saiid toiduainetega kauplused spangumise
valitsemise seodustusi. Linna seuseidul anti
neile tasuta läkipääsupilet vabas stu-
pa väljasõidul, mis oli varustatud Pari-
sel'i allinijaga. ¹⁰⁰ See korraldus määras
suurt osa toiduainete saamisel bloke-
ritud linnas.

Püüdes parandada elanikkonna va-
rustamist toiduainetega, aga veelgi rohkem

⁹⁹ *Исторический I*, lk. 162.

¹⁰⁰ *Ламар*, lk. 182.

vast võitleuses spekulatsiooniga organiseeris
kommuni enamuse linna ringkondades mu-
nitsipaliteedipoed, kus hinnad olid tundu-
valt odavamad turuhindadest.¹⁰¹ Nagu
näitab oma päevikus Élie Reclus¹⁰², olid
juurvilja hinnad munitsipaliteetide kauplus-
tes kolmandiku võrra odavamad kui va-
rakaupmeeste juures; liha müüdi 1 frangi
90 sentiimi eest ig tavalise 3 senti 3 frangi
60 sentiimi asemel.¹⁰³

Kui Pariisi esimese püüande ajal press-
laste peolt olid ka valitsusele lähedased
ajaliked sunnitud teatama teitletamisna-
rustest, nägast, siis Kommuni ajalikele
võib tihti kohata teateid suurtist teidutaga-
varadest.¹⁰⁴ Näiteks 21. aprillil oli aja-
lehes „Journal officiel“ teade 600 kargast
keemika partii saabususe kohta Pariisi.
Teatati ka, et linna saabus spa päev pii-
rav hulk liha.¹⁰⁵ Selmapäisteis Kom-
muni tegelane Jelizaveta Dmitrijeva-
Tumanovskaja kirjutas 24. aprillil
Internatsionaali Peanõukogu liisimele
Hermann Juppile: „Teidudainest ei ole

101 Ф. У. Архипов. Протоколы съездов, кн. 48.

102 Élie Reclus - kirjania ja etnograaf. 1871. a. aprilli
lõpul määras Kommuni ja Rahvusliku Raamatu-
kogu direktoriks. Kirjutas huvitavaid memuaare
Kommuni kohta.

Парижская Коммуна в борьбе за демократизацию, кн. 252.

103 П. М. Курнеев, кн. 308.

104 Ф. У. Архипов. Протоколы съездов, кн. 46.

105 Протоколы I, кн. 205.

pundust."¹⁰⁶ Nud teatud räägivad sellest, et Toituskomissjoni tuli edaselt teine oma ülesannetega.

Kommuni ajal alanestd suuresti toiduainete hinnad. Kehtestati kindlad tariifid iga lüüsi lihale jt. toiduainetele.¹⁰⁷ S. mai dekreediga määras kommunen kindlaks leiva hinnad. Kg leiva hinnas määrati 50 santümi. 10 santümi eest pidi saama 190 grammi leiba, 15 santümi eest - 290 grammi, 20 santümi eest - 390 grammi.¹⁰⁸ Nud alinēud, saanti toiduainete miinimine odavamalt munitöspalibredipors, nagu espool juttu oli, tavalised hindade tõstmist.

Mõnede ringkondades avastd kohalikud omavalitused organid avalikud sööklad linna kehviruttele, kust nad võisid minigi too eest saada odavaid või tasuta lõunaid. Selline söökla oli olemas näiteks VIII ringkonnas.¹⁰⁹ Ühtisöökla oli avatud ka linna naerofas. 10. aprillil otsustas kommun, et ühtlasea kaubamine naerofas maksab 2 franki päevas snimese pealt.¹¹⁰

¹⁰⁶ Тисева дятелей, с. 39.

¹⁰⁷ Ф. и. Архипов. Проговолевственный вопрос, с. 47.

¹⁰⁸ Промоходы II, с. 224.

¹⁰⁹ Ф. и. Архипов. Проговолевственный вопрос, с. 49.

¹¹⁰ Промоходы I, с. 136.

Kommunen kasutas laialdaselt ära lähimati departemangude talupidajate turu ja linnalähedased põllumajandusmajapidajad, kes talupidajadelt osteti toiduaineid. Et saadada rohkesti tooteid Pariisi, peeti reisis Kommunen laabade läbiviimist. Linnas seitsed lähedast departemangudest talupidajad mitmesuguste toiduainetega. Nii näites toimus aprillis algsel Pariisi suitsulika laab. Oli väga kuulutatud, et hobuselikest verstitooted võib müüa ainult laada äärealadel.¹¹¹ Selline hobuselike kõrvaltootjamine tähendab, et Kommunenil oli piisavas koguses paremat liha.

Mõnedes ringkondades, näites XVIII-s, oli loodud turu, kus tooteid müüdi alandatud hindadega.¹¹² Sellised laadad ja turud aitavad võidelda spekulatsiooniga ning alandada hindu.

Võitluses eduka toidu-politika teostamise eest tuli Kommunenle ülitada suurel määral. Sellist nägib näites 8. mai istung, kus Toitluskomissjoni esimeses istungis teatas, et toiduainete hinnad on siiski veel kõrged, kuigi nad on tunduvalt

¹¹¹ Ф. И. Архуров. Проголовственный вопрос, lk. 50.

¹¹² Парикская Коммуна I, lk. 485.

alanevad Kommuni eistumise ajajooksul.¹¹³
Kasusi valmistas ka Pariisi piirav varumise
vägede rõngas. Nii versailased kui ka rass-
lased olid kaunult näinud Pariisi
kommuni kummut nägja läti. Thiers'i
valitus püüdis igati desorganiseerida töid
kaudtel, mida müüda tulid toiduained
Pariisi. 26. aprillil käsis Thiers politsei
mitte lasta Pariisi konge toiduainete,
kütuse jne. laadimise.¹¹⁴ 3. mail ilmus Ver-
sailles' ajalehtedes trade valituse korral-
dusest kinni pidada teine'le kõi laevad,
mis veavad linnale elulise vajaliku
lasti.¹¹⁵ Selliseid kärke oli palju. Kuid
Pariisi täielineks blokeerimiseks vajavad
versailased peet laste abi, viimased re-
aga said toiduaineid läbi Pariisi kaud-
besõeme. Seejärel olid nad huvitatud
selle normaalsest funktsioneerimisest.
Nii ei õnnestunud versailastel Pariisi
täielikult blokeerida.¹¹⁶

Kommuni te pööras suurt tähele-
panu kaudteade normaalse töö rindes-
tamisele. Aprilli esimesel kehtestati müüa
kontroll nende üle. 4. mail ühiskondliku

¹¹³ Протоколы II, lk. 196.

¹¹⁴ Ф. И. Араимов. Троцкийский вопрос, lk. 54.

¹¹⁵ Н. М. Лукин, lk. 353.

¹¹⁶ Там же.

Päästekomitee korraldusel anti kõik kaub-
bud Seitlekomisjonile käsutusse.¹¹⁷

Kõik need energiliselt läbiviidud abi-
nõud aitasid saavutada seda, et kommuni-
stide õnnestus üldiselt lähendada Pariisi
leiduainetega varustamise küsimust. See
oli tema sotsiaalmajandusliku poliitika
üks suuremaid saavutusi.

Kommunistid asus oma ühiskondliku eksistentsi-
miste aja jooksul energiliselt taastama ja
organiseerima majanduse. Tal tuli aga
väga palju aega kulutada kommunistidele
kõrvalt tingitud ülesannete lahendamisele,
mis pealiskaudselt tutvumisel võivad näida
pisiküsimustena. Tegelikult oli just nende
„pisiküsimuste“ lahendamine väga oluline
majandusliku laose süvenemise vältimiseks.

Kommunistide poolt majanduse taasta-
miseis ja organiseerimises ettevõetud abi-
nõudes on väga tähtsaid uusi elemente,
mis tõendavad tema proletariaatidele.

¹¹⁷ vt. käesolev töö, lk. 30-31.

II peatükk

Pariisi Kommuni abinõud töötajate materiaalse olukorra ja elutingimuste parandamiseks

Kommuni kui töörelasi valitseva
sotsiaal-majandusliku poliitika peamiseks
eesmärgiks oli Pariisi töötajate majanduslike
olukorra ja elutingimuste parandamine.
Seda eesmärki teinud ka ulmises peatükkis
vaadeldud abinõud majanduselu taastami-
ses ja organiseerimises, kuid nad olid seda
põhikirelt teinud rangemas tulevises. Rea-
abinõude võttis kommuni ette, et otseselt,
süümas serra, parandada töötajate ma-
teriaalsel olukorda ja elutingimusi.

Küsimat lahendamist nõudvaks küsi-
muses oli korteriküsimine probleem. 9/10 pariis-
lastest ähvardas peavarjeta jäämine taru-
mata üüri pärast; see oht ei rippunud
mitte ainult tööliste, vaid ka paljude väike-

ja tegi perekondluse perekondade kohal.¹ Ümmikse massijäreluse peamiselt põhjuseks oli muudugi sõda, mis oli saasa teinud ulatustliku tööpuuduse. Peale selle olid inimesed viimaste aastate jooksul väga palju tõusnud. Majasomanimeid kasutasid sõda ära enda hüvides. Lõja ja Pariisi püüandide tõttu oli linna elanikkond tugevasti suurenenud (põgenine veel ümbruskonnast linna, sõjavägi). Lisaks sellele oli ora elanikkonnast jäänud peavarjuta seoses linna pommitamisega. Luga oli tugevasti suurenenud näidmine korteritele. Seda kasutasid ära majasomanimeid, et tõsta müüri.² Aprilli algul ilmus kommunisti hääleandjas „journal officiel“ allkirjata kiri, mille autor soovis ära andmed korterimüüri tohutu kasvuse kohta. Arvud näitavad, et sama tööline teadest suurenes ajavahemikul 1852 - 1871 kolmekordseks 2,5 korda (70 franki 180-ee).³ Üür buriitlajal kasvas sama ajavahemiku jooksul 300 frankist 500-700 frankini.⁴

Pariisi demokraatlikud ringkonnad olid sõja ajal korduvalt nõudnud korterimüüri võlgade kustutamist.⁵ Kuid „rahvuslikud

¹ Парисская Коммуна I, lk. 352.

² Н. М. Лукин, lk. 351.

³ А. М. Молох. Письма трудящихся, lk. 523.

⁴ Н. М. Лукин, lk. 351.

⁵ Н. М. Керменцев, lk. 303.

kaitse valitsus" ei läinud kaugemale võla-
tähtaegade ajutisest pikendamisest. Maja-
omanikud aga nõudsid üürivõla viivitama-
tut tasumist. Sellepärast olis korterirü-
nnuse radikaalne, revolutsiooniline lah-
damine töötajatele elulises vajaduses.

Üks Kommuni esimestest dekreetidest,
mis vastas parüülaste nõuwa enamuse hui-
dele, oli 29. märtsi dekreet korterirünni
võlgade annuleerimise kohta. Seadus vaba-
tas Pariisi elanikkonna üürivõlast kolme
kvartali eest — 1. oktoobrist 1870 kuni
1. juunini 1871.⁶ Kein summas, mis nende
kvartalite eest olid makstud, arvestati üm-
ber järgmistele kvartalitele.⁷ Sama dekreet
keelas majaoomanikel elanike väljatõst-
mise ja andis vüürastele õiguse tühj-
tada endreid lepinguid.⁸

Selle dekreediga vabastas Kommuun
Pariisi elanikkonna 400 miljeni franki sum-
mest võlast.⁹ Revolutsiooniline ajariigian-
dus levis rahvusstatuut dekreeti.¹⁰

Seadus üürivõlgade saotamisest
rikkis nii tööliste, väimeodanluse kui ka
keskodanluse kohta. Seda parandas dekreet

⁶ Промоноль I, lk. 43.

⁷ П. М. Курмичев, lk. 237.

⁸ Промоноль I, lk. 43.

⁹ Ж. А. Делорс, lk. 44.

¹⁰ П. М. Курмичев, lk. 238!

ka kodanlike riikide olusorda. See ajas ke
 rgepandas teatud määral tema klannile
 mu, vähendas tema revolutsioonist.
 Separatistide mõningat Pariisi revo-
 lutsioonist tulenevat rahulolematust kää-
 li. Näiteks nõudis Saint-Nicolas des Champs
 klubi porteriüksimuse radikaalsemat des-
 senti - et klannid, mille üür ei ületa
 500 franki, vabastataks sellest täiesti,
 suurema summa maksjatel aga vähenda-
 tak üüri ühe kolmandikuks."

Ka mõned kommunisti liinid arvatses,
 et porteriüüridest ei ole rahuldus, sest
 ta on antud liiga üldise vormis. S.O. mänt-
 re tehti teatavas ettepanes välja anda
 parandatud dekreed. Sellele oli alla kirju-
 tanud 11 inimest. Ettepanes soovitati
 Kommunistil arvesse võtta, et on kaupmehi
 ja töötajaid, kes sa piiratud ajal said
 kasu; et on ametnikke ja kantjuid,
 kelle sisetulekud olid sel ajal sama
 suured kui harilikult. Soovitatakse van-
 te võtta resolutsioon, mis toetab töötajate
 kodanikke, kes said piiratud ajal ka-
 riline sisetulekuid, viima kogu oma
 üürisumma munitipaliteedi kasusse.

"А.М. Молок. Революционные мучбы, с. 47.

igas ringkonnas moodustatagu komitee,
mis tees kindlalt isikud, kes kuuluvad
siinutatud kategooriate alla.¹² "Võttes van-
tu selle määruse," kirjutas Arthur Auneid,
"saadetakse kommunale ühe heastiga mää-
ritud väärtete summade loetelu üles-
kondlikku kasutamise... ja kindlustas ena-
desrudi tähtsuse, mis sellelgi ei ole suurt
mööda kasutada masta sordimüüri:
üks kord kommunale, teine kord-maja-
omanikele."¹³

Parandus aga ei läinud läbi ja see
vähendas märgatavalt desrudi tähtsust.
Kõik jõudsid siiski kommunale vande-
red, kes ei tahtnud riskida suhtes
majaomanikega, masta viimastele üüri-
edasi. Üine ora aga masta peole või
kolmandiku reutavast summast ja suud-
endale välja andma seaduse ettenähtud
tööndil täieliku summa kasutamise kohta.¹⁴
Kõik kommunale apalikele supejate rin-
gad saladavad kaubasi arted desrudi
riskumise kohta majaomanike, rahukohtu-
rini ja kohtutähtsuse peole.¹⁵

Kontingentsprobleem ei ole suurt seega

¹² H. H. Lyytikäinen, lk. 352.

¹³ Vt. Lamm!

¹⁴ Lamm.

¹⁵ A. H. Mõnna. Rahaline kirjandus, lk. 25.

on lahendatud. Tõatõepoolest tõttu olid mit-
med Pariisi naftoonid purustatud. Kõrgas
18. aprillist määrati Montmartre'i elanike
Bizard, et paljud Pariisi töölislinnasid
on tulostamise läbi kannatada saanud, mil-
le tapajärjel nende kvartalite elanikud
on jäänud peavarjuta. Kõrga autor lub ette-
paneku reavimeid tühjajäänud korterid¹⁶
ja paigutada sinna peavarjuta jäänud in-
imesed.¹⁷ Sedasama nõuavad näite-
XVIII ja VI ringkonna munitipalitsused.¹⁸

Kommun võttis selleaadressi ette-
panemid arvesse. 24. aprilli istungil esitas
kommunni liige Malet deureedi projekti
tühjajäänud korterite reavimeimise ja
sinna paigutamise läbi purustatud Pa-
riisi kvartalite elanike ümberpaigutamise
kohta. „Ma arvan, et on vaja kiiresti välja
anda deureet, mis annab meenidele õiguse
reavimeid vabad ruumid ja anda nad
nende kasutusse, sel vaja,“ ütles Malet.¹⁹

Ettepanek mõtus, eriti elava arva-
mustevahituse. Näiteks ei rahuldanud Kom-
munni liiget Arthur Arnould'i ainult peale

¹⁶ Mõeldud on see. Thiers'i valitusega põpenevad
nummoodanluse korterid.

¹⁷ A. U. Monod. Рабочие Парижа, lk. 25. Vt. на А. U. Мо-
нод. Труды и условия жизни, lk. 523-524.

¹⁸ Парисская коммуна в документах, lk. 216-217.

¹⁹ Промокопи I, lk. 326.

18. märtsi põgenenud sodanluse portrite keevi-
ruumide. Ta pani ette keevimurida kōis
vabad ruumid, millele nad ka ei oles
pöördunud.²⁰

Samal päeval võttis Kommuniid Maloni
projeeti sees Arthur Anoud' jt. täiendus-
liga vastu. Selle deareidi järgi keevimuriti
kōis tühjaajäänd kerkida ja arti üle
põmmitada saanud roartalite elanikele.
Seaduse elluviimine jäi munitipalitudide
ülesandeks.²¹

Kogu alati pōina. Kommuniid ka
selle deareidi tähelepanu asjale, et Pa-
riisist põgenenud sodanluse omad säilis.
Elanike ümberaustamisele pidi ulnema kor-
feristustuse ülesinjutus. Selle nimega
seopia pidi säilitama omanikele ühendusi-
suse.²²

Puuduvad täpsed andmed selle koh-
ta, millisel määral kaustasid fēlōid ja
linna alamist ära Kommuniid deareidi
elamuruumides. Mõningate seadete järgi
võib aga arvata, et fēlōtjad viisid neid
sõna aktiivselt ellu. On sepi teada fakte,
et juba enne vastava deareidi kummut

20 Ф. И. Арсенов. Разрешение коммунаного вопроса, с. 214.

21 Промышлен I, с. 344.

22 Тамар.

olid paljud peavarjuta inimesed selle poli-
nud lühjadesse korteritesse.²³ Peale 24. april-
li dekreedi ilmunud kirjutas ühe Pariisi tee-
line: „Käesoleval momendil rehtse ainult
üks tüüp — proletariaadi tüüp, omandi ja
kapitali vastu, vaene tüüp rikka vastu...”²⁴
Et dekreet lühjade korterite rewireerimise
kohta ei jõudnud ainult paberile, näitas ka
fakt, et 10. mail oli Pariis tänavatel
kommuni nimel üles seelitud meelekoht,
mis nõustas seaduse ähvardusel hiljemalt
järgmisel päeval teatama vabadest korter-
itest.²⁵ XVIII ringkonna delegaadid meele-
tavad veel kord välja kõi kodanlase poolt
maha jäetud korterite ja möblitud tu-
bade rewireerimise. Selgus, tähtsavad nad
kaalutlustest, et spüts, see põrsas Pariisist,
reets juha ühe selle rahva ürituse.
Majasektsiooni nõustatare läbiotsimise
ähvardusel teatama ringkonnavalitsusele
viivitamatult vabadest korteritest.²⁶

Kommuni dekreedid korterimise ja
lühjade korterite rewireerimise kohta kehtu-
sid esle majasektsiooni võtme vastupanu.
Nad püüdsid vajata vaba elamispinda,

23 C. F. Jan, lk. 229.

24 H. F. U. Arhivov. Разрешение жилищного вопроса, lk. 216.

25 H. M. Лунин, lk. 350-351.

26 Janas, lk. 351.

lumustaid sisetud ja si andnud võtmeid,
majakaid ja unekaid ei lasknud
üksi elanikke rohkem. Sellest tataba kor-
dvalt näites xviii ringkonna munitipaal-
veimud.²⁷

Nud deuredid olid kootis sodarlen
iitele orali. Nad tyid lõpu majadomariin
omavolile elanike suhtes, keda koguunum
võttis ena saitor alla.

Kuselt üs. valusamaid probleme
töölistele oli pandimaja süsimus. Nis
unideu oli see probleem pävasorra juba
esimestel Rahvusaardi keskoimite sturpi-
tel?

Pariisi pandimaja i. laenukasa oli
asetatud juba Leuts xvi ajal 1777.a.²⁸
Pandimajal oli monopolne tüpe, anda
laenu sga liisi vallavara partimeest.
Peamistes pandimaja sautajates olid
töölised, käsitöölised ja teenistujad. See
oli pehtliikarsuotlia ametus, mis enplua-
teeris töölii ja liina rehvimid kēipi
õnnetusjuhtude puhul; vēti aruude ja
posiitiliste vapustuste ajal, kui pandimaj-
ja teodi sa kēipe hādavajalikumad asjad,

27 Ф. и. Архивов. Разрешение меншицкого вопроса,

28 Ф. и. Архивов. Борьба меншиц, л. 65. стр. 215.

mida töölspersonal polnud tavaliselt enam
võimeline väga ostma. Tihedates sideme-
tes oli pandimaja peirisaalsete krati-
veslike asutustena.²⁹

Tööpuudus ja nälja, mis valitsesid Pa-
riisi 1870/71. a. talvel, teid saasa eba-
tavaliselt suure esemele juurduvate pandi-
maja ladudele. Pandimaja saatis need-
sät momenti, tehes laenuprotendi 12-14-ri,
samal ajal ette kaevu väärnelt mada-
lalt hinnates panditud asju.³⁰ 1871. a.
mai alguse seisul järgi oli pandimajal
antud laenu 38 miljoni franki ulatus,
samal ajal kui panditud asjade repre-
väärtus oli 180 miljonit franki.³¹ See tähen-
dab, et rekvüiselt oli laenu summas veidi
üle 1/5 panditud eseme väärtusest.

Pandimaja probleem oli tööliste
ja linna rahvaste erutanud repu sõja
aja. Lapeli oli see südamuse anturil
ajalehtedes ja revolutsiooniliste elukides.
Näiteks näeme Félix Pyat ajaleht „Le Com-
bat“ pagudes numbris (11, 20, 38, 96)
panditud asjade tapatumist.³² Kodanlike
valitsus unidegi sellele ei läinud.

29 H. M. Lykka, lk. 340.

30 Sama, lk. 341.

31 F. U. Aprunov. Торада менуи, lk. 68-69.

32 Sama, lk. 69.

Perestrojka kujunes olukord peale 18. märtsi revolutsiooni. Juba 19. märtil keelas Rahvakoostöö Komitee kuni erakorraldueni panditud ajade müügi, hiljem aga nähti omanikele tagasi anda esmused hinnaga kuni 15 franki.³³

Ka Kommuni areu otsesoke selle aja jooksul. 29. märtil võeti Kommuuni stungil vastu dekreit, mis rõla järgmiselt: „Pandi maja panditud ajade müük pannakse siisma.“³⁴

See oli esialgne lahendus. Teadus ei tagastanud veel panditud aje, mida tuhanded perennad väga vajavad, kuid ands siiski lootust, et varem või hiljem saavad omanikud oma ajead tagasi. Esialgne vähemalt said töötajad olla rahul sellega, et nende ajead on alles, pole edasi müüidud.

Uuesti võeti pandimaja probleem pävakorda 25. aprillil. Dekreedi projektis lupes ette Avrial. Projektis tehti ettepanek tapastada otseoke panditud tööriistad, mööbel, veodirüüded, pesu ja ülinüüded hinnaga alla 50 franki, sõltumata päevast, millal nad panditi.³⁵ Eelprotsessitatus

33 Пармская Коммуна I, lk. 329.

34 Проморон I, lk. 43.

35 Тамар, lk. 358.

semed tuli välja anda ainult nende
omavahel. Avialid projektis oli ühe teste-
tud ka sünnimise teine rülg - pandimaja
linnidevahelise. "Pandimaja kui aures
peab raduma...", ütles ta.³⁶

Istungile tehti äge davad vaidlused.
Osa kommunisti liikumise teeta. Avialid
projektis. Teine osa aga väitis, et selle
dekreedi väljandamine teoks endaga sama
spekulatsioonile tohutu saavut. Mõned siin
olid nimelt Pariisi juhtumise ajal osanud
rohkem suuremal hulgal pandimaja are-
tuspäid. Et vältida spekulatsioonide ren-
depa, soovitati Avialid projektile lisada
punkt: "Esemete tagastamine teinud
ainult ühe poolt välja antud tunnustuse
esitamisel."³⁷ See pidi parandama se-
mide väljandamise ainult nende omavahel.
Selgus aga, et selle ettepaneku ellu-
viimise oles juba praegiselt võimatu,
sest, nagu teata. Kõik, oli sp
rühmades üle 2000 inimese, keda
see dekreet puudutas.³⁸

Kupi Kommunisti liikumisele ei vaield-
nud panditud asjade tagastamise

36. Хромоносов I, lk. 358.

37. Тамар, lk. 362.

38. Тамар.

vastu. Vaidlused käisid peamiselt tasuta
lapsootavate esemete maksimaalkinna, as-
jade väljaandmise korra ja spekulatsiooni
vältimise küsimuse ümber.³⁹ Briti tera-
vad lahkhelid ilmusid aga juba, mis
puudutas pardiinaja liividevõimust. Pare-
peolised prudondid Jourde ja Longuet
olid ratsionaalselt pardiinaja liividevi-
muse vastu. Nende arvates „hävitada
pardiinaja tähendam, tekitada omandile
kahju, mida me veel sunnigi ei ole teinud.”⁴⁰
Jourde'i ja Longuet juures ilmusid ektra
väikerodantlin arusaamine tepluse mõistest.
Nad on kommunisti radikaalsemate aki-
nõude vastu. Nende sõnavõttude põhilises
eesmärgis oli säilitada omandit. Jourde'i
ja Longuet' vastu astus välja Clément.
Oma sõnavõttes ütles ta, et Jourde ja
Longuet arvestavad elanikkonna väheuse
huvide, kuid „me võtame selle dekad-
ju vastu enamuse huvide. Me peame
rahuldama enamust.”⁴¹

Pardiinaja küsimuse lahendamise
partis olid külvõrd sarnased, et parem-
peolise prudondist Lefrancas arvas kopuni,

39 Ф. И. Ахмеров. Борьба рабочих, lk. 72.

40 Троцкий I, lk. 362.

41 Тамар, lk. 365.

et pandimaja asja ülevõtmise töö endaga
sõnaga kokku muretsi tõelst nõuainet,
kelle huvides ta on ülevõetud.⁴²

25. aprilli õhtul jäi pandimaja
kõikides lahendamata. Arutuse jätkamine
lükati edasi algsel 28. aprillil, hiljem 2. mail.
Vaidlaste ainust tulemust oli, et lõpetati uute
asjade vastuvõtt pandimajades.

Mai algul tegi Töö ja Vahetus Kom-
isjon ettepande pandimajade likvideerimise
kohta. Ettepande algusena anti ülevaade
liigkavutuse ja pandimajade tekkimise-
ning arengust Prantumaal. Järgnes kokku-
võtte pandimajade majanduslikest olukorradest,
nende määralist tähtsusest, nende teenete
ja puritavuse loetelu. Jõuti otsusele -
pandimaja tuleb likvideerida.⁴³ Komisjon oli
ühtemoodi väga töötanud esimate tege-
randide tingimused. Tagastamiseks peidid
sellema küttesesemed, veodivandid, möö-
bel ja tööriistad. Ehted jm. väärtused
olid sellest nimetatud väga jäetud. Asjade
omavahel peidid alla ringjutama kokku-
tusele Komissiooni vastu oma võla ulatuses,
mis tuli tasuda 5 a. kestev spetsiaalne maks

42 III. Дефракт. Военноинанна коммунара,
л. 1925, л. 105.

43 Промышлен II, л. 82-87.

näol.⁴⁴ Osmes, mis kuuluvad kommuneri
est hukkunud kodanike perekondadele või
rahesti haavata saanud ja töövõime kao-
tanud rahvessaartlastele, pidi tagastata-
ma tasuta.

Õttekande lõpul avaldati lootust, et
peale pandimaja likvideerimist luuakse
selline ühtsondlik organisatsioon, mis ga-
ranteerib töötajatele reaalse abi töötuse
ja haiguse korral.⁴⁵ Hendes sõnade en
püüdnud sõtsiaalsindlustuse rohu, kuigi ta
en formuleeritud etamäärane.

See projekt, mille töötajad välgia
pabempeolised prudenstid (Mason jt.) ning
marxistide lähedal seisvad kommuneri
liikmed (Frankel, Serraller) kannas sot-
sialistlikku meeleolu. Kuid projekti ei
viidud ellu. Seda taastatav pabempeolised
prudenstid (Zemle, Berlay jt.).⁴⁶

Uuesti arutati pandimaja süümuist
Kommuneri 6. mai istungil. Teitler, komerjoni
esimees Viard teatas, et ta on olnud mit-
mel rahvakoosolekul, kus nähti demuti pandi-
maja kohta.⁴⁷

Selgus aga, et asjade väljaandmine

44 Промышлен II, lk. 85.

45 Тамар, lk. 27.

46 Парусская коммуна I, lk. 470.

47 Промышлен II, lk. 164.

on seotud suuri raskustega. Nii ütles Finants-
komisjoni liige Lefrancqas, et kui tagastada
tasuta esemed väärtusega kuni 50 franki,
siis tuleb välja anda 1200000 aja 12000000-
frangise summa eest, sellel aga kulub 10 kuni
kuni aasta.⁴⁸ Mõned kommuni linnad (Av-
rial, Jourd) tegid siis ettepaneku alandada
tasuta tagastatavate esemete maksimum-
hinda, sest tavaliselt nokkem kui 20 fran-
gi eest panditud asjad on juba lüpsunud.⁴⁹
Lõpuks pandi hääletusele neli ettepaneku-
esinemist summat - 50, 30, 25 ja 20 franki.
Otsustati viimane kaks.

Deerret panditud ajade tasuta välja-
jagamist avaldati 8. mail. Deerret näpi-
tte, et vallavara (mööbel, üliniided, per-
veodipere, kaamatus ja tööriistad), mis
on panditud 25. aprillini 1871. a. summa
eest mitte üle 20 franki, tagastatakse
omanikele tasuta, alates 12. maist.⁵⁰

Üldse kulus tagastamiseks 900 000
eest 8 000 000-frangise summa eest.⁵¹

Esimete väljaandmine algas 12. mail.
Selle töö üldjuhtijaks sai Finantskomisjoni
liige Lefrancqas. Kõik esemed jaotati 48

⁴⁸ Проморон II, lk. 168.

⁴⁹ Pamas, lk. 168 - 171.

⁵⁰ Ж. и. Архивов. Борьба рабочих, lk. 81.

⁵¹ Н. М. Дукен, lk. 346.

partiiise, mis moodustati iga nädala
kaupa selle aja jooksul panditud ajadest.
Jastamine teinud levi sul. Esimene levi-
mine teinud 12. mail, teine 20. mail.⁵²
Esimesel tagastati ringkonna meeni või poliit-
komitee niaadi poolt välja antud isikute
nõutuse esitamisel.⁵³

Töödred võtsid pandimaja-dekreedide
vaimustusega vastu. Kommuni tagasta-
mise tahta teipe hädavajalikkusad esmas-
kuid mõned revolutsioonistest klubi-
sest ja hääli, mis näidid Kommuni-
selle süütuuses radikaalumaad alinõude.
Näiteks töötati Saint-Berhard'i sisse-
aruas klubi välja uus pandimaja-de-
kreedi redaktsioon, mis sõlas järgmiselt:
„Pandimajas panditud ajad tagastatakse ta-
suta, kuid ainult linna raitjaile ja neile,
kellel on selleks teipus oma seisundi järgi.“⁵⁴
Montmartre'i „Revolutsiooni Klubi“ tegi Kom-
muni pandimaja-dekreedi kohta täiendusi,
et tasuta antaks ajad välja mitte teipile
partijatele, vaid ainult Kommuni raitja-
tele ja langenud veeblejate perekondadele.⁵⁵
Kuid klubiid püüdis Kommuni dekreedile

52 Ф. А. Хуфрей, стр. 54.

53 Гаринская Коммуна I, стр. 468.

54 М. Ф. И. Арауков. Горьба мечений, стр. 82.

55 А. И. Мовор. Революционные клубы, стр. 40.

anda rohkem proletaarset klassiteadust.

Üldist otsust pandimaja liividevõimbe kohta kommunen vastu ei võtnud. Pärast pandimaja päästures on parempoolsetel prindontidel, eriti Jõundi'le. See ei ole süüsi ainuse põhjus. Kommun lihtsalt ei jõudnud selle süüsiuuega rohkem tegelda, teda takistas elavne sõjategevus.

Kommuni tähtsaimas sammus töölspoliitika alal oli dunnut paparite eotöö keelamine kohta. Sel ajal oli Pariisi paparitööjõud 8000 - 10000 töölst.⁵⁶ Juba aastat pida. ja Pariisi paparid võitlust sel le esot, et töö paparitööjõud seismis mitte eeset, vaid päval.⁵⁷ Kodantia valit ses töölste nõudmiste rahuldandees mnt geid samme ei artnud. Sellega kannas tegelema alles Kommun.

20. aprillile võtts Kommunni Töödusaatev Komissjon vastu määruse paparite eotöö keelamise kohta.⁵⁸ 27. aprillile otsustas Töö ja Nahtuse Komissjon, et töö paparitööjõud ei tohi alata varum süi st. 5 kommuneal.⁵⁹ Need olid esialpsed vastused paparite nõud miste.

⁵⁶ Ф. И. Аргунов. Борьба рабочих, стр. 83.

⁵⁷ Парисская Коммуна I, стр. 380.

⁵⁸ Проморон I, стр. 252.

⁵⁹ Тамар, стр. 395.

Teravalt tõusis pagarite äötöö reu-
mine päevakorda Kommuni stungil 28. ap-
riilil. Põlgusid olid pagaritöödada oma-
nise protestid. Nad olid äötöö saotamise
vastu ja palusid demradi elluviimist eda-
si lühata periood, kuni nad on lõpetanud
tööstuses ümberkorraldused päevase töö.⁶⁰

Peremeeste ja tööliste - pagarite vahel
oli muutunud juba väga teravaks. Tööd
ahvardasid isegi lõhkuda ahjud, nagu selgus
Clément'i sõnavõtust. Tööd olid nimelt
kumalda saanud, et selle demradi elluvi-
mist kavatsenud edasi lühata 15. maini
ja muutuda sellest rahutuks.⁶¹

Istungil tekkisid ägedad vaidlused.
Osa Kommuni liikmeid liidid sepu, et seda
küsimust poleks väga stungil arutada, kuna
see olewat peremeeste ja tööliste omavaheline
asi (Billonay jt.). Kesoleme enamuse poolda
siiski küsimuse arutamist.⁶²

Tööliste nõudmist saotada äötöö pool-
da suurem osa Kommuni liikmed. „Nä-
de töö on meralivantane töö... Ei tohi ter-
tada korda, kus töölised, saamasugused
inimesed nagu meigi, töötavad ainult öösel...“

⁶⁰ Таруница Коммуна I, lk. 380.

⁶¹ Проморон I, lk. 406.

⁶² Тамар.

ütles oma sõnavõttes Avrial.⁶³ „Iga päev
näagitakse: tööline peab õppima. Aga kuidas
te õpite, kui töötate öösiti?“ küsis Grannel.⁶⁴

Küsimus viis aga selle, kas soo-
tada öötöö kote, perekuste vastuseksi
arvestamata, või lühata see mõni ajas
edasi ja teha muudatus Väide-aasta
Kommisjoni määres. Osa kommunisti lüh-
meid arvas, et enne on tarvis nõu pidada
perekustega, kui mingit otsustavat sammu
ette võtta. Siin ilmus jälle Kommunisti
liikumise ühe osa üsna suur ettevaatlikkus
lähisamade sotsiaal-majanduslike inter-
peralduste läbiviimisel. Kuid mida kom-
munisti liikmeid soovitas mitte arvestada
perekustega. „Kui palju neid on, lüh pere-
mehi? Seile väljendavad protesti mõned
perekonnad; muutsi ära dekreet, ja siin
tuleb hoopis rohkem protesti teostelt,“
ütles Avrial.⁶⁵ Ägedalt arutas välja ühe
selle seisukohta kõige tulevikumaid peolda-
jaid Grannel: „Aga kas nende sotsiaal-
sete reformide läbiviimises peame me
kõige enne nõu pidama perekustega? Ei!
Kas 92. aastal peeti perekustega nõu? Aga

63 Промышлен I, lk. 406.

64 Samas, lk. 407.

65 Samas, lk. 406.

kas aadliga ka peiti nõu? Ei!"⁶⁶

Vaidlused Kommuni otusele 28. aprillil paprite töö suhtes üle näitavad, kui tõsiselt suhtus Kommun tööle-
käsimise lahendamise. Nõud Kommuni liikmed astusid välja riigi vahetusepäässe vastu töö ja kapitali suhtes. Need olid prudenstlikud seisukohtad.⁶⁷ Kuid Kommun ei läinud prudenstlikule teele meede-
ta seoses energiliselt töö ja kapitali suhte-
tesse.

Kommuni otsustas lõpuks:

1) keelata töö paprite tööstustes alates 3. maist;

2) töö ei tohi alata enne kl. 5 hommikul;

3) selle dekreedi täideviimise eest vastutab ühtkondline tööde delegaat.⁶⁸

Põhikult oli 20. aprillil vastu võetud määrus jäänud siiski samaks.

Töölised võtsid Kommuni dekreti vastu suure entusiasmi. Arvustad paprite tööstuste delegatsioonid suundusid kassaga juurde, et väljendada oma tänu Kommuniile. Ka lühed töölised olid väimustatud.

⁶⁶ Промокоуе I, lk. 410.

⁶⁷ Ф. И. Архипов. Горька меченый, lk. 17.

⁶⁸ Промокоуе I, lk. 426 - 428.

Nii näiters oli ajalehes „Pire Duchêne” tru-
kitud nauditööleste kiri, milles ta kirju-
tas, et on jõlti kaotamise üle „kurnat-
likult mõõmus.“⁶⁹

Kommunen ei unustanud tootamist
kontrolli otuse täidesaatmise üle. 3. mail
andis Kommun välja dekreedi, mille järgi
iga antud seaduse rikumise pidi saasa
teoma eesl riputatud leiva konfiskeeri-
mise. See leib pidi antama munitipalite-
tode särbuse vältajapamiseks. Käesole-
dekreet pidi olema iga pagaritöötuse
nähtaval kohal välja pandud.⁷⁰

Leomulikult ei leppinud pereme-
hed selle seadusega ilma vastupanuta.
Nad asusid töötaži tule. Et vastupanu
oli küllaltai tugev, on näha ka sellest,
et 5. mail viisid 3000 töölt-pagari
oma ametiühingse initsiatiivil läbi de-
monstratsiooni, nõudes nende riike, kes
tarkustavad nimetatud dekreedi elluviimist,
kärpet kaotamist.⁷¹ Seejärel asus kom-
munen energiliselt võitlema töötažiga.

Töölste-pagari rahulolu kom-
munie poliitika tõendab 12. mail

⁶⁹ vt. Ф. И. Архипов. Борьба рабочих, с. 88.

⁷⁰ Промышлен II, с. 91.

⁷¹ Ф. Н. Морозов, с. 99.

ilmunud trade pagari teosoleu ja kom-
muuniga solidaarsuse väljendamisest läbi-
viidava demonstratsiooni kohta.⁷²

Kuni kommunini ei olnud Prant-
ses maal peaaegu mingit tööliseadusand-
lust, mis oleks piiranud töotajate eksplua-
tatsiooni eravõtetes. Tööpäeva pikkus oli
12 tundi, paljudel juhtudel 13-15, mõni-
kord isegi 16-18 tundi. Oli ettevõtteid,
kus 8-12-aastased lapsed töötasid 12-
15 tundi.⁷³ Selles näites selle kohta
on vana raudteetöölise kiri, mis ilmus
ajalikes „Père Duchêne“ vastusajana paga-
rite tööle keelamisele. Selles kirjas öel-
dakse, et tööpäeva pikkus on isegi 18-20
tundi, keskmise pool kuni töötatav
öösel, pool päeval. Iga kerge väiksema-
ra eest võetakse trahvi.⁷⁴

Esmapärdselt ameti ettevõtjate oma-
voli piirama kommunid. 27. aprillil andis
kommuni Väide-aates Komuujen välja
määruse emavolideste trahvide ja palgast
mahaarvamiste keelamise kohta.⁷⁵ Mää-
ruse motiveerivas oli öeldud, et trahvi
ja mahaarvatus võetakse tükki kõige

⁷² Промышлен II, lk. 282.

⁷³ А. И. Монох. Девианное поведение, lk. 21.

⁷⁴ Русь на рабство, lk. 44.

⁷⁵ Промышлен I, lk. 395.

tähtsuse mategi etteväärtusega ning need
teovad reaalsed rahju töödele ja teen-
bujatele; et juriidiliselt need omavolili-
sed ja vägivaldsed palgast kinnipidami-
sed ei ole millegagi õigustatud; et parti-
lselt kujutavad trahvid endast maneevi-
tud tööta alandamist ja lähevad nende
tassuse, kes neid määrab.

Komunjen määras, et ümri era- või
ühiskondlike ametus ei tohi tööliste ja tee-
nustajate palgast kinni pidada trahvi.
Kõik trahvid ja maksamised, mis olid
karistustena määratud peale 18. märtsi,
tuli hüvitada 15 päeva jooksul käesoleva
dekreedi väljasaatmise momendist alates.⁷⁶

Trahvide — „... tööliste riadestiku
palgastööriamise süsteem...“⁷⁷ — oli olulised
määrad vähendanud tööliste palga.
Trahvide saotamise paadnes järeliselt
tööliste struktuse suuremine.

Töötajate palgaga on seotud ka Komunni
ni otsus 31. märtsist, millega Komunni
lühimate päevapalga maksimumis määrati
15 franki ja teiste töötajate kumpalga suu-
ruses mitte rohkem kui 500 franki.⁷⁸

⁷⁶ Рабочники Коммуна I, lk. 382.

⁷⁷ В. И. Ленин. Коммунистический манифест. Second, ed. 17,
lk. 110 - 111.

⁷⁸ Рабочники I, lk. 68.

(15 franki sõrde kvalifitseeritud tööline päevane töötaga)⁷⁹. Samal ajal viis kommun lüki madalapalpaliste tööliste ja teenistujate palga tõstmise.⁸⁰

Mis puutub tööpäeva pikkuse seaduslikku piiramisse, siis tõstis Töö ja Vahetus Komisjon samasorda üles 8-tunnise tööpäeva kehtestamise küsimuse, kuid neid ettepanemisi ei võetud vastu.⁸¹ Tööpäeva pikkus oli kindlaks määratud küll mõnedes ettevõtetes oma seaduste põhiringadega⁸², kuid üldiselt otsust tööpäeva pikkuse kohta kommunen vastu ei võtnud.

Kommunenile ei olnud nähtavasti võõras sotsiaal-kindlustuse idee. Igal juhul Töö ja Vahetus Komisjoni ettepanedes pandimaja linvideerimise kohta oli öeldud, et ei piisa ainult tööliste arvestuste selgendumisest, vaid et pandimaja linvideerimise tagajärjel peab tekkima ühtsondlik ekspansatsioon, mis garanteeris töötajatele reaalseks kaipuse ja tööbeese puhtuse.⁸³

On täiesti loomulik, et kommunen ei

79 H. M. Kerpennet, lk. 236.

80 Sama, lk. 304.

81 Sama, lk. 303.

82 Vt. käesolev töö, lk. 29-30!

83 H. M. Lymu, lk. 340. Vt. ka käesolev töö, lk. 65!

jätanud n.ö. saatuse loorus Pariisi raitel
langenud rahvusaartlaste perekondi. Juba
5. aprillil võttis Kommuni otse vastu
otsuse paigutada lapsed, kes jäid orvus
3., 4. ja 5. aprilli lahingute tagajärjel,
ajutiselt lastekodusse Batignolle's.⁸⁴

8. aprillil arutati personali manust
minder kaavata saanud kommunaaridele.
Kommuni sellekohane dekreet sõlas järg-
miselt: „Iga kodanik, kes on saanud kaa-
vata lahingus vaenlasega Pariisi...raitel,
kui tema kaavataaamine toob endaga
kaasa täieliku või osalise töövõime kao-
tuse, hakkab saama eluaegset iga-aastast
personi, mille suuruse määrab kindlalt
spetsiaalne komisjon 300 kuni 1200 franki
piirides.“⁸⁵ Laiplas ravil viilivate kaavata-
saanud rahvusaartlaste naistele määrati
toetus - 1 frank päevas, kaavatule en-
dile - 50 sentümi.⁸⁶ Samal otstarpe teh-
ti mõnedele Kommuni liikmetele üles-
anded koostada demoodi projekt sõjas
hukkunud rahvusaartlaste perekondadele
personi maksmise kohta.

Projekt arutati läbi ja võeti vastu

⁸⁴ Промококи I, lk. 106.

⁸⁵ Тамар, lk. 125.

⁸⁶ Н. М. Лукки, lk. 346.

10. aprillil. Detsert määras igale rahvusaart-
lasele kuni 600 franki summa pensioni aas-
tas, igale lapsele kuni 18-aastase saamiseni
365 franki aastas. Täielikult orvus jäänud
lapsed pidi üles kasvatatama Kommuni su-
lus. Exiti tähelepanuväärne en aga see, et
detsert määras pensioni ka registreerimata
alikele. Olud naiste, samuti väljastpool ali-
ele sündinud lastele.⁸⁷ See oli julge tõhe so-
dalinu moraali ja sodalinu ühiskonna eel-
arvamusega.

Täielikult viidi detsert Kommuni ajal
sa ellu. Selles organiseeriti ringkondades
spetsiaalsed annetkomisjonid, kuhu kuulu-
sid ka delegaadid vastavatest rahvusaandi-
sadeist. Mitmed ringkonnavalitused arusa-
juba pensione välja maksma.⁸⁸ Mõned ring-
konnad organiseerisid oma algatusel järele-
valve orvus jäänud rahvusaartlaste laste
üle. Järelevalveta lapsed paigutati spetsiaal-
setesse koolidesse, kus õpilased said ka
söögi ja õukorteri.⁸⁹

Kommuni kannas organiseerima
otusaal-kindlustust ka laenuas elatuses.
Ringkondade meenide juurde otustati
organiseerida toetuse andmise bürood.

⁸⁷ Хронология I, lk. 136.

⁸⁸ H. M. Духин, lk. 347.

⁸⁹ Тамар.

ühiskondliku järelevalve valituse direktori - otsevalitsuse ala juhatajaks määras Kommuni vana revolutsionäari Maurice Trillard'i. Trillard tegi Kommunit ja tema Finantskomisjonile ettepande, milles soovitas kaotada olemasolevad heategevad asutused, mis peaks oleid väimuliskonna käes. Nende asemel soovitas ta spetsiaalringkonnas moodustada ühiskondliku järelevalve komitee.⁹² Ettepanedes olid ära loodud järgmised toetuse liigid: a) toetused haigetele ja nõnnadele, kes on rohkem ravil; meestele - 24 (talvel) ja 19 (suvel) franki; naistele - 18 ja 15 franki; b) naturaalse toetuse vanadele, kes on saanud 74-aastaseks; peale selle rahaline abi; c) tasuta meditsiiniline abi.⁹³

Kõikidel määratud õnnestus Kommunit endi järelevalve komiteede loomine, ei ole teada. Mõnedes ringkondades spetsiaalses mitte ainult ei suletud endas heategevaid asutusi, vaid asuti ka teete vältamismisele, asutati munitipaliteedid apteekide, ühiskondlikke kööke jne.⁹⁴ Peale selle olid mitmes ringkonnas, näites VIII-s,

⁹² Парисская Коммуна I, lk. 465.

⁹³ Н. М. Лукин, lk. 347 - 348.

⁹⁴ Там же, lk. 348.

ühiskonna ahi vajavad varad suunatud
spetsiaalselt riiki avatud vajuripäikesse.⁹⁵

4. maist seondus toetuste jagamine erandi-
tult ringkondadesse; kehtestati rahvast
avalduste vastuvõtmine.⁹⁶

Töötavate naiste olukorra kergenda-
mise ja nende ühiskondlikusse ellu lüli-
tamiseks töötas kommunistid välja laste-
põime ja -aegade avamise plaani.⁹⁷

Üldse tuleb märkida kommunistide heolit-
sest naiste eest. Seda näidatakse ka tööliste
se. Näiteks on ringkonna revolutsiooniline
klubi, mis käis koos Saint-Elisabeti
kirikus, tegi ühel koosolekul ettepaneku,
et kommunistid peaksid sisse panema palju-
lapseliste emadele.⁹⁸

Kommunistid saavutasid naiste aktiivse
osavõtte ühiskondlikust elust. 24. aprillil
1971. a. kirjutas J. Dmitrijeva-Tumanova-
raja⁹⁹ Hermann Jürgile: „... meie koos-
olekust võtab osa juba umbes 3-4 tu-
hat naist.“¹⁰⁰ Tänu sellele, et
naised asusid kommunistide ajal meele
kohale ühiskonnas, kaitsesid nad oma elu
hinnaga kommunisti. Louise Michel'i

95 Ф. И. Архипов. Прероковственный вопрос, л. 49.

96 Н. М. Румян, л. 348.

97 Т. Н. Морозов, л. 96-97.

98 А. И. Мухом. Революционные клубы, л. 41.

99 J. Dmitrijeva-Tumanova-raja tegeles kommunisti
päevade naiste organisatsioonidega.

100 Первый интернационал, л. 100.

tunnustuste järgi võitles 1871. a. maispäeval
barrakaadidele kõrvuti meestega 10 000 nant.¹⁰¹

Energilist võitlust pidas kommunisti ker-
jamine ja prostitutsiooniga. XVIII ringkonna
naiste revolutsioon 6. mail võeti vastu otsus
tänavaprostitutsiooni seelamist peatada.¹⁰² Mont-
martre'i „Revolutsiooni klubi“ nõudis kõigi
avalike majade sulgemist.¹⁰³ Kommunisti
peolt ette võetud abinõud selles küsimuses olid
edusamad. II ringkonnas suluti avalikud majad
ja seelati prostitutsiooniga tegelevate naiste
ilumamine tänavale. Järelevalve selle korral-
duse täitmise üle pandi kohalikele Rahvus-
kaardile. Ringkonna administratsiooni määrus-
se motiveerivas eas näidati, et üldiselt põh-
juseks, mis sünnitab prostitutsiooni, on hari-
duse ja töö puudus, ja see nähtus on tih-
dalt seotud vana sotsiaalse korraga.¹⁰⁴
Prostitutsiooni vastu võitles kommunisti rü-
võrd otsustavalt, et üleastumiste eest selles
osa said võetada ka Rahvuskardid ohvit-
serid, kes saadeti kardstuses kaitsenud
kaevama.¹⁰⁵

Revolutsionis elanikkonna töötavate rühmade

101 А. Я. Лурье. Торжества германей Паризской
коммуны, М. 1956, стр. 303.

102 Паризская коммуна I, стр. 486.

103 А. И. Молок. Революционные клубы, стр. 40.

104 Н. М. Лукин, стр. 349.

105 Паризская коммуна в документах, стр. 213.

materiaalse olukorra parandamiseks, püü-
des kommunis koos sellega välja juurida
kerjamist. 17. aprillil andis Ühiskondliku
Julgeoleku Komitee välja järgmise määru-
se: "Võttes arvesse, et kerjamine on oman-
danud tähelepanuväärseid mõõtmeid, et riig-
sõdade munitipalitedes... võtavad tarvi-
tuseli alinõusid tõsiselt püüdnud kann-
tavate abistamised, et selliste tingimuste
juures kerjamine ei ole midagi muud kui
organisatsioon ekspluatatsioonide süsteem, Jul-
geoleku Komitee määrab: 1) kerjamine su-
latakse. 2) Isikud, kes on paljastatud ker-
jamisega tegelemises, allub... karistusele."¹⁰⁶

4. mail istungil tegi Lefrancas ette-
paneku, et kommunis peab sõnvaldamas
kõik, mis saavad kerjamise tulemuse, sest
see on ebaväärtus nii kommunistide kui ka
neile, kelle nimel toimub korjandus.¹⁰⁷

Kuigi kõik kommunisti liikmed mõistavad
armuandide kogumise äärmiselt hukka,
ei võetud selles küsimuses süüsi mingit
dekreeti või otsust vastu. Nii lühikese aja
ei saanud ka kerjamist täielikult väl-
ja juurida.

¹⁰⁶ Vt. H. M. Lyren, lk. 348!

¹⁰⁷ Промышлен II, lk. 173.

Jelised olid lühidalt abinõud, mida kom-
muun võttis ette töötajate materiaalse ou-
kera ja elutingimuste parandamiseks. Paljus
neist eksperimentidest põhiliselt ainult deaütide
ja sadustena paberil, kuna kommunun
lihtsalt ei jõudnud neid nii kiiresti ellu
viia, sest „... peamine, mis kommununil puu-
des, oli aeg...”¹⁰⁸ Tõrkest sügest aga viisid
töötajad praktikas se läbi palju uut,
mis ei jõudnud veel leida rajatust mää-
rustes ja sadustes. Jelldes abinõudes
olid näites töölkontrolli kehtestamine
rea ettevõttes, tööpäeva lühendamise, tööliste
palgaade tõstmise jms. Kui kommununil
olks mõne aega olnud, olks ka need abi-
nõud reguleeritud sadusandlikul teel.

Tähtsaks sotsiaalses probleemias,
millega kommununil teeli tegelda, oli talu-
rahvarahvus. Pariisi kommununi võit ei olks
olnud võidus mitte ainult praantuse töö-
klassile, vaid ka talurahvale. Kommunun
kui „... praantuse ühiskonna täpi terve
elementide teeline esindaja”¹⁰⁹ olks võima-
luse saad olulisel määral muutnud talu-
peigade

¹⁰⁸ V. I. Lenin. Kommununi mälestused. Tõrred, kd. 17,

¹⁰⁹ K. Marx. Kodustada Praantusmaal. Kare Marx
ja Friedrich Engels. Valitud tõrred kahe tõite,
I kd., lk. 419.

olusenda.

Talurahva rihotumine oli Prantsusmaal sellel ajal võrdlemisi rangele jõudnud. Siinse majandusliku ja sotsiaalse erinevuse talupoja ja jõukamate tippude ning ühe poolproletaarlaste ja proletaarlaste muutunud massi vahel. Kõik- ja keskalahva kannatas riigi võla- ja maasuseorma all. Talupoja hüpotekivõlg ulatus 14 miljardi frankini; igapäevane protsentide summa hüpotekivõlgadelt oli üle ühe miljardi.¹¹⁰ Raskus oli randa nn. veremaam-sõjaväeteenistusekohustust. Taluraha võlgadest laenu põhitulelt 5 miljardi franki suurune kontributsioon, mida Prantsusmaa pidi maksma Saksamaale.¹¹¹

Kõik see lõi uldseid liidu loomise tööklasse ja taluraha vahel. Nagu õpetas marksismi-leninism, ei ole talupoja võimaline end tööklasse alla vabastama.

Prantsusmaal olid sellel ajal olnud Pariisi kommunistid. „Kommunistid olid vabastanud talupoja veremaasust, olid andnud talle odava valituse, olid notari, advokaadi, kohtuprokuriiri ja teised kohtuvampüürid,

¹¹⁰ Французская Коммуна II, lk. 136.

¹¹¹ Н. М. Лернерштейн, lk. 335.

ses praegu tema verd imavad, arendanud
paljaste kommuneri-ametnikega, kes olid
talupoegade eneste poolt valitud ja nende
es vastutavad. Kommun on vabastanud
talupoja riigipolitsei, sardamid ja prefeti
omavolid, kommun on talupoja mää-
rust nendava vaimuliku arendanud teda
valgustava kooliõpetajaga.¹¹²

Nii et ühelt poolt vajab talurahvas
liitu tööklassiga, kuid teiselt poolt vajab
tööklasse se sama palju liitu talurahvaga.
18. märtsel 1871 võitis selle revolutsioon Parii-
sis, kuid tema edasine edu, tema püsima-
jäämine sõltus suurel määral sellest, kas töö-
klasse õnnestub luua liit talurahvaga.

Juba Rahvuskardi keskomitee oma
liikides, 10-päevase võimuloleku aja jooksul
võttis ette samme talupoegade ja provintsi-
linnade enda poole võitumises. Esimeses kes-
komitee lärituses „Departemanguidele“ 19. mär-
tsist kutsuti departemange, linnu ja riigisid
järgneva Pariisi esirjule. Väljendades ven-
dumust, et suured provintsi-linnad osutavad
Pariisile enesepilelt teetust, avaldas kes-
komitee lootust, et see riigid järgnevad

112 K. Marx. Koduõde Prantsusmaal. Karl Marx
ja Friedrich Engels. Valitud teosed kaks
köidet, I kd, lk. 417.

linnadele. Selles deklaratsioonis oli selgesti
tunda täiesti traditsioonilist linna ja kü-
la lüüdi vajalikkust.¹¹³

Rahvusaardi komisitee ei jäänud
ainult üleskutsete pinnale. 20. märtil aval-
dati ametlik teade, milles öeldi, et kom-
sitee otsustas säilitada rahutingsimusi.¹¹⁴
Ühest küljest vähendas see avaldus san-
laste provokatsioonivõimalusi. Tähtis on
tal aga ka teinest aspektist. 8. veebruaril
teinunud Rahvusepu valimised olid sel-
gesti näidanud, et enamus valijaid, eelkõige
talupojad, ei taha sõja jätkamist. Rah-
vusaardi komisitee sellekohane avaldus
aitas kindlasti kaasa talupojade tõmba-
misele teotulekasi poole. Peamine aga
sees avalduses oli märkus, et suurema
osa kontributsioonist peavad maksma sõja-
sündlased, s.o. kodanikud.¹¹⁵ Seda Rahvus-
kaardi komisitee lüüdis mõjuvaid vähen-
deid talurahva poolt oleu võitluses.

Rida kommunisti deareti - alalise
aruu saotamine ja rekrutite võtmise
lõpetamine, riipiteenistujate kergete palgade
alandamine, kinnise lahutamise niipidi -

¹¹³ Таруенская Коммуна I, lk. 331.

¹¹⁴ Sama.

¹¹⁵ Sama.

pundubad mitte ainult linna alamsitte,
vaid ka talupoegi.

Häpu öeldud, olid need eldused töö-
liste - talupoegade liidu tegevuses olemas.
Tegelikkus aga teatas selle liidu organi-
seerimisel tõsiseid raskusi. Ühest küljest
oli selle aja praeguse talupoeg kultuuri-
ltoelt ja poliitiltoelt võrdlemisi maha-
jäänud.¹¹⁶ Teisest küljest taotas väga
palju raskusi pidanud Pariis ja pro-
vintside vahel ajaselu, et Pariis oli vai-
neline sõjavägede poolt ümber pööratud.
Loodest, läänest ja edelast blokeeritud
toda versailand, kindust ja idast - sama
okupatsiooniväed.¹¹⁷

Nad ei ole süüsi ainukesed põhjused.
Kommunisti - aegse ajakirjanduses esineb va-
duvalt sügavalt erilist seisukoht - märke-
mata talurahva rihistumist, putame kogu
talupoegkonda ühtses reaktioonilises mas-
siks, kellel ei ole tööelulasepa ühtsed
huved.¹²⁰ Ei või süüsi öelda, et selline
suktuimine oles kommunisti ajal olnud
määrav, kuigi taotstuses tööelulast ja
talurahva liidu loomisel ta kindlasti oli.

¹¹⁶ Рабочники коммуны II, lk. 137.

¹¹⁷ Тамар, lk. 143.

¹²⁰ Г. М. Киреевичев, lk. 337.

Rohkem peeldajaid linnas linna ja
maa töötajate ühtsuse ja liidu loomise
võimalikuks idee. Eniti selgelt oli see mõte
väljendatud sotsiaalselt kommunisti tepe-
lase, sotsiaalse - sotsialisti ja sotsiaalse
sest arvotja Andrei Leo artiklites.¹²¹

Suures artiklis „Prantsusmaa on mie-
ga“, mis ilmus 10. aprillil ajalehes „La
commune“, leidis ära Andrei Leo poolt
sülaelanikele koostatud lühikese teksti.¹²²

Lühikeses oli adreeritud küla töötajate
ja alpa sõnadega: „Vend, sind peetakse.
Meie huvid on ühed ja samad... Vabadus,
mida taotlema mina, saab olema ka sinu
vabadus... Ka ei ole ühtegi, mida sinu-
tatakse ekspluataatorit: miks maasman
või lihtsust?“¹²³ Dokument on lühike
ülesandega, mida Pariisi kommunistid
saavutada nii linna kui maa töötajate
huvid. Näitame üldist ja tavalist kari-
dust, kõrgemate ametnike palga vähen-
damist, töötajate vabastamist maksudest,
maksude vähendamist väikeomanikele ja
kõrgete maksude suurendamist rikkastele,
sotsiaalse varanduse minimeerimist kontri-

¹²¹ Французская коммуна I, lk. 144.

¹²² Французская коммуна I, lk. 138-139.

¹²³ Sama, lk. 137.

buksiooni tunnustades, tausta, valitavaid koh-
tuid, vajupainade ehitamist töövaliüdi-
dele jne. Länituse tunnus aga on öeldud
järgmistes sõnades: "... Pariis tahab tõpu-
maad talupeakadele, tööriistu tööliste,
tööd rüüpile." ¹²⁴

Seda üleskutset trükkisid ka kind-
ajalised. Peale selle trükiti länitust 100000
eksemplari eraldi lendlehtedena. Viimased
saadeti aadressaatidel laiali Pariisi ümbrus-
se. Suurem osa lendlehti aga ei jõudnud
taludepeakadeni, sest need sejati enne ära
versadeel' politsei poolt. ¹²⁵

Sellel proklamatsioonil oli küp-
sune poliitiline tähtsus, kuigi ta formaal-
selt ei tulnud kommunisti poolt. Ta tõstis
üles siisimise maast, olgugi et see siis-
imus oli "eranddukt üldise formuleerim-
gupa", nagu ütles P. M. Keržentsev, ja
ei ole antud vastust, kuidas siimelt
maasüsimus lahendatakse. ¹²⁶

Kuigi paue ja Kommunisti prokla-
matsioon 28. aprillist pealringupa "18. märtsi
revolutsiooni teleson. Külarahisnõnnale."
Proklamatsioonid öeldame, et kommunistide

¹²⁴ Промышленн. I, lk. 139.

¹²⁵ Sama, lk. 140.

¹²⁶ П. М. Керженцев, lk. 339.

veit teob raasa vabaduse sugu nüppe,
„teo eitseppe“, tööstuse ja kaubanduse elav-
nemine, hariduse laia leviku jne.¹²⁷ Eniksti
talupoegade huve väljendavaid nõudmisi
süü aga endi teadud ei ole. Selgitatakse
see sellega, et ülesmets oli alpus sirguta-
tud ajaluhartalina, mille autoris oli De-
lecluze, kes suulus unjanoobüside pruppi.
Viimased tundsid üldse vähe huvi sotsiaal-
sete probleemide vastu.¹²⁸

Kommuni praeguse programmiiltres
dokumendis - deklaratsioonis „Prantsuse rah-
vale“ ei oleud saunuti eraldi talurahva
sokta väivaid punte. Selle dokumendi üld-
demonraatlikud põhimõtted - „... spalepart-
lasele teema mis inimene, kodaniku ja töö-
taja jõudude ja väimete täielis anup“ -
fidid aga süla teotavatele sihtidele ole-
ma mitte vähem vastuvõetavad kui
linna teotavatele.¹²⁹

Ja süüsi ei hinnanud Pariisi Kom-
muni küllaldaselt talurahva ümsuuse
suurt tähtsust proletariaanse revolutsiooni
saatusele. Seda näitab kasvõi asjaolu, et
Kommuni stuuritel ei ole peaarpu kardapi

¹²⁷ Троммоу I, lk. 425-426.

¹²⁸ Тарунеева Коммуна II, lk. 147.

¹²⁹ Тамар.

põhjaliselt arutatud kommunaaride po-
sitiivat me alal. Ainult mõnel stuupile oli
juttu olusvast provintis. Nii näites
priipsutas 22. aprilli stuupile direkt alla,
et provintsi tuleb saata Kommuni dele-
gaate, selles et tugevdada seal revol-
utsioonist liisumist. Kuni selles süstemi-
s ei ole vastu võetud mingit otsust, „... sei-
muvad ainult valitud väljastuured,
milles vakariisland teovad otuseid ja m-
ei anna mingit samalisse tapajärgi.“¹³⁰
Mõnede Kommuni liisumise poolt leides
se ettepanek vastuseks. Näites võnditi,
et delegaatide saatmine provintsi nõrpes-
tab Pariisi, kuna seal endalgi ei ole liipa
palju revolutsionieri; elementi.¹³¹ Selle peale
ütles väpa täiesti ilikain, et jätta pro-
vintsi seenda heoles „... tähendas jätta
vaka väli reaktiionile ja monarkiale.“¹³²
Edasi teki ta ettepaneku saata provintsi
delegaate, kuid mitte Kommuni liisumise
hulgest, vaid lihtsalt usaldusväärsed
inimesi, kes viiksot provintsi revolutsionie-
rri ajalekti.¹³³

Stung aga ei otsustanud midagi munda

130 *Хроника* I, lk. 277.

131 *Лавар*, lk. 278.

132 *Лавар*.

133 *Лавар*.

kui salvestada vaidlused ja anda süümuus
lahendada Väärnõude komisjonile.¹³⁴ See on
provintside, selle hulgas ka talupoegade saasa-
toimikute vajaduse alahindamine.

Mingete samade selles osas süümuus
sest 24. aprillil otustati ühise nõuete
julgeoleku komisiooni liige Chalaev, et tal
õnnestus teatud arv inimisi provintsi saata.¹³⁵
Seda aega näitab ka fakt, et 26. aprillil
sai kommunismi saadik Franquet pari
„Journal officiel“ provintsi saatmises.¹³⁶

Kuid need ühised faktid ei muuda
asja - tulevat liitu talurahvaga kom-
munistel süümuus liina ei õnnestunud. Osa
süümuus lasub selles osas kommunistide en-
dal, sest ta ei pööranud küllalt tähe-
lepanu liidu sõlmimisele talurahvaga.
Õigesti märgib J. Dmitrijeva - Tumanova -
kova ringis K. Jurpile, et „õigeaegselt
ei pöördutud manifestiga talupoegade
peole.“¹³⁷ Andrei Leo poolt reostatud läxi-
sus ilmus ju 10. aprillil, s.o. kolm näd-
alat pärast 18. märtsi revolutsiooni.
Antud süümuus katta märgi Lenin, et
kommunisti raju. See tööliste - rahvalahva

134 Промоклов I, lk. 278.

135 Samas, lk. 324.

136 Samas, lk. 319.

137 Труды и речи, lk. 39.

liidu peole, kuid ei jõudnud rea streike
ja väärse seltsimise põhjuste tõttu riiki.¹³⁸
Streike põhjuste all mõtleb Lenin siin
nähtavasti kommunist endast, tema vi-
gadest tingitud põhjust, väliste all aga
asjast, et kommunisti ümbritses kontr-
revolutsiooni rõngas.

Kommunist on olulisel määral pe-
randanud talurahva olukorda. Proletariaadi
diktatuurina ei oleks ta saanud teostamata
jätta maareformi; Kommunist on reorgan-
iseerinud sõjaväetööstustööstuse kandmist
talurahval, oleks tema õlgadelt ära võtnud
kontributsiooni tasumise tassamaale. Kuid
Kommunist suruti maha ja kodanlik valit-
sus muidegi ei hakanud talurahva ründ-
mise rahuldama. Seda oleks võinud teha
ainult tööklassi valitsus.

¹³⁸ V. I. Lenin. Riik ja revolutsioon. Teosid, kd. 25,
lk. 389.

III peatükk

Parüisi Kommuni poliitika kultuurilisel alal

Sügava jälje tööstlusmure ajakirja jätkas Parüisi Kommuni ja oma tegevusega kultuurilisel alal. Kommuni esmärgisel alal oli täpselt inimkonna peolt loodud vaimsete väärtuste kättesaadavuse tegemine lihtsaks.

Tähtsaimas täpsus kultuuris on rahklikus rahvakaridus. Kommuni teo-
me inimkonna teemisel oli keeli ja karidus-
süsteemi revolutsioonilisel ümberkorralda-
misel demokraatlikel alustel eriline roll.
Võideldes töötajate sõtsiaalse vabastamis-
est, seadis Kommuun seoses sellega üles-
anded ka „proletaarlaste intellektuaalse
vabastamine.“ Kommunaarid tahtsid kassa-
tada mit inimest, kes olid võimeline

shitama uut ühikonda, taktid „ette val-
ustada tugevat ja tervet põlvkonda, kes
oskab ajale vääriolevalt ära sautada revo-
lutsiooni saavutused.“²

Keoli ja haridusministeeriumi ümberkorral-
damise vajadus kerkis päevakorda kohe peale
18. märtsi. Sellest teost võtsid osa silema-
paistvad töölis- ja demokraatliku liikumise
tugevased. Eriti aktiivselt töötasid sel alal
J. Allemane, J. Allix, Rama, J.-B. Clément,
T. Lefrancqis.³

Rahvusaardi Keskkomitee perioodil
nimetatati delegaadina haridusministeeriumi
juurde Edouard Reulier. Eriatalt oli ta
liikne ringsepp, kellel olid suured revo-
lutsioonilise võitluse kogemused. Ta oli osa
võtnud 1848. a. juuniülestõusust, oli Rahvus-
kaardi Keskkomitee liige. Jules Vallès on
jätnud värvika kirjelduse. Vallès kirju-
tab, et kuigi otograafias ei ole Reulier
eriti tugev, süüsi „... ajalehes ja poliitilises
õhkonemias on see ringsepp enam asja-
tundja kui teie diplomeeritud mees,
kelle käes enne oli portfelli...“⁴ Kuigi
Reulier oli liikne inimene, kes kunagi varem

² Vt. Парусская Коммуна II, lk. 5.

³ Sama.

⁴ Vt. Парусская Коммуна I, lk. 326.

ei olnud pääsenud kõigivõimude juurde, olu-
ta. ta oma rooste täitmisel suurt leedli-
kust ja initsiatiivi ning tuli hästi teime.

29. märtsel moodustati Kommuni po-
sitsoonid, nende hulgas ka Hariduskomisjon.
Selle esimese koosmise muudatut tuntu-
kirjandis ja ajakirjandis Jules Vallès, endised
õpetajad Verdure ja Urbain, suulus kunst-
nik Cœurbet, vana revolutsionäär Jules Miot,
töölised, poet ja ajakirjandis Clément, tööline-
sotsiaalsed Demay.⁵ Peale 20. aprilli sai
Hariduskomisjoni etteotsa Vaillant, kes nime-
tati Kommuni delegaadiks hariduse alal.
Vaillant oli hariduselt insener ja arst laial-
dase teadusliku ja filosoofilise eruditöö-
niga.⁶ Ta suulus blankestide hulka, kuid
oli ühtlasi Internatsionaali liige, oli se-
tud Marxiga ja tuttav tema õpetusega.⁷
Ka Hariduskomisjoni teise koosmise muu-
dust Cœurbet, Verdure, Miot, Vallès, Clé-
ment.⁸ Komisjoni töö tema teise koosmise
ajal muutus paljude intensiivsemaks, näpu-
näitavad ka „Protokollid: Kommuni in-
tervõtte arutamine eriti mais tunduvalt roh-
kem kui varem rahvahariduse ja kultuuriga

⁵ C. A. Фрумов, lk. 11.

⁶ C. A. Фрумов, lk. 73.

⁷ C. A. Фрумов, lk. 12.

⁸ Samas.

seotud riisumisi.

Tähtsat osa rahvahariduse organiseerimises muutel alustel etendas Internat. sionaali liikmed, kes juhtisid ringkondade munitsipalitete ja voolusid kommunistide seas. Peamised ülevanded sel alal püstitas Internatsionaali Pariisi sessiooni peanõukogu manifest 23. märtsist 1891.a., milles nägiti taruta, ilmalikust ja igapäevsest haridusest.⁹ Need printsiibid olid väga töötatud juba varem, Internatsionaali Lausanne'i ja Brüsseli kongressidel.¹⁰ Töödliikumise tegelased ja esindlikud intelligentsi esindajad kandisid need ideed massidesse.

Sideme olemasoleva kommunisti tegevuse ja Internatsionaali printsiipide vahel seotumise reformi tõendamisel tõendab ka teine dokument - Internatsionaali Carrières' sessiooni resolutsioon 9. maist. Selles resolutsioonis nõutakse kommunisti poliitiliste ja sotsiaalsete reformide te haridusega, mis peab olema ilmalik, rahusturlik alg- ja kutsharidus ning taruta teipre armetel.¹¹ Tänu paljude Internatsionaali liikmete

⁹ Парисская коммуна в борьбе за демократизацию, 107. М. Керенцев, с. 410. с. 91-92.

¹¹ Парисская коммуна в борьбе за демократизацию, с. 98.

esavõtule Kommuni hariduspoliitika teostamist ja eriti tänu Vaillant'ile on Kommuni hariduspoliitika teatud määral märgata Marxi vande mõju.¹²

Tähtsat era koolireformi ettevalmistamises etendas ühing „Uus kasvatus“. Selle samaga tegelesid ka ühingu „Hariduse sõbrad“, „Totsaalse Pariisi Kommuni“ jt.¹³ Märtsi lõpul pöördus ühing „Uus kasvatus“ Kommuni poole deklaratsiooniga kooli ümberseadamine kohta. Selles dokumendis tõsteti esile järgmised nõudmised: kooli lahutamise riigist, õpetus keadusele alustel, kohustuslik ja tasuta haridus. Ühingu delegatsioon võeti Kommuni poolt vastu. Selle tulemusel, et Kommuni loetab radikaalsed haridusreformi nendi nõuete väime.¹⁴

Edaspidi see organisatsioon, mis käis regulaarselt kaks korda nädalas koos „Lungot“ koolis¹⁵, aitas aktiivselt Kommuni koolireformi teostamisel.¹⁶ Ühingu deklaratsioon oli nagu muudavaks dokumendiks Hariduskomisjonile. Kaks ühingu liiget

¹² C. A. Фрумов, lk. 12.

¹³ Парисская коммуна II, lk. 6.

¹⁴ П. М. Кривенцов, lk. 410.

¹⁵ „Lungot“ kool oli juhtiv kool algkool Pariis-
is.

C. A. Фрумов, lk. 13, märkus 2.

¹⁶ П. М. Кривенцов, lk. 410.

(Rama ja Maier) lülitati hiljem õpetuse organiseringusse moodustatud komitee.¹⁷

Ühingu hilisemat aktiivset teed tõendab 6. aprillil ajalehes „Journal officiel“ avaldatud lühiõpetajate ja lapsevanemate¹⁸ ning teised teadused ülevaade.

Kõige tähtsam Kommuni teo haridussüsteemi ümberkorraldamisel oli võitlemine isikliku kooli eest. Kommun asetaski ühtsuse suhetest riigi ja kirku, samuti kooli ja kirku vahel.

Kirik oli kindlasti endale väga tugevad poitskonnid. Neil aastail oli Pariisis 69 katoliiku ja 42 teiste usude (luterlaste, kalvinistide, baptistide jt.) kirikut. Kiriklike kongregatsioonide (pleekrite, vennaskondade jms.) arv ulatus 101-ni; neis oli 1233 munk ja 4412 nunn.¹⁹ Väga tugev oli kirku võim hariduse alal. Enne 1871. a. 18. märtsi tuli Pariisis üldkoostööõpetuste arvust (71490) kongregatsioonidele kuuluvate koolide arvele 37411 õpilast, s.o. 52%.²⁰

Võitlemine isikliku kooli eest oli Pariisis alanud juba enne Kommuni. Peale 1870. a.

¹⁷ С.А. Фрумов, lk. 13.

¹⁸ Паризская коммуна в борьбе за демократизацию, lk. 136.

¹⁹ Н. К. Керженцев, lk. 419 - 420.

²⁰ С.С. Шапкин. Паризская коммуна и церковь. — „Вспомогательный журнал истории религии и атеизма“, сборник 5, 1967, lk. 300.

4. septembri revolutsiooni võeti mitmetes Pa-
riisi ningondades vastu otsused ilmalise
õpetuse viivitamatul kõrviimise hädavajalik-
suse kohta. Sellest piiratud ja esmindi-
kud ajalehed. Mõned ningonnad (I ja III)
püüdsid selles suunas ette võtta ja prakti-
lbi samme, kuid kodanlik valitsus vastas
neile repressioonidega.²¹

Aluse kommuni poliitiline kiriku
suhte pari dekreet kiriku lahutamise koh-
ta riigist, mis võeti vastu 2. aprillil. Dek-
reedi projekti autoritel teada kom-
muni 2. aprilli istungile tõised lahkelt.
Osa kommuni liikmeid (predonist
Theisz jt.) nõudsid, et võetaks vastu ainult
1. ja 2. punkt - kiriku riigist lahutamise
ja „kultuse büdžeti“ (summade assignee-
rimine kiriku ülalpidamiseks) kaotamise
kohta. Ungarokün Rastoul ja blanarst
Feri toetasid dekreeti tervisuna, s.t. ja
3. punkti - et kiriklike kongregatsioonide
valla - ja riigivara kuulutatase rah-
vuslikus omandis.²² Need lahkelt
näitavad esmasandult, millised vastutused
peituvad kommuni liikmete vahel.

²¹ Гапувская коммуна II, л. 7.

²² Проморки I, л. 83-84.

Parempoolsed prudondid - igasuguste jään-
tide vastased ja eramaavalduse poolda-
jad - astuvad välja kiriku maamandi
nationaliseerimise vastu.²³ Kuid Varlin ja
teised parempoolsed prudondid lütusid
peale mõningaid sõjalisi unjapöörinuid
ja blanaristidega, kes nõudsid demoodi viiri-
tamatut avaldamist ja elluviimist. Des-
nut võeti vastu. See sõltab järgmiselt. Kea-
muus, võttes arvesse, et "... südametur-
votuse vabadus on tähtsaim riipost va-
badustest; et kultuse büdžett näägib vastu
sellele printsüüle...; et vaimulikkond oli
faktiliselt monarkia kiriklike kaasa-
line vabaduse vastu...", sekkub järgmise
peaduse:

1. Kiriku lahutatase riipost;
2. Kultuse büdžett kaotatare;
3. Religioosetele kongregatsioonidele muu-
tus valla- ja sinnera, mida loetakse
võrandaamatus, kuulutatare rahvuslikus
omandis;
4. Viivitamatult viia se läbi selli vara
revidereerimine, et võtta ta arveli ja an-
da rahva käsutusse.²⁴

²³ Нарисован Коммуна I, le. 35-7.

²⁴ Промыслов I, le. 13.

Parisi töötajad võtsid selle dekreedi vastu suure rahuldustundega. 2. aprillil, veel enne dekreti ilmnemist, kirjutas blan-
kistlik ajaleht „La Montagne“ pöördudes
Kommuuni poole: „Kürustage... kiriku
riipost lahutamise üritusega! Las ta ko-
rstab end süü, see kirik!“²⁵ Väimur-
tusega kirjutas oma päevikus sellest dek-
reidist Élie Reclus. Ta nimetas seda dek-
reeti „... ühes nendest otustavatest aktidest...
mida võisid soendada kinnitada ainult
rangeland.“²⁶ Dekreet kiriku lahutamise
kohta riipost, mis kaotas katoliku kiriku
privileegimitted seisundi, oli üldrahva-
liku ja rahvusvahelise tähtsusega kui
esimene revolutsiooniline akt XIX sajandil
sel alal.

Tõetades sellele dekreedile, millest
leopileidelt sa. vas. väga ka ilmaliku poli-
printsiip, alustas Kommuuni võitlust
religiooniga õpetamise ja kasvatamise
valdkonnas. Esimeses dokumendis selle
vaimus oli Rooma poolt kehtetatud läri-
lus XVIII ringkonna poolide ja lastekodude
õpetajatele, mis avaldati 13. aprillil „jou-
25

25 Vt. C.C. Meunier, lk. 298.

26 Vt. Карпенко Коммуна I, lk. 357.

nal officiel'is'.²⁷ Lähitud lähtub seisukohest, et religiooni õpetamine peab nägema vastu südametunnustuse vabaduse printsiibile, mis peab ülal ühiskond nägema kodanikelt võetavate maksude abil, sõltumata nende religioossetest veendumustest. Separant võib religioosne kasvatus teinuda ainult persona selle vabal tahtel. Tuleb teha tõpp vägivalla tarvitamisele laste kallal, ekausu, eelarvamuste ja vihkamistunde arendamisele neisse. Koolid peavad olema üldised kõigile lastele, sõltumata nende vanemate isiklikest veendumustest; sel põhjusel peab kool olema lahtine kõikidele ja religioonidele. Üldine moraaliline printsiip - õigus, isikupärane kasvatus ja austus tema vastu, sõltumata rassist, rahvusest, usust, sotsiaalselt seisundist, seast, vanusest - ei ole meil religiooniga. Separant peab ka laste moraalse kasvatus olema vaba religiooni mõjust. Õpetus tuleb viia rangelt traditsioonile alustele. Õpetajatele, kes ei ole varem sõnvalitsemisest eelu viima südametunnustuse vabaduse printsiipi, teha lähtumist

²⁷ Пару лет в коммуны в борьбе за демократизацию, с. 116 - 118.

ettepanen vabastada aprilli lõpus nende
käsutuses olevad koolikinnised ja äraan-
da kooli inventar ning teatada, millest
keelpäevast peale nad enam ei õpeta.

Nagu juba öeldud, oli suur osa
Pariisi koolidest kongregatsioonide käs.
Linn pulutas kongregatsioonikoolide
ütlapidamisele tunduvalt rohkem sum-
mard kui ilmalikele koolidele.²⁸ Su-
juures olid „ilmalised“ koolid samuti
vaimulikkonna mõju all.

Mitmes Pariisi ringkonnades algas
1871. a. aprilli keskel kongregatsioonide liik-
mete väljajamine koolidest. Näiteks
teatada III ringkonna esindajad oma tä-
htsuse elanikkonnale 23. aprillil, et
nende ringkonna jaoks on ilmalik õpe-
tus juba „sündinud partist”.²⁹ Hõlpsalt
oli kolm kongregatsioonikooli muudetud
juba ilmalike koolideks. Araks sellele
oli relyandas koolis, kust nunnad põge-
vest, avatud lastekodu 94 lapse jaoks.³⁰
IV ringkonna munitöpalikud pöördus
elanike poole üleskutsega saata lapsed
kooli, sest vaimulikkond on sealt kõrvale-

28 С. А. Фрумов, с. 24.

29 Парикская Коммуна в документах, с. 186.

30 Н. М. Керемисев, с. 412.

datud ja pool on muudetud täiesti il-
malisus.³¹ Aratsepitisi farti on teada
peaasu kōigst Pariisi ringkondade.

28. aprillil moodustas Hariduskomis-
jon veel eilise alakomisjoni — „õpetuse
organisatsioonide komisjoni“, et künnemini
kerraldada religioosne õpetus ümber il-
malisus ja organisatsioonida ühetaoline
alg- ja eriharidus kōigst Pariisi ring-
kondades.³² Selle komisjoni koosseisse
kuulusid André Léo, Dacosta, Manier,
Rama, Langlet.³³

Nut, ilmalisuse pooli tuli luma terava
võitluse olukorras. Vaimulikusse reldusse
enamikus juhtudel poolst lahkumast; nad
päid kohale ja osutavad energilist vastupanu
ilmalisuse hariduse seerimisele. Ilmestas
näiters selle kohta on J. Allemane'i jutustus
sellest, kuidas ta 5 ringkonnas rahvuskooli-
laste salga abil puhastas üht pooli kongre-
gatsiooni lünnutest. Talle ei tahetud regi-
misi avada. Mõjus alles ähvardus, et ta
äretuseb kōik, kes 10 minuti jooksul alla
ei anna.³⁴ Mõnined õnnestus vaimulikel
lapsi meelstada mitte õpetajate vastu, mitte

31 Н. М. Бернштейн, т. 412.

32 Парижская коммуна в документах, т. 187.

33 С. А. Фрумов, т. 12.

34 Парижская коммуна в борьбе за демокра-
тизацию, т. 119-125.

tagajärjel leidsid keelides aset konnate-
sed ja õpilaste „streigrid”.³⁵ Neid juhtumisi
oli siiski vähe.

Tegelikult radusandlikus osas ei ti-
nud kommunun kuni mai keskpaigani ilma-
liku pooli leemel just eriti palju. Väga
tähtis oli muudugi 2. aprilli dekreet ri-
iksu lahutamise kohta riigist, kuid see
oli ka tühine. Spetsaalsid määrusi kongre-
gatsioonidele tulgemise kohta ei olnud.
Seda tehti ringkondade revolutsioonide
juhtkonna enda initsiatiivil, muudugi
aluses võttes 2. aprilli dekreeti.

Kommunni teatava passiivse tõtte
päilised keelides keelgriisi õpetuse jäl-
jed peaaegu mai keskpaigani. Kinnata-
on jällegi ringkonnavalituste enesal-
gatus ja aktiivsus. Selles mõttes on
tähtsustaväärne XVIII ringkonna võimude
ringkiri oma ringkonna keelidirekto-
rile 10. märst.³⁶ Siin nägitsame uutest
programmidest, mille kallal teotatakse.
Järeleordelt nõutatakse ilmaliku ras-
vateuse vaud. Dokumentide öeldakse:

„... nüüdsest peale ei tohi meie keelides

³⁵ H. M. Lyyne, lk. 388.

³⁶ Narvskaja kommunu dokumentid, lk. 187-188.

olla enam ishta is religioosse stuga pte-
tidel ega kaamatutel, ei pühadel nsti-
del ega statuettidel." ³⁷ Ringringade kās-
tase satla valge või musta värviga
ladinakirjeld religioosse stuga pealkirjad
ja asendada need "... selliste üldinimlike
deviisidega, nagu Vabadus, Võrdus, Vendlus,
Tõõ, Õiglus, Vabariik." ³⁸ Keskatare
palvused keelides. 12. mail ilmus sa
kariidudelepaadi Vaiklanti kōik kōwal-
dada keelidest kōik religioosse kultuse
esemed, sest need olidavad südamestun-
nustuse vabadust. ³⁹

Mai esipäigast ei olnud veel tõpli-
kult muutud kiriku ja kongregatsioonide
vastupanu ilmaliku poli leomisele. Oli
vaga otsustavamaid abinõusid kommuni-
enda peolt. 14. mail andis kommun
kerralduse viivitamatult aretseidada
kōik kongregatsioonid, kes taastavad
ilmaliku õpetuse svenüüst. ⁴⁰ Ajaleht
"Pire Duchini" tevitat palavalt seda mää-
rust. ⁴¹

Kuselt ei jätkunud veel sellest

³⁷ Наринская коммуна в гонимых, л.

³⁸ Тамас

³⁹ Наринская коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 129-130.

⁴⁰ Тамас, л. 130.

⁴¹ Ит. Тамас, л. 130-131.

määrust. Kommuni stungel 17. mail
esimes Vaillant sõnavõttega ilmaliku õpe-
tuse küsimuses.⁴² Ja näitas, et õppetööd
ei viida läbi nii, nagu vaja oleks. Mõne-
des ringkondades jätkavad "jesuiidid"
(kongregatsioonide liikmed) igati taastuste
tegemist seoli ümberkorraldamisele. Vail-
lant teeb järgmise ettepaneku: 48 tunni
jooksul koostatakse nimeviki õppeasutus-
test, mis on veel kongregatsioonide väes.
Iga päev trükitakse "journal officiel's"
Kommuni liikmete nimed, kes on saade-
tud Kommuni poolt nende ringkondade
municipaliteetidesse, kes ei täideta Kom-
muni eeskirja manditult ilmaliku
õpetuse nõuvisimise kohta. See ettepanek
panti häälitusele ja võeti vastu.⁴³ Kom-
muni otsuse tapajärgi ei olnud aga enam
võimalik näha, sest ta võeti vastu üüpa hilja.
Asjaolu, et selline määrus võeti vastu neli
päeva enne Versailles' vägede tungimist
Pariisi, näitab, et Kommuni võimudel ei
õnnestunud lõplikult murda reaktioonäi-
ride ja viirise vastupanu ilmaliku õpetuse

⁴² Promouoone II, lk. 307.

⁴³ Lamas, lk. 308.

kehlestamisel. Kuid selle määruse vastu-
võtmine näitab süüsi kommunaaride
püüet seda teha.

Kommunani ühe suuremaid muresid re-
malise kooli loomisel oli õpetajate saadri-
muretsamine. Kuulus ju suurem osa endis-
test õpetajatest vaimulikkonnast kooli. Nad ei
õpetanud koolides mitte ainult usuõpetust,
vaid ka üldharidustilise ainet ja mitte
ainult puhtriialise, vaid ka ilmalise
koolides. Vaba intelligenti saadrit polnud.
Seepärast tekkis mitte õpetajate muretsami-
nega narkusi. Ajutiselt see algas, eriti
tütarlaste omad, nagu näiti.⁴⁴ Ilmalise
õpetajaid oli süüsi vaja leida.

9. aprillil avaldas Kommun üles-
kutse minna tööle algkoolidesse.⁴⁵ Rida
ringkonnavalitusi avaldas omalt poolt
üleskutseid ilmalise õpetajate saadri täien-
damises. Sellel tööle oli tulemusi — ap-
rilli lõpus olid vajalised õpetajad
enam-vähem leitud.⁴⁶

Rahvakooliõpetajate olukord enne
18. märtsi oli üsna vilets. Palk oli väike ja
ebakindel. Seni sai 75% õpetajaid 750—

44 H. H. Лухин, lk. 388.

45 Тарушская коммуна в документах, lk. 185.

46 Н. Н. Керменцев, lk. 44.

950 franki aastas, 23% — 1000-1900 ja ainult 2% — 2000 ja enam. 65% abiõpetajatest sai 400-600 franki, 23% — 600-900 franki ja 12% — 1000 ja enam. Harjoõpetajad said ainult 600 ja rahvabiõpetajad — 350 franki aastas.⁴⁷

Kommun tõi märgatavalt õpetajate palga. 21. mail dekreediga, arvestades seda, et rahvasoliõpetajate palga varem oli „narruväärselt lühine“, määras K. m. abiõpetajate palga miinimumiks 1500 franki ja direktorite palga miinimumiks 2000 franki. Arveste võttes, et „...elektred vajadused rahval on sama suured ja tungivad, nagu meeselgi, ja et õpetamise valdkonnas rahval töö on võrdne meeste omaga...“, võrdustas K. m. rahvabiõpetajate palgad meesõpetajate palgadega.⁴⁸ Sellega tõusta rahvabiõpetajate palgad kolm korda.

Parim osa õpetajakonnast arus esteetilisemiga töle me kollektiivse loomuse, uute programmide ja meetodide väljatöötamisel. Kõik ringkonnades olid rahvakaridestöö juhtides inimesed, kes oma eri-

⁴⁷ Н. М. Керменцев, с. 411.

⁴⁸ Парусная коммуна в борьбе за демократизацию, с. 155.

alalt olid õpetajad (Allix, Lefranc, ars, Ramayt.). Paljud õpetajad võtsid aktiivselt osa kommuni ühisrondisest elust. Märkimisväärt hulgas ära Lefranc, ars', Louis Michel', Verdure'i, Urbain'i, Garasta. Peale kommuni laenuvõet mõisteti sõjaväelaste poolt osavõtu eest kommuni tegemist rüüdi 106 õpetajat.⁴⁹

Kommunaaridel seisis kolivõrpu ümberkujundamisel esimese koo. 257 000-st kolikoldest lastest Pariisis (1870. a. andmetest järgi) jäi koldest unale 93 000 (32%) kuid fertiline olusord oli veelgi halvem, sest paljud lapsed, kes olid kolide niue ringes, seal tegelikult peaaegu ei näinud.⁵⁰ Kolide tööle mõjuna halvasti ka sõjajärgsed tingimused.

Kommun harras ette valmistama üldise kolikohustuse seadust. Sel esimesel viisil mõnda ringkonnade munitipalibredid läbi kolikoldest laste arvevõtmise. Nii näitab loeti VIII ringkonnas ära, et 6251 kolikoldest lastest õpis ainult 2750. See oli kodanlike elanikkonnaga võrreldes (õlguis välgas) ja on välgas pool

⁴⁹ C. A. Фрумов, lk. 74-75.

⁵⁰ Парисская коммуна II, lk. 10.

rahtlust, et tööle suurtalvites oli rohkem uueks
jäänud lapsi hoopis rohkem.⁵¹

Mitmetes ringkondades hakati avama
uusid kooli. Igati püüti saavutada olukonda,
et võimalikult rohkem lapsi saaks koolis.
Tehti katsed anda materiaalselt abi kooli-
lastele, kes kannatasid blokaadi ja kodu-
sõja tagajärgede all. Mõnedes ringkondades
($\bar{V}$, $\bar{X}$ jt.) organiseeriti nende varustamine
teide ja riietusega⁵², anti tasuta õppevahen-
dust (neid said näiteks 3000 õpilast $\bar{V}$
ringkonnas)⁵³. „Tasuta ja rohustusega“ õpe-
tus, öeldi $\bar{VIII}$ ringkonna munitsipaalitadi
lähituses, mis avaldati 7. mail „Journal
officiel's“, „siiski olla tühi sõnarepord...“⁵⁴
Selles suunas $\bar{VIII}$ ringkonna võimud ka te-
gutsesid. Selles ajas oli selgunud, et kooli-
ealiste laste arv on tunduvalt suurem kui
arvati ja ringkonna võimud otsustasid ki-
rest avada „ajutisi klasse“, saavutada
nende baasil organiseerida hiljem alalisi
kooli.⁵⁵ Seda tehti ka teistes ringkondades.
Sellesse tööle oli tulemusi – õpilaste arv suu-
renes märgatavalt.⁵⁶ Püüti luua normaal-
semaid õppimistingimusi ka kuumide seas.

51 Т. М. Керженец, с. 411.

52 Парунская Коммуна $\bar{V}$, с. 11.

53 Парунская Коммуна в документах, с. 190.

54 Парунская Коммуна в борьбе за демократи-
зацию, с. 148.

55 Там же, с. 147-148.

56 С. А. Фрунзе, с. 39.

Näitens III ringkonnas toodi lapsed vanast, hal-
vasti arestatud lastepodust üle mittere-
kommunidesse, mis enne kuulusid üle kong-
regatsioonile.⁵⁷

Laialdast agitatsiooni tegid Kommuni
võimud elanikkonna hulgas. Tähelepanuväär-
ne on selle mõttes IV ringkonna munitisi-
palitendi ringkiri lapsevanematele 12. mail
1871. a.⁵⁸ „Igal lapsel on võrandamatu õigus
haridusele...“, üldakse selle dokumendi.⁵⁹ Te-
pärist on laste saamine kooli perekonna või-
selle puudumise sarnal - ühiskonna enda
püha kohus. „Kõnelt haridus on väime-
line tegema lapsest... inimese, kes on vastu-
tan oma käitumise eest suhtumise teiste
inimeste suhtes.“⁶⁰

Üldse on Kommuni ajalehtedes väga
palju^{teateid} mitmesuguste ringkondade tööst rahva-
hariduse alal, mis tõendab munitisipalitetide
suurt aktiivsust ja initsiatiivi selle küsi-
muse lahendamisel.

Kooli välti muudatustega koolide etes
algas õpetuste ring kogu õpetuse ja kasvatus-
võime puhastamine neogrootest elementidest.⁶¹
Muudatusi tehti õppeainete osas. Õpilastele

57 H. M. Lyytik, lk. 394.

58 Helsingin Kaupungin Koulunvaltuus, lk. 188-189.

59 Sama, 66.

60 Sama, lk. 189.

61 Helsingin Kaupungin Koulunvaltuus II, lk. 2.

piüti anda võimalikult mitmekesise mate-
theaduste aluseks. Tulemuseks on selles mõt-
tes ühe I ringkonna õppeplaan. Paligram-
matina ja aritmeetina nägi see ette alg-
teaduste geometriat, geograafiat ja
Põhikooli ajaloo, rahvaloomingu mo-
raali, laulmist, joonistamist.⁶² Suured
muudatused teimust ajaloo õpetamises.
Kui varem oli selle esmärgis sõdade
ja monarkide ülestamine, siis nüüd kasa-
ti ühiskonna ajalugu käsitlema demokraat-
like vaimude ja sotsiaalse revolutsiooni vaimus.⁶³
Kui puutub tööõpetusse, siis algkoolides vii-
di sõde kasandusest õppused ja õmblemis-
tunnid. Tööte tööalade õpetamine oli
esialgu võimaliku materiaalse baasi puu-
dumise tõttu.⁶⁴

Turgot' kooli juurde oli organiseeri-
tud koolijon, mille ülesanded olid puhtteore-
etilised. Õpetajad ja lapsevanemad käisid sün-
koos, et väga töötada uusi õppeprogramme
ja meetodeid ning teha muudatusi kava-
hariduse seadustamises.⁶⁵ Kuid koolid
ei jõudnud väga töötada ühtse algkoolide

62. Наручная коммуна в борьбе за демократиза-
цию, lk. 140-142.

63. С. А. Фрумов, lk. 55.

64. Наручная коммуна II, lk. 16.

65. М. Бурмен, lk. 75.

programme ja õppemetodena.⁶⁶

Kommuni pööras tähelepanu ka naiste haridusele, mis oli eriti mahajäänud olukorras. Harimatus naste hulgas oli peetostooda suurem kui meestel (1969. a. alikellunud nastest oli 37% kirjasaamatud).⁶⁷ Suurem osa tütarlastesooli oli harimatusi nunnade käes, kes kasvatasid tütarlapsi katoliikliku fanatismi vaimus. Selline naste kasvatus avaldas muudugi omaenda mõju neorepöösonna kasvatamisel. Tütarlaste kasvatamine progressi, teaduse ja demokraatia vaimus oli sepärast suure poliitilise tähtsusega.

Kommuni liikmete hulgas levis arvamus, et naine peab võimaluste piires osa võtma ka teotvast tööst.⁶⁸ Sepärast oli sava antada kutseoolid tütarlaste jaoks. Juba 3. aprillile esita sepi õpetajanna Marier Kommuniile tütarlaste kool-töökodade ekspandeerimise projekti.⁶⁹ 1st mail teatas Naillant kasvatusnustikooli avamisest tütarlastele.⁷⁰ Kutsealase õppetöö pidi neri koolides restatama üldise hariduse andmisega.

66 H. M. Lyrus, lk. 394.

67 C. A. Фрумов, lk. 40 -

68 Пармская Коммуна II, lk. 12.

69 Пармская Коммуна в борьбе за демократизацию, lk. 161 - 162.

70 Уд. кавалеи töö, lk. 116!

22. mail leodi spetsaalne komisjon
nastu hariduse organiseerimises, kuhu län-
sid André Leo, Elie Reclus, Jactard, Pe-
rier, Saphia. Versaileste otsustungi tõttu
linna ei jõudnud komisjon tööle aruda.⁷¹

Suur põhimõtteline tähtsus oli kommuni-
ni sammudel uut tüüpi koolide - natsio-
nide loomisel. Nende koolide ülesandeks pidi
olema üldise hariduse jätkamine sees
spetsiaalset ettevalmistustega. Olemasolevates
tingimustes nähti sees peamist teid tööta-
jate lastele hariduse ja eluette andmi-
ses. Sees uus kooli tüüp - siin anti
erialast haridust, millega sees jätkus ka
üldhariduse andmine. Koolid, mille orga-
niseerimisele andis kommunen, pidid ette
valmistama kõrgeltvalifitseeritud töölisi,
kes olid pühendatud põhilise ettevalmistuse oma
erialale ja sees sellega üldises arengus.

22. aprillil rutsus Hariduskomisjon
kõiki natsihariduse komisjonega tegelwaid
otsused saadma oma reformi projektid Har-
iduskomisjonile.⁷²

6. mail rutsus esimene linnade natsio-
nooli avamised I ringkonnas. Teatati, et

⁷¹ H. M. Лухин, л. 390.

⁷² Наринская Коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 162.

see avatarse koones, mis enne kuulus jesuiitidele. Sinna võetakse lapsi alates 12 aasta vanusest. Kooli eesmärgiks on täiendada algkoolides omandatud haridust ja rätte õpetada mingi elukutse. Saamuti suuteti üle 40 aasta vana tööteri, kes soovivad õpetada neri koolides mingit tööala, registreeruma ringkonnavalituuses. Kooli, matemaatika, loodushaduse, ajaleo ja geografiat õpetajaid paluti suutada aktsiunt-tüüpi koolide loomisel.⁷³ Kommun un andis kutsekoolile suurepärase koone, mis varem kuulus jesuiitide kooluõrle; siin olid head laboratooriumid, saamuti suur aed.⁷⁴ Apsleht „Père Duchêne“ pühendas sellele teatele pika artikli, milles väljendati vaimustust selle saamuse üle, öeldes, et see „... vastab rahva huvidele.“⁷⁵

12. mail teatab Vaillant kasvandussuusti kutsekooli avamisest lübarlastele. Seal haratakse õpetama geografiat, voolimist, pui- ja elvandiunskulptuuri. Paralleelselt praktiseerit õppustega täiendatakse ka õpilaste teadusliku ja ringandusliku haridust.⁷⁶ Nagu näeme, kujutas

⁷³ Харитская коммуна в документах, л. 191-192.

⁷⁴ С. А. Фрумов, л. 60.

⁷⁵ Харитская коммуна в борьбе за демократизацию, л. 164.

⁷⁶ Харитская коммуна в документах, л. 192.

kutseharidus kommunaaride savatsuste kohta
selt endast üldhariduse loomuliku järgi
ja oli temaga tihedalt seotud. Muusika-
ja joostamiskoolide avamine oli vana
sa VIII ringkonna.⁷⁷

On säilinud Vaillant'i lüütu ring-
konnamunitõrpalititudile 17. märtsi seoses
üldharidusliku kutsekoolide avamisega.
Selles lüütuses nähti ka munitõrpalituti-
del leida künnesti nunnid, mis on selivad
kutsekoolide avamisest, ja võtta tarvitusele
abimehed nende künnemas avamisest.⁷⁸

Õppetöö esimeses kutsekoolis - II ring-
konnas Laumont'i tänaval pidi algama
22. mail. Kuid sündmuste areng lausutas
selle avamist - sel päeval hakkasid versio-
les' väed Pariisi tungima.⁷⁹

Kutsekoolide loomine jt. taolised abi-
nõud pidid Vaillant'i ja tema raatõsta-
jate arvates olema tähtsaks tüüpi vaimu
ja füüsilise töö vastandlikkuse ületamist-
sel. Ei saa siinkohal märkimata jätta
teatud Marxi ideede mõju, mis jõudis
kommunisti Vaillant'i jt. esindlike
Internatsionaali liikmete kaudu.⁸⁰ Ajakirj,

⁷⁷ H. M. Дукан, lk. 393.

⁷⁸ Промышлен II, lk. 315.

⁷⁹ М. Гурнеи, lk. 96.

⁸⁰ С. А. Фрумов, lk. 60-61.

et Kommune pööras viirast tähelepanu
kutsesoolidele, väljendus raskemata tema
proletaarne mees.

Kõik selpeolimeetatud abinõud puu-
dustard põhiliselt algkooli. Vähem tähele-
panu pööras Kommune kes- ja kõrgemale
koolile. See on ka loomulik, sest õppesid
ju Pariisi töötajate lapsed just algkoolides.
Kes- ja kõrgemate koolide kodanliku kes-
seise muutumine jäi rangema tuleviku
ülevaade. Kommunaarid leotsid, et edas-
pidi reorganisatsioonidele demokraatiline
alusel kogu koolisüsteem, et uus iktor-
sonnas viiakse täielikult ellu haridussüs-
teemi iktorse, teigile rättesaadavuse ja
võrdse printsiip. Ühes dokumentis ei-
neb mõte, et „kes- ja spetsiaalselt har-
dust peab kodanikele andma... tasuta, vas-
tavalt nende võimetele, mis tulevad
konkursi ja eksami tulemusest.“⁸¹
Selle printsiipi elluviimine oleks esma-
kordselt teinud keskhariduse rättesaa-
davas ja lihtsaks laste jaoks.

Mõningaid abinõusid süüsi kes- ja
kõrgema kooli osas ette võeti. Turgot' koo-
lis määrati ametisse uued õpetajad, mis

⁸¹ Vt. Тарумская Коммуна 5, li. 11.

kutsus ise õpilaste massilise lahkumise ja
õpeteo ajutise katkemise.⁸² On teada, et Ha-
riduskomisjonile oli antud juhtnõu suuren-
dada stipendiumide arvu lütsenuides.⁸³
Ella seda siiski ei jõutud rida. Haridus-
komisjon ei osunud reorganiseerimise lütsen-
me, kuna tal püüdnud sellel asj ja
võimalused.⁸⁴

Mts püüab sõrgemateriale koolidesse,
sü tegeles kommunun rendega ainult nii
palju, kui dictandis olusid. Osa profes-
soreid ja üliõpilasi seista Versailles' peo-
tel ja saboteerida kommununi lood. 17. ap-
riile kommununi Hariduskomisjon, pö-
gatus selle meditsiinilise kooli professo-
rite sabotaažiga, pöördus üliõpilaste-
meditsinika töötavate arsti poole üleskut-
sega töötada välja meditsiinilise hari-
duse reorganiseerimise projekt. 23. aprillil
teimus esimene delegaatide koosolek selle
projekti väljatöötamises; teine koosolek
määrati 25. aprillile.⁸⁵ Kuid koosolekul jäid
domineerima kommununi-vastased elemendid
ja mingit otsust vastu ei võetud. Kaugelti
mitte kõik üliõpilased ei olnud siiski mu-

82 Н. М. Лухин, л. 387, märkus 5.

83 Харинская коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 135.

84 С. А. Фрумов, л. 40.

85 Фромоходки 5, л. 396.

testatud Kommuni vastu. Seda loeme ka
üliõpilase-meediku Martin Doudier' avalik-
sest ringast, mis avaldati 29. aprillil aja-
lehes „Mot d'Ordre“. „Tõelised üliõpilased
on esminkohal poistööridel...“, öeldakse
selles ringas.⁸⁶

Selline oli Kommuni poliitika natva-
hariduse alal. Nägu näeme, ei jõudnud
Kommun seadusandlikul teel selles osas
just palju teha. Rohkem tegid ära revo-
lutioonilised ringkonnavalitused enesega-
teselises servas. Siiski tuleb Kommuni
hariduspoliitikat hinnata sērget, kui ar-
vestada tingimusi, mille juures seda
testati. Kommuniil tuli kogu aeg pi-
dada võitlust sseude ja väliste kontr-
revolutsiooniga; tal oli püudus spetsia-
listidest. Täiesti uue poliitiseerimise, uute
ideede realiseerimiseks tuli tal enne läbi
viia rida reforme, mida oles pidanud
testama juba sodantia riik.

Panisi Kommuni kultuuriliku külge
enamendelt keemeltse ja pingeltse atmosfääri.
Panisi Kommuni kultuuri tegevlast oles

⁸⁶ Рабочая Коммуна в документах, с. 197.

teravat klassiväitlusest vahetud soovitus.
Hague'ga rüüst, mis on loodud ägedate
klassilahingute ajal, nii on ka kommuni-
katsioon väikeste veruude rüüst, publitseeriti-
selt terav ja operatiivselt pärasündumusi
sajastab. Kuudas ka ii püüas sodanli-
nud ajaloolased tõestada, et kommuni-
periood - see on vandaleid ja kultuuri-
väärtuste hävitamise periood, nägivad
ajaloolased paatid vastupidist. Selle tõestus-
eks olge rasvõi kommuni 12. märtsi-
turg, mis arutati Thiers'i kollektseonide
püümust. Oma sõnavõttes ütles Demay
väga tähelepanuväärsed sõnad: "... meie, töö-
lased, tahame säilitada mineviku vaim-
süd väärtusi tuleviku ehitamises. See pole
barbaria." ⁸⁷ Kommuni lüües nõuavad
Thiers'i kollektseonide materjali - bibliograa-
filiste väärtuste, arhiividokumentide, press-
esemete säilitamist. ⁸⁸ Kommun otustas
moodustada komisjoni, mis vaatam läbi
ja võtaks arvele tein Thiers'i kollektseonide
väärtused. ⁸⁹ Selline oli kommuni suh-
tumine mineviku kultuuriväandustesse.
Kommuni suhtelise hingeks oli

⁸⁷ *Промисловый* II, lk. 273.

⁸⁸ *Idemas*.

⁸⁹ *Idemas*, lk. 279.

suur revolutsiooniarusti valla kommu-
ni lüüge Comitet. Juba aprilli algul sai
Comitet ülesande organiseerida Kunstnike
Föderatsioon.⁹⁰ 6. aprilli „Journal officiel“
oli trükitud Comitet' lähtes põlde kunst-
nikele, milles ta kutus neid saama aita-
ma Pariisi vaimse elu taastamiseks ja
„... kunstide, mis moodustavad tema hinge,
taassünnile.“⁹¹ Sama lähtes ütles Com-
bet, et on vaja siiresti avada muuseu-
mide ja teatrite mõeldud ulatust näitusest.⁹²

Kunstnike Föderatsiooni organisati-
ivse resolutsiooni võeti 14. aprillil. Sellest
resolutsioonist võttis osa üle 400 inimese.
Teade selle kohta ilmus 15. aprilli „Journal
officiel“.⁹³ Samal päeval avaldati Föde-
ratsiooni programm.⁹⁴ Tähtsamad põhi-
mõtted selles dokumentis olid – kõigi Fö-
deratsiooni liikmete võrdõigustatus ja
„kunstide vaba areng, mis on vabastatud ka-
rikerist valituse heidumest ja kõigist
privileegidest.“⁹⁵ Föderatsioon pidi valima
publiku organi – Föderaalnõukogu. Selle
üleandeti hulka kuuluda: minevise
kunstivarade säilitse, saaja kunstnike

⁹⁰ Парисская коммуна I, л. 59.

⁹¹ Парисская коммуна в документах, л. 202.

⁹² Sama.

⁹³ Парисская коммуна в борьбе за демократизм.
М. 10, л. 202 - 204.

⁹⁴ Sama, л. 204 - 207.

⁹⁵ Sama, л. 204.

loomingu stimuleerimine, muuseumide ja
galeriide töö juhtimine, näituste organiseerimine,
freelance'ide ametisse võtmine ja
vallandamine, tellimuste tähtsuse järgi
suunistamine vahel, järelvalve jätkamine
ja veelisuse õpetamine üle seelide,
Föderatsiooni hääletamisel "L'Officiel des
Arts" väljaandmine ja kunstipropaganda.

Programmis ilmusid selgesti pruden-
tsiivsed seisukohtad. Seda väljendas põhi-
mõte, et kunst peab olema vaba gaupre-
stest riigi heoldusest ja riigist privilegi-
dest. Seda sama väljendas ka arvamus,
et Föderatsiooni hääletamisel peab olema
avatud "riigi arvamuste ja riigi süste-
emide" avaldamine.⁹⁶ See tähendab, et Fö-
deratsioon ühelt poolt tahtis vabastada
kunsti kommunismi mõju alt, teiselt poolt
vältis kindlat suunda kunsti, soodustades
gaupreeste voolude vabadust. Selle näeb
kunstnike Föderatsiooni programmi väike-
kodanlikes.⁹⁷

17. aprillil toimunud Föderatsioon-
i valimised. Valimistüüp oli riigis
kodanikel, kes mingil viisil suutsid toetada

⁹⁶ Народная Коммуна в борьбе за демократи-
зацию, lk. 206.

⁹⁷ Т. Н. Киреевич, lk. 417.

oma muuseum kunstide hulga. Komisjon
valiti 47-liikmeline: 16 maalimunstikku,
(nende hulgas Courbet, Daubier, Manet,
Cérol); 10 skulptorit (sa Dalcroix); 5 arhi-
tekti; 6 graafikut (sa André Gill);
10 tarkemunstikku (nende hulgas Eugène
Potter).⁹⁸

On huvitav märkida, et Kunstine Fö-
deratsioon, kes esialgu peoldas kunsti täies-
ti vaba arengut, varsti praktiliste rope-
miste rajal vandas, et ilma niipe abi-
ta on ta jäänud mitte ainult sindus-
tama kunstiväärkute säilimist, vaid
sepi muudma muuseumide vara admi-
nistratsiooni vastupane.⁹⁹ Kõigepealt pidi
Föderatsioon tunnustama, et niipe abita
on võimatu lahendada kunstihariduse
küsimust. Kunstine Föderatsioon nõudis
tunusta kunstiharidust kõigile soovijale
igal pool arbutul (sa põrgumal). Selle-
aga oli vaja niipe subsideerimist. Neid
oli vaja ka kunstianetuste finantseerimises.¹⁰⁰
Kui jänds Föderatsioon praktiliselt väga
selleni, et nix sulutas muuseumid kunstide ja
sepa muudugi säilitab ka mõne talle. Seepärast

⁹⁸ Журневал Коммуна в гоуменнах, к. 200.

⁹⁹ М. А. Абрамова, С. Мануил, В. Френк, к. 82.

¹⁰⁰ Ж. М. Керменчик, к. 418.

oli mai sepaigas teinud tihed kontakt
Kunstnike Föderatsiooniga ja kommunisti haridus-
komisjoni vahel. Seda on näha 10. mare
„Journal officiel“ ilmunud kunstnike
Föderatsioonide ühenduse Vaillant'i re-
formide kohta, mida on vaja teostada kunstil-
isel.¹⁰¹ Selles dokumendis ilmneb üsna selgelt
Föderatsioonide suhtumine Kommunismis.
On näha, et komisjon astub välja juba mitte
eganevuse juhtimise vastu küüsi poole, vaid
despotismi vastu suhtivalt, nagu see oli
Tšehhi impeeriumi ajal. Selles dokumendis on
ära toodud Comitet' mõte likvideerida en-
dised akadeemilised kunstikoolid - École
des Beaux-Arts ning praeguse Akadeemia
ja Rooma kunstikoolid, sest need püüdi-
sid taastada vaitest maailmist, jäid
nargelt akadeemiliseks.¹⁰²

Kommunistid ei jätnud ega saanudki
jätta mingid monumentaalsed teosed
skulptuuri ja maalikunsti valdkonnast -
selles oli kommunisti kunstnikud liiga
vähk aega. Kuid kommunisti graafika-
se on terve epookk praeguse sotsialistliku ajale.¹⁰³

¹⁰¹ Парусная Коммуна в борьбе за демократи-
зацию, с. 207 - 209.

¹⁰² Парусная Коммуна II, с. 62.

¹⁰³ Н. Плещева, С. Маневич, В. Шерер, с. 29.

juhtoval roolal kujutavas muists oli sel ajal poliitiline satüin.

Terve nüku kunstnike - karikatuurist oli järjekindlates vaitelijates kommuni est. Need olid enamuse neked inimesed, kes olid oma kunstnikepörmust alustanud satüinistes illustreeritud ajakirjades mitte sama enne Prantuse - Presi sõja algust (Boutelle, Gaillard - poeg, Klinek, Moloch, Montlard, Pilotelle, Said, Faustin). Kes nende aja tegelased teemipörmse teepa kunstnikud - reöppijad, kes alles kommuni päevil said vaimuatare iemutada oma annet (Rasambau, Ladny, de Fonda).¹⁰⁴

Mis puutub kommuni poliitilise karikatüüri teematisesse, siis esialgu peale Teise impüriumi langust valites endas impüraatori, tema perekonna ja ministrite närvääristamist tema. Hiljem loandus sellele rohkem sõrvaalsid motive: selgitati kommuni praemiste dekreedi teemom, paljastati sodanluse klassolukumust ja teisi tüürahva vaenlasi.¹⁰⁵

Kommuni poliitilise karikatüüri objektides olid tihti abstraktseid üldmõisteid ja tüüpe ("reaktsioon", "karimatus",

¹⁰⁴ M. Kuznetsov, E. Kuznetsov, G. Kuznetsov, li. 34.

¹⁰⁵ Sama, li. 35.

„kodanlus“, „majasmanism“ jne.). Näitaks sel-
le kohta võib olla Pilotelli; poolt loodud
satiiriline majasmanism süže, mille ta lõi
seoses Kommuni dekadiga portreerimise
kohta. Majasmanismel ripub ninaal vlt:
„Änge unustage vaest majasmanism, selle
on ainult uus maja ja elanikud, mis ei
maha portreerimist.“¹⁰⁶

Tikiti on karikatuuridel kujutatud
ka konkreetseid isikuid – Versailles' valituse
liikmeid, Thiers'i, Trochu'd, Favre's. Üks
tõige tuntuimaid karikatuure Thiers'i kohta,
mis kannab nime „Triumne, kes saevab“,
kuvutab Andre' Gell'le.¹⁰⁷ Tervalt satiiri-
line on Pilotelli; karikatuur, mille Versail-
les' välisminister Favre palub oma valituse
nimel põlvile Prussi kuningat Wilhelm I-st
aidata võitlemisel kommunisiga.¹⁰⁸ Briti
tuleb ära märkida satolime inimene palja-
barmist kommuni poolt. Selle-tumalste
karikatuuridega võitleb suure populaarsuse
Moloch, Klerik, Pilotelli jt.¹⁰⁹ Suure saa-
vutusi oli kommuni mustriks planati-
kusti arendamisel. Tuntuks on näitaks Mo-
lochi planat, millel ta kujutab Pariisi

¹⁰⁶ Парижская коммуна 1871. Альбом, л. 141.

¹⁰⁷ Там же, л. 118.

¹⁰⁸ Там же, л. 195.

¹⁰⁹ Н. Акуева, С. Маневир, В. Тенер, л. 36.

Kommuni naine, kes elatab ise oma
nooremale tõe - Lyon'i kommunile.¹¹⁰

Paljud kunstirid - sarinatuustad olid
samaaegselt saanud (André Gill, Louis
Rakillot, De la Tremblay, Gaillard-porg).
Iseloomulised on kommuni - aegsetele plane-
titele värs-trasti ja joorduse tõhe läbi-
pääsmine.¹¹¹

Kommuni pävil leodud poliitili-
sed sarinatuused avaldasid parislastele
suurt mõju. Need müüdi müügiletteid,
klubiti majade seintele, riputati peodnike
peole enda kaupluse vitriinidesse. Improvi-
seeritud müügitel, mis kogunesid ühes-
ti nende sarinatuuside juurde, kommentu-
urid parislased elavalt nende vastu.¹¹² See
oli tõeliseks rahvaliku kunst.

Teha võib teaduse, kirjanduse, muusika
saavutused rättsaadavaks rahvaliku - selli-
se oli kommuni poliitika kultuurialal.
Kommuni püüdis ümber anda rahva tähe-
tusele teaduslikud ja kunstilised saavutused.

12. aprillil andis kommuni Tõde-
saate komisjon välja määruse, mille ta
tegi seaduseks ülesandeks seada Pariisi

110 Парисская коммуна 1871. Август, л. 154.

111 М. Алексеев, С. Маневин, В. Тенер, л. 35.

112 Там же, л. 33.

linna muuseumid normaalsesse seisundda, avada publiku jaoks pildigaleriid, anda rga-aastase näituse organisatsioonidele klysi väljand.¹¹³ Kunstine Föderatsioon usutas Ceurbet'ga asu energiliselt asja kallale, kuid pötkas muuseumide vana administratsiooni poolt vna vastupanu. Kunstine Föderatsiooni te sai seprini teatavaks, et Louvre'i muuseumi administratsioon peab mingesl lähinäsiimori Versailles'ga.¹¹⁴

Mai mesel vallandas Karidusem. Jen sabotaaži pärast Louvre'i ja Luxembourg'i muuseumide kõrgema personali.¹¹⁵ 15. mail määras Vaillant Luxembourg'i muuseumi ajutise administratsiooni Andrei Gille'i, Louvre'i muuseumi ajutise administratsiooni arhitekti ja maalikunstnik Achille Oudinot'.¹¹⁶ Leodus-ajale muuseumi juurde saadeti administratiivkomissarina E. Moullat. Muuhulgas tehti taale ülesandeks leppida kogu direktori ja professoritega nende rahvastatud komponumuste jätkamise suhtes.¹¹⁷

Muuseumid ei jendnud süni täie leopa teole anda. Nagu teinidel aladel,

¹¹³ Парисская коммуна в документах, с. 199.

¹¹⁴ Н. М. Кернелов, с. 449.

¹¹⁵ Промоколы I, с. 151, märkus 5.

¹¹⁶ Парисская коммуна в документах, с. 204.

¹¹⁷ Парисская коммуна в борьбе за демократизацию, с. 199 - 200.

nii sa sunsti alal jänds Kommun ainult
alustada oma tööd. Kuid selle alguse
järgi võib süüsi otsustada, millist teed
mööda oles Kommuni suntipoliitika
edasi saanud.

Kommun jätis sügava jälje ka oma
aja ringjandusse. Rahvus on sel teemal kir-
jutatud tööd pühendatud enamuse postide-
kommunaaride hilisemale loominguale ase-
mudel ja emigratsioonile või Pariisi kom-
muni teemale praeguse ringjanduses.
Vähesi uuritud on aga tegelik Pariisi kom-
muni 72 päeva jooksul loodud ringjandu-
sivaltis säteline forma, revolutsiooniline
kodanikuühendus, kõrge kunstiväärtusega
publistika. Ringjanduse suurveruideni kom-
muni kirjandus selle 72 päeva jooksul
loomulikult ei jändnud.

Kommuni poliitika üle ringjanduse
alal võime teatud määral otsustada tema
struktuuri järgi raamatukogudesse. Kom-
muni esmärgiks oli, et raamatute jünde
pääses ka lihtne lugeda töötava rahva
hulgest.

Suure Pariisi raamatukogu -
Rahvusline Raamatukogu ja Mazarini ra-
matukogu - rahvusline raamatukogu

met võim. ¹¹⁸ 27. aprillil vallandati rahva-
hariduse delegaadi Vaillant'i; kooli Rah-
vusliku Raamatukogu direktor Verson. ¹¹⁹
Sama asemele määrati progressiivne õpet-
lane ja ringarise Clie Reclus. ¹²⁰ Hiljem
vallandati Vaillant'i; kooli saboteaži pä-
rast veel 24 Rahvusliku Raamatukogu
ametnikku ja teenistajat. ¹²¹ Mazarini
raamatukogu direktor määrati Benjamin
Gastineau, kes ühtlasi oli kommunaalse
raamatukogude inspektor. ¹²²

Kommunaalet ja raamatukogude
valitsevat korda. H. mail veelas kommu-
naalse raamatukogude inspektor Gastineau
kõige raamatukogudes raamatute laenu-
tamise kohta. ¹²³ Sel viisil tahtis kommunaalet
lõpetada varem asethidud aritarvi-
dustele, kui kergema peitreeonipa dri-
mend, saanud raamatuid koju, ei ta-
gastanud need ja sel viisil kõõvisid
rahvuslikku vara. ¹²⁴ Raamatud olid mõel-
dud kasutamiseks ainult kotapeal. Tolle
aja tingimustes võis selline abinõu ka vajalik
olla. Raamatukogude teis. gatahes mingi-

118 M. Бурмен, л. 74.

119 Парижская коммуна в документах, л. 197.

120 Парижская коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 196.

121 Парижская коммуна в документах, л. 198-199.

122 M. Бурмен, л. 75.

123 Парижская коммуна в документах, л. 198.

124 H. M. Бурмен, л. 386.

saavutati oli, sest aprillis lõpetasid tead-
et „Rahvuslik Raamatusepu avas... oma u-
sed töölpubliku jaoks.“¹²⁵

Looma sellel organismiti lugemistube
haiglale ja vabariiklase, kust pidi saama
demonstraatiline ajaleht. See ajakiri oli mõel-
dud reaktioonidele raamatute ja ajalehtede
mõjega paratamatuks. ¹²⁶ Täiskasvanute
kultuurilis- haridusliku taseme tõstmiseks
organismiti hariduskomisjon, et teha
mitmesuguseid kursusi. Neile ei olnud harili-
kult kindlat programmi. Need ajutased
endaat populaarse loengute tsükli mitme-
suguste poliitika-, moraali- ja kunstisü-
miste kohta. ¹²⁷ Teatrid selle loengute kohta
võib kommunis ajalehtedes sageli kohata. ¹²⁸

Mis puutub kommunis otsele ringar-
desalasse poliitikasse, siis peab siin
märkima, et ringandus jäi teiste kunsti-
aladega võrreldes vaeslaseks. Kommunis
ajal ei toimunud ühtegi suurt ringandes-
sündmust, samal ajal kui teatri- ja
kunstielu oli sündmustest rikas. Ei leodud
ringarise föderatsiooni. Ainult mõned

¹²⁵ Нарвская коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 196.

¹²⁶ Нарвская коммуна в документах, л. 205.

¹²⁷ М. Алексеева, Е. Маневир, В. Тинер, л. 30-31.

¹²⁸ Нарвская коммуна в борьбе за демократи-
зацию, л. 192-193.

riigianimevõtte Antistide Föderatsiooni
liikmetes.¹²⁹

Rahvas oli ka riigianime loomingu aval-
damisega. Kommunistid pidanud endale
rohe looma võimusa ajakirjandusliku baasi
oma revolutsioonilise propaganda edu kind-
lustamiseks: rahvalikud ajakirjanduslikud tein-
tused, trükitud ja paberilad. Kuid tuletagem
sünnikohal mulde kommunisti suurt ettevaat-
likust erasomandi suhtes. Tein-
tused, trükitud ja paberilad jäid rahvali-
kust. Separat oli kommunisti sunni-
tud leppima ajakirjanduse, et teine lehed ilmu-
sda kahe veeruga, samal ajal kui sõjaväe-
likud lehed Pariisi ilmusid nelja veeruga.¹³⁰

Suurem osa kommunisti kommunisti
ajakirjanduses oli täidetud dekreetide, insti-
tutioonide ja sõjalise informatsiooniga.
Lühikesi trükiti ajakirjanduses harva. Ühtegi
lühikesepärase kommunisti ajal väga antud.
Nii ei jendunud kommunisti postide lüh-
tesed trükiti. Nad jäid tundmatuks ja
said hiljem koostada.¹³¹ Ei saa
püüda öelda, et kommunisti ajal üldse
lühikesi ei ilmunud. Kuid trükiti rahvali-

129 10. Давидов. Жизнь, с. 30-31.

130 Там же, с. 19.

131 Антонович, с. 5.

lõpetes ajakirjades, lendehtides ja brošüürides, festivalidena parimatunnide jooksul, saamuti laulude festivalidena.¹³² Nõu puutub lehekülgede ja brošüüridesse, siis suurem osa neist hävib. Versailles' valitsus kannab keelt nende plaanipärase, süstemaatilise hävitamise eest. Osa neist hävitatakse võib-olla ka autotid re, eriti terrori esimestel kuudel.¹³³

Suurem osa selle aja prantsuse intelligentist suhtus Kommunismisse vaenelikuult. Need sotsialismi intelligentid ei andnud järele nende peaaegu kõik Versailles'ile. Tol ajal teatud ringarist ei ühinenud Kommunismi peaaegu üegi peale Xavier de Ricard'i, kes kirjutas paar kommunistile saasa tundvat artiklit.¹³⁴ Üks neist, pealkirjaga „Rahva-revolutsioon“, on eriti suurepärase. Selles artiklis kirjutab ta, et „...ainult ajalugu võib anda meie are sotsialismi poliitilist andetust ja näidata töötavate plannide andetust.“¹³⁵ Edasi rutsus ta oma saasagriid tulema appi Kommunismile. Oma saas tööga tööraha valitsusele tõmbas Xavier de Ricard, päritolult arst.

132 to. Дамулан. Торме, lk. 20.

133 sama, lk. 23.

134 Тарунескена Коммуна 2, lk. 22.

135 vt. to. Дамулан. Торме, lk. 26.

tooraat, marii poeg, endale reaktioonäride
erilise viha.¹³⁶

Enaldi tuleb ära märkida need so-
dalinu intelligenti; esindajaid, kes olid
radikaalsete vabariiklasi, idude peoldajad
Jesse imperiumi ajal ja, kuigi nad ei
lõinud üldse raasa kommunistidega,
tegeliselt süüsi toetada teda, paljastades
versailaste monarkistlikke ja kontrevo-
lutsoonilisi saatusi (V. Hugo, E. Zola jt.)¹³⁷

Samaal ajal prantsuse intelligenti kõige
paremad, kõige usinad ja esindajad
arusaadava kommunisti peole ja võidusid oma
saatusi lahutamatuks kommunisti saatu-
sega. Kirjanikest ja ajakirjanikest olid kom-
munisti lühikesed Arnould, Vallis, Grouzet,
Clément, Malon, Pyat, Potier. Kirjandus-
likest noorsoost loidusid kommunisti peole
Jean Richepin, kes Versailles'-vastaate
artistide autor ajakirja „Mot d'Ordre“, Paul
Verlaine, kes töötas kommunisti ajakirja-
duse büroos ja Jean-Arthur Rimbaud.¹³⁸

Paljude kommunisti kirjanike nimed on
siiani teadmata, kuna nad avaldasid
oma teid pseudonüümide all. Näiteks alles

¹³⁶ 10. Дакиши. Фош, lk. 26.

¹³⁷ М. Алексеева, С. Маневик, В. Тренер, lk. 34.

¹³⁸ Парижская коммуна II, lk. 22.

1953. a. sai tratan, et pseudonümi „Ma-
rius“ all ringuta följeton ringaria Villiers
de l'Isle Adam.¹³⁹ Pseudonümi „Vendex“
all ringuta ün. kommununi teipe silma-
pärtsamaid ringariene Guénot - Winger.
Ta oli endine vaimulin, kellel oli juba tein
impurimui ajal julgest lakti öelda siri-
rust. Oma pamphletides paljastas ta elu-
valtsui, propagand revolutsioni teid.¹⁴⁰

Satumärkise kirjanduse suurepärase näi-
 tes oli anonüümne pamflett "Jesuiitide van-
 denõu vabariigi vastu". Pamflett näitas
 veenvalt katoliku kiriku reaktioonidest tege-
 vust, kiriku ja jesuiitide vabariigivastast
 propagandat provintides, nende ora valimistel
 Rahvasrepres.¹⁴¹

Publitsitisa ühtesulamine kunstide
sõnaga on üks kõige melomnilikumaid kom-
muuni ringanduse jooni. Kui peame
ringanduse sõne moodustas sel ajal poliitiline
temaatika, siis kommuni publitsi-
tikas ja sepi paljusid tema ametlikke
dokumente võib vaadelda kui ringandes-
tuseid. Sellel ühes põhjuseel on kindlasti

139 М. Алексеева, с. Маньки, в. Тенер, в. 34.

140 Rama.

141 е.с.м. и маи, в. 303.

asjaolu, et kommunisti publikatsioonid ja amet-
likud dokumendid seostati sellest andesate
sõnakunstnike poolt kui Vallis, Brissac,
Vermonet, Anxoul jt.¹⁴² Kommunisti täi-
tuse talupoegadele seostas näiteks Andre
Léon.¹⁴³ Suur osa trüki tähtsusi oli seosta-
tud Edmond Moreau poolt.¹⁴⁴

Pariisi kommunisti poosta oli propa-
gandistlik, täis võitlusvaimu, täieliselt
kaasajne. Pöörde-kommunistide tunnet
on jagatud järgmistesse tüüpidesse: 1) patri-
stiline poosta, mis tuleb tervita kom-
munisti ringi propagandis kommunisti es-
mäanne ja ülesanded; 2) ratsioniline poosta,
mis oli seotud kommunisti poliitilise ja
sõjalisega võitlusega ning püüdnud teravalt
versaitari; 3) humanistlik poosta, mis ka-
jastas kommunisti sündimise ja
elu-olu.¹⁴⁵ Tulekommunisti selle-aegse tunnet
on tihedaima sõde revolutsiooni sündumistega.

Esimene tüüp näiteks võib leida Vallis'i
proosaalustuse „26. märts“. See töö on
pühendatud kommunisti esimeste valimiste
päevale ja väljendab rahvamaaride suur-
mat rõõmu, jubeldamist.¹⁴⁶ Kommunisti

142 M. Alexandre, C. Manier, G. Thier, lk. 38-39.

143 Promousses I, lk. 138 - 139.

144 M. Alexandre, C. Manier, G. Thier, lk. 39.

145 Annuaire, lk. 5.

146 Laune, lk. 45.

ülesannete propagandimisele on pühendatud
Nemari lühikes „Kommun”.¹⁴⁷ Suurepärane
revolutsiooniline hüüsi „1871. aasta murrel-
jus” kirjutas poet Jules-Victor Lehoux.¹⁴⁸

Hea näiteks Kommuni hümneerlike
lühike kohta on lühike anonüümne „Sam-
mas, mis räägib Vandôme’i ainsaka
mahavõitumist 16. mail.”¹⁴⁹ Sama tüüpi alla
kuulub ka väike anonüümne lühike, mil-
le teema on barrikadide ehitamine rel-
ja ajavahetuse peolt.¹⁵⁰

Peamine koht Kommuni poesta kuu-
lub satiirile lühike. Paljud neist olid
kirjutatud karmanjeoli¹⁵¹ vaimus¹⁵². Sellal
väljaantav kirjanduslik-satüüriline ajakiri
kandis nime „La Carmagnole”; sellele
kuus kuubuit avati uue karmanjeoliiga.
Esimene neist oli pühendatud Trochu’le,
teine Favre’le, kolmas – mitmesugustele
Prantsuse trooni pretendentidele, neljas fa-
vüü – pressi armule, kuus – Thiers’le.

Realistlikke munda Kommuni poesta
esindavad Eugène Pottier, Jean-Baptiste Clément,

147 Аммолонья, lk. 46-47.

148 М. Алексеева, С. Маневух, Б. Тренер, lk. 35.

149 Аммолонья, lk. 60-64.

150 Саммас, lk. 69.

151 Карманжол – прантсусе революционериле rahva-
laule, pärit 1792. aastast.

152 vt. näit. Аммолонья, lk. 48-49!

Henri Brissac jt. Neid täiendas Louis
Micheli revolutsiooniline romantika.¹⁵³

Kepi Kommuni portidest ei jõudnud
oma suure ideelise vru peolust süüsi nii
põrgeli faamele kui Eugène Pottier. Ta oli
pärit tööloperonast. Pottier' elute on
lahutamatu misedunud sajandi respaiga
prantsuse tööloisumise. Selle suure poe-
di leoninger pugeldes prantsuse prole-
tariaadi revolutsioonide võitluse süpense
protsess.¹⁵⁴ Kommuni alpusel peale oli
Pottier tema kultuurilise aktiivse tegelane.
Ta suures kunstnike Föderaalkomitee.
Kommuni liikmes, valiti ta täiendavatel
valimistel. Pottier töötas peamiselt II riig-
konnas. Kommuni viimastel barrikadide
võitluses ta koos Gustave LeFrancqis'ga.¹⁵⁵

1871. a. juunis, peale Kommuni purus-
tamist, lõi Pottier Pariis, põhanda all
vööides „Internatsionaali“¹⁵⁶ millest sai
rahvusvahelise proletariaadi hümn. „Kom-
muni suruti maha... kuid „Pottieri“
„Internatsionaal“ kandis Kommuni ideed
üle kogu maailma, ja ta on praegu

153 Парижская Коммуна II, л. 29.

154 Л. Андреев. Эжен Потиер — поэт пролетарской
коммуны. [Вступительная статья в книгу]
Потиер, Э. Избранное, М. 1950, л. 3.

155 Парижская Коммуна II, л. 30.

156 Л. Андреев, л. 7.

elavam kui kunagi varem," kirjutas V. I. Lenin 1912. aastal.¹⁵⁷ Lenin hindas Pottier'i kui proletariaadi luuletajat väga kõrgelt. „Oma loomingu näol rajas ta endale juba oma eluajal jäädava mälestussamba. Ta oli ühes rääpe suuremas propagandist laulu abil.“¹⁵⁸

Parüüsi kommuni riikastas oma aja prantsuse kirjandust, mis elas sel ajal üle sügavat kriisi, sattudes naturalismi ja decadentluse mõju alla. Kommuni kirjandus avaldas tugevat mõju hilisemale prantsuse kirjandusele, soodustades selle progressiivset, humanistlikku joont arengut.

Uut moodi tõlgeti kommuni ajal üles ka teatri töö küsimus.

1870 - 1871. a. oli Parüüs 27 teatrit, 7 suurt kontserdisaali ja tšinnis.¹⁵⁹ Prantsuse pressi sõja ajal teimns suur langus teatrilelus. Paljud muusikailjad olid mobiliseeritud. Teatrite töötand tühjarguente osatäitjatega; paljud neist olid repisuletud.¹⁶⁰ Kommuni loomise ajal teatrid vähem kui pooled teatrid. Mitmetes teatritekonetes olid sdu natud laud ja laatsaretid.¹⁶¹ Hiljem, nores näitlejate

¹⁵⁷ V. I. Lenin. Eugène Pottier. Teored, rd. 36, lk. 183.

¹⁵⁸ Samas.

¹⁵⁹ H. M. Kerpnenk, lk. 413.

¹⁶⁰ Kerpnenkna Kommuua II, lk. 47.

¹⁶¹ H. M. Kerpnenk, lk. 413.

põgenemise, sabotaaži ja sõjategevuse algsellega vähem tegutsenute teatrite ja kontserdisaalide arv vulpi. Aprilli lõpus teostas ainult 5-8 teatrit.¹⁶²

Kommunisti teatripoliitika eraldatavaks saht etappi - 19. märtsist aprilli lõpuni ja aprilli lõpust „verise nädalani.“ Esimesel perioodil olid kommunistide hulgas populaarsed prudenstlikud vaated, mille kohaselt kunst peab olema täiesti sõltumatu, absoluutselt vaba kooldusest riigi poolt.¹⁶³ Teisel perioodil paeis praktiline töö selle väärseisuse ka tõukuma.

Aprilli esimesel meodustati Antrotoide Föderatsiooni. Föderatsiooni põhiringja väljateotamises valiti komisjon, kuhu kuulusid 2 ringjariiku, 2 heliloojat, 3 draama näitlejat, 3 estraadinäitlejat ja 2 muusikut.¹⁶⁴ Kõigile Pariisis olevatele artistidele esitati ülesanne liituda föderatsioonis. Sellele vastas üle 600 artisti.¹⁶⁵ Hiljem kuulus föderatsiooni 900 tüget.¹⁶⁶ Artistide Föderatsiooni ühendus esmapordiselt võndretel alustel teie teatri- ja estraaditeotajad.¹⁶⁷

162 П. М. Керменцев, с. 414.

163 Парижская коммуна I, с. 47.

164 П. М. Керменцев, с. 416.

165 Парижская коммуна в документах, с. 204.

166 П. М. Керменцев, с. 416.

167 Парижская коммуна II, с. 47.

Kommuni ajarijandus suhtus sellise sam-
muse rahuloluga. „Journal officiel“ kirju-
tas: „See föderatsioon, mis lähtub nii vaba-
riiklastest printsüidist, peab kunstialal läbi
viima kiired ja samalised reformid.“¹⁶⁸

Kuid Antstide Föderatsiooni töi esi-
nes eriti esialgu väga suuri puudusi.
Ilcolitsedes kunsti vajaduste eest, vabastas
kommun fartistelt föderatsiooni lüües
mobilisatsioonist. Selle tulemusena muutus
Antstide Föderatsioon aja jooksul peegelpai-
gaks sõjaväelastele rasketeid ülesandeid.
Paljud näitlejad kaotasid kuni po-
geneerimis oma trupptide väljastõueten-
duste ettevaat. Kommun mõistis peagi
oma viga ja püüdis näitlejate väljastõueten-¹⁶⁹

Kommun tegi näitlejatele mitme-
suguseid soodustusi, sest ta soovis, et teat-
rid oleksid avatud, et näitlejad mängin-
ud ja innustanud näitlejaid. 22. aprilli
määrusega lubas kommun Antstide
Föderatsioonile tasuta kasutada vabu
teatrisaali etenduste korraldamiseks leske-
de, orkude ja haavatute heaks.¹⁷⁰

Aprilli lõpust alates kommun

¹⁶⁸ Парижская коммуна в документах, л. 204.

¹⁶⁹ Парижская коммуна II, л. 48.

¹⁷⁰ Парижская коммуна в документах, л. 205.

aktiivselt võitlema kodanliku sabotaažiga teatrites. Teatrites sabotaaži organisatsioonid olid selle impriumi asunud privilegitud teatrid „Grand Opéra“ ja „Comédie Française“. ¹⁷¹ Eriti vana oli sabotaaž „Grand Opéra“, mille direktor Emile Perrin ei tahtnud täita mingisuguseid kommunisti nõudeid. 1. mail teus üldsondliku fulgurosa komitee määruse operiteatri direktori nimetamise kohta. Määruse öeldakse, et vaatamata raskustele „...kunst ja näitlejad ei tohi kannatada...“ ¹⁷² Kuna Perrin tõi tavaliselt teatri tööle, ta vallandatakse; tema asemele nimetatakse operiteatri direktoriks noor laulja Eugène Garnier. Näitlejate ja muusikavandrite huvide kaitses meeldub talle komitee. ¹⁷³ Garnier hakkas viivitamatult valmistuma teatri avamiseks. Ta pidi teinuma 22. mail. ¹⁷⁴

Teine Teine impriumi privilegitud teater „Comédie Française“ ei sulgenuks üksi, sest selle direktor Edouard Thierry tahtis „päästa teatrit“. Ta püüdis luua muljet, et teater töötab.

¹⁷¹ П. М. Сергеев, с. 414.

¹⁷² Рабочая Коммуна в документах, с. 203.

¹⁷³ Там же.

¹⁷⁴ Рабочая Коммуна II, с. 49.

separaat arti iga päev mingisuguseid etendu-
si. Kuid ta ei täitnud Kommuni nõudeid-
ei alandanud piletit hindu, ei uuendanud
repertuaari.¹⁷⁵

Kommuniga läks saama teater „Gym-
nas“. Siin alandati ka piletit hindu. Selle
est avaldas „journal officiel“ teatrile süüdist.¹⁷⁶

Kõik teatrid teostasid vana reper-
tuaariga. Kommunil süll määras ära va-
gadust uuendada repertuaari, lähendada
teeda päevasündmustele, kuid seda lihtsalt
ei jõutud teha.

Tundevast paindisunud repertuaa-
ri osas olid kontserdid, mis võitsid Kommu-
ni ajal suure populaarsuse. Need kontserdid,
mida korraldati teatrigaile esmääridel
kaavatute, rahvusaatlaste laste laste ja or-
bude abitaamuseks olid väga avaga. Esitati
klassikalisi teoseid, helileoja-kommu-
naaride loomingut, loeti lülitusi.¹⁷⁷
Võib-olla sellepärast olidki need kontserdid
nii populaarsed, et nende sava olid kere-
lised teosed, mis teatud määral pugelda-
rida saavaga.

Eriti populaarsed en kontserdid, mis

¹⁷⁵ Таруначар Коммуна I, lk. 49-50.

¹⁷⁶ Sama, lk. 50.

¹⁷⁷ М. Аверева, С. Манетер, В. Тенер, lk. 29.

konnaldati 'Guillermin' kesks 6., 11. ja 18. mail.
Suurima eduga esimest korda kontserdil
näitlejanna Agar ja Borda.¹⁷⁸ Kontser-
ti de konnaldamise kavatses kommunun alpe
ülesandeks teha Antistide Föderatsioonile,
mis aga otsustas seda me teha. Kommununi
poolt oli selle töö organisatsiooniks määra-
tud doktor Reussel.¹⁷⁹

Kommunun ei piinudnud muudugi per-
valdada ainult heategevaid etendusi.
Ta püstitas teatri ette poliitilise haridus-
liku, propagandistliku ja ravatusliku
ülesande. Kommununi tsentral 19. mail
ütles umbain: „See [teater - H. H.] on kõige
suhem ja kõige parem rahva valgustamise
vahend. Meie elavend valitsend muutsid
teatri kõigi rahva õpetamise vahendiks,
mis aga teeme ta kõigi kodanikevõrude
õpetamise vahendiks.“¹⁸⁰

Vajadus luua kord teatrite ja muu-
sika hariduse alal tekkis viti või kuu
paigani. Sellel ajal oli rahvataaj enam-
vähem murtud, teatrite tegevus elavnes.
Kerkis küsimus üldsest teatri- ja
muusika hariduse reformist.

178 Т. М. Кернштейн, с. 416.

179 Парисская Коммуна II, с. 50.

180 Промолки II, с. 321.

15. mail kutsus Vaillant kõiki konservatooriumi professorid 20. mail, konservatooriumi leonesse, et läbi arutada selleaastase reformi küsimus.¹⁸¹ Uue konservatooriumi direktoriks määrati Daniel Salvador. Ta kannas energiliselt tegema ettevalmistusi reformiks. Kuid tema rääkides oli kõigest 10 päeva. 24. mail tabati ta versailaste poolt püssiga räs ja lasti maha.¹⁸²

19. mail kommunumi istungil oli päevakorra teatrite küsimus. Oma sõnavõtte ütles Courmet: „Ma leian, et teatrid on rahva kasvatamise vahendid ja seisan selle eest, et nad üle anda haridusdelegatsioonile.“¹⁸³ Seni olid teatrid allunud mitmesugustele asutustele – küll ringkonnavalitustele, küll politseiprefektuurile või ühiskondliku jalgrattade komiteele.¹⁸⁴ Istungil loeti ette Vaillant'i ettepanek: „... teha lõpp teatrite ekspluatatsioonile sisetunite ühe direktori või ettevõtjate ühingu poolt, asendada ne lähima aja jooksul assotsiatsioonide süsteemiga.“¹⁸⁵ Puhtpruudondiline seisukohtadega astus välja F. Pyat, kes ütles: „Ma ei luba niigi vahelengamist

181 Парисская коммуна в борьбе за демократизацию, с. 201.

182 П. М. Керменцев, с. 416.

183 Промышлен II, с. 329.

184 П. М. Керменцев, с. 414.

185 Промышлен II, с. 329.

ei teatri valdennas, ei kirjanduse valdennas; "¹⁸⁶ "... vabal maal, mis on välja arendanud inimvabaduse, mõttevabaduse, tähendab teatri andmine niigi hoolde alla tegutseda mitte-vabariiklalt." "¹⁸⁷

Kommun võttis vastu sellestase dekreedi. Dekreet allutas teatrid hariduskorjusele. Igasugused privilegid ja subsidiumid teatritele kaotati. Haridusdelegatsioonile tehti ülesandeks "... teha lõpp ekspluatseerimise režiimile teatrites direktori või ettevõtjate kompanii poolt ja lühima ajaga asendada see assotsiatsioonide režiimiga." "¹⁸⁸

Enamanduse likvideerimine teatritele tähendas nende vabastamist kapitalismi sõidikutest. See oli sõjaväelise ahistuse teatri suhtes. See-eest teatritele subsidiumide andmise täielik lõpetamine oli muudugi ebaõige. Käesoleval juhul lähtus kommun ajaloost, et imperiumi ajal olid subsidiumid ja privilegid teatri ärastamise vahendiks, nende monarhistliku ideoloogia turustamise vahendiks meedumaks. Usaldamatuse subsidiumide suhtes oli pseudodestiline ideoloogia väärarusaolt, mis lähtus niigi täieliku mitte-vahelusega suure põhinõuetest kunsti alal.

¹⁸⁶ Промисловый II, lk. 329.

¹⁸⁷ Sama.

¹⁸⁸ Sama, lk. 337.

Kommunisti poliitika kultuurivallas alal
oli põhjaliselt erinev kultuuripoliitika,
mida varem enne oli näinud. See oli
proletariaadi diktatuuri kultuuripoliitika,
mille põhitõus esmärgiks oli kõigi
kultuurivääruste - ringanduse, sursti, teat-
ri säilitamiseks tegemine rahvaar-
side jaoks. Vaatamata prudentslikele sde-
leptade väärseisusotade takistavale mõjule
oli kommunistil kultuurialases töö suuri
saavutusi. Kuid ka sel alal, nagu tei-
telgi aladel, jõudis Kommunistid ainult
alustada oma teoga.

Lõppsõna

Selline oli lühidalt Kommunisti partei majanduslik ja kultuurialane poliitika. Võrreldes saavutustega poliitilisel alal olis see vähe, kuid arvestades Kommunisti tegutsenud lühikest aega ja asjaolu, et suurem osa sellest ajast rulus võitlusele Versailles' kontrrevolutsiooniga, saamati välisvõimade interventsiooniga, on täiesti arusaadav, et Kommunistid ei jõudnudki rohkem ära teha. „Punktisotsiaalsel alal jõudis ta vähe ära teha, kuid see väheene töö siiski küllaltki selgesti nähtavalt tema riiklikvalitsuse, riikliku föderatsiooni valitsuse meelemeel,“ kirjutas Lenin.¹⁸⁹

Kommunistid teeli palju tegelda konkreetset olukorda tingitud küsimuste lahendamisega. Sellised alinõud olid näiteks ühiskondlike liivide vähendamine, pardiinajast ajade väljasaamine, pagariite töötis mela-

189 V. I. Lenin. Kommunisti mälestused. Teosid, kd. 17, lk. 110 - 111.

mine jt. Nende idarühnamatute rühmade
lahendamiseks peeti palju aega, mida
kommunismuudu oleks võinud kasutada
raugemate ülesannete lahendamiseks. Sel-
lesed rühmused tõusvad päevast
just ülemineku perioodile, milles oli rogu
Pariisi kommunism.

Ülemineku perioodist oli tingitud ka
mõningate kapitalistlike majandusmuu-
dite kasutamise kommunisti poolt, nagu
arvestamine vabakaubandusega, verekite
süsteemi säilitamine jt. Ei saa siin-
juures unustada prudenistliku ideolo-
gia mõju, mis kommunisti päevile oli
siiski kahtlemata üsna tugev. See oli
tarkustuse paljude sotsiaal-majanduslike
ja kultuurilaste rühmade radikaalse-
male lahendamisele. Sellest oli tingitud
kommunisti ettevaatlikkus suhtumises
erandidele. Kuid kommunism oli töö-
klassi valitsus ja just sellepärast pidi
ta oma praeguses tegevuses minema
raugemale, kui seda lubas väikerodan-
lik prudenistlik ideoloogia. Sellega on
seletatav ka asjaolu, et kommunistil oli
plaanis suured sotsiaal-majanduslike
ja kultuuriliste rühmade sotsialistlik

lahendamise. Näitena oli juba esitatud kõigi suuretevõtete maksimumimõõde dekreedi projekt. Haridusloomingu tegelik seadmine pühendatud lahutamise ja haridussüsteemi reformi dekreedi projekti väljatöötamisega. Kahtlemata olis aga endaga raamatud ja 1-tunnine tööpäeva kehtestamine, liidu loomise talurahvaga jne.

Praktiliselt oli suurem osa kommuni-
ni sõtsiaalsuhtluse ja kultuuri-
alade abinõust süüsi läbi viidud teadusliku sõtsiaalsuhtluse vaimus. Dekreeti mahajäetud ettevõtete ülevõtmise kohta tööliste teotusansotsiaalsuhtlusele, pagari töötis
kehtestamine, traktide süsteemi kehtestamine, eranditult kõigi ametisolevate valitavus, nende tagandamine igal ajal, nende palgaal-
alandamine tavalse tööliste palgani -
„nude lihtsate ja „endastuõrstatavate“ de-
mokraatlike abinõude, ühendades täie-
likult tööliste ja enamiku talupoegade
huvide, on ühtlasi rikkas, mis viib capi-
talismit sõtsiaalsuhtlusele.“¹⁹⁰ Samal viisil
võib meeleostada ka teine rida kom-
muni abinõust rahvahariduse ja kultuuri

¹⁹⁰ V. I. Lenin. Riik ja revolutsioon. Teos, kd. 25, lk. 392.

alal, nagu raomandi saotamine teatrile,
muuseumide ja naamatusegude avamine
laiadele töölmassidele, elualise õpetuse
rõhviimine seelikus jt. Sellis mõttes on-
gi kommunisti sotsiaal-majanduslikud ja
kultuurialased üritused väärtuslikum
panuseks proletariaadi võitlussegevuste
laevasse.

Prantsuse rahvas võitleb tänapäeval
jälle reaktsiooni vastu. Streigilõrmuine
on Prantsusmaal viimase aja saavuta-
nud äärmiselt laia ulatuse. Suures
ressursis ja innustajaks prantsuse tööls-
klassile on tänapäevani jäänud ja jääb
ka edaspidi 1871. a. Pariisi kommunist.

Kasutatud kirjanduse nimekiri

I Marismi - leninismi klassikud:

1. Marx, K. Kodusõda Prantsusmaal. Karl Marx ja Friedrich Engels. Valitud teosed raskes köites, I kd., T. 1957, lk. 373 - 435.
2. Engels, Fr. Bessõna [K. Marxi „Kodusõja Prantsusmaal“]. Karl Marx ja Friedrich Engels. Valitud teosed raskes köites, I kd., T. 1957, lk. 373 - 382.
3. Engels, Fr. Korterisüsimused. Karl Marx ja Friedrich Engels. Valitud teosed raskes köites, I kd., T. 1957, lk. 436 - 508.
4. Lenin, V. I. Eugène Pottier. Teosed, kd. 36, T. 1959, lk. 182 - 183.
5. Lenin, V. I. Kommunisti mälestused. Teosed, kd. 17, T. 1953, lk. 108 - 112.
6. Lenin, V. I. Kommunisti õppetunnid. Teosed, kd. 13, T. 1953, lk. 424 - 427.
7. Lenin, V. I. Riik ja revolutsioon. Teosed, kd. 25, T. 1954, lk. 355 - 459.

II Аллиада:

1. Лефранс, П. Воспоминания коммунара, л. 1925 (= П. Лефранс).
2. Паритская Коммуна в борьбе за демократизацию школы. Документы и материалы, М. 1958 (= Паритская Коммуна в борьбе за демократизацию).
3. Паритская Коммуна в документах и материалах. [Составитель и редактор] А. М. Молок, л. 1925 (= Паритская Коммуна в документах).
4. Первый Интернационал в дни Паритской коммуны. Документы и материалы, М. 1941 (= Первый Интернационал).
5. Живьма дейшелей Первого Интернационала в дни коммуны, М. 1933 (= Живьма дейшелей).
6. Живьма работоров Паритской коммуны, М. 1933 (= Живьма работоров).
7. Протоколы заседаний Паритской коммуны 1871 года, т. I - II, М. 1959-1960 (= Протоколы I - II).

III Снйалакинунаномис:

1. Айноберг-Загряцкова С. Ф. Живьма из осатденного Парита (1870-1871 гг.). — „Вопросы истории“, № 3, 1956, стр. 129-131.

2. Алексеева М., Маневич С., Тенер В. Литература и искусство в дни Парижской Коммуны. — "Вестник истории мировой культуры", № 6, 1961, в. 29-44
(= М. Алексеева, С. Маневич, В. Тенер).
3. Андриев Л. Эжен Жюлье — поэт пролетарской Коммуны. [Вступительная статья в книге] Жюлье Э. Избранное, М. 1950, в. 3-15 (= Л. Андриев).
4. Антология поэзии Парижской Коммуны 1871 г., М. 1948. (= Антология).
5. Архипов Ф. И. Борьба рабочих в Парижской Коммуне при проведении некоторых социально-экономических мероприятий. — "Ученые записки Горьковского гос. пед. ин-та иностр. языков", вып. 2, 1957, в. 63-94 (= Ф. И. Архипов. Борьба рабочих).
6. Архипов Ф. И. Мемуарники и историография Парижской Коммуны 1871 г. (Краткий очерк). — "Ученые записки Горьковского гос. пед. ин-та иностр. языков", вып. 6, 1958, в. 143-175 (= Ф. И. Архипов. Мемуарники).
7. Архипов Ф. И. Продовольственный вопрос в Париже в период осады и Парижской Коммуны. — "Ученые записки Горьковского гос. пед. ин-та иностр. языков", вып. 1, 1955, в. 29-55 (= Ф. И. Архипов. Продовольственный).

8. Архипов Ф. И. Разрешение Парижской Коммуны 1871 г. коммунистического вопроса. — «Ученые записки Горьковского гос. пед. ин-та иностр. языков», вып. 12, 1959, кн. 205-217
(= Ф. И. Архипов. Разрешение коммунистического вопроса).
9. Вурткин М. История Коммуны, Л. 1926
(= М. Вурткин).
10. Вайнштейн О. Л. Французский Бак и Парижская Коммуна. — «История-марксизм», т. 1, 1926, кн. 11-47 (= О. Л. Вайнштейн).
11. Данилин Ю. Поэмы Парижской Коммуны, т. I, М. 1947 (= Ю. Данилин. Поэмы).
12. Кан С. В. Проблемы Парижской Коммуны в новейшей исторической литературе. — «Известия АН СССР», серия истории и философии, ш. III, М. 1946, кн. 221-230
(= С. В. Кан).
13. Керженцев П. М. История Парижской Коммуны 1871, М. 1959 (= П. М. Керженцев).
14. Lissagaray P. Geschichte der Commune von 1871, Berlin 1956 (= P. Lissagaray).
15. Лукин Н. М. Парижская Коммуна 1871 года. Избранные труды, т. II, М. 1962
(= Н. М. Лукин).
16. Лурье А. Я. Портреты деятелей Парижской Коммуны, М. 1956.

17. Mantzke K. Die Kommunisten von Paris,
Berlin 1961.

18. Молок А. И. Девяностолетие Парижской
Коммуны. - "Трибунальные истории в шко-
ле", № 2, 1961, с. 20 - 36 (= А. И. Молок.
Девяностолетие).

19. Молок А. И. Письма трудящихся Париза
в дни коммуны. [Сборник] Из истории
общественных движений и международ-
ных отношений, М. 1957, с. 515 - 529
(= А. И. Молок. Письма трудящихся).

20. Молок А. И. Рабочие Париза в дни комму-
ны. - "Вопросы истории", № 3, 1951, с. 3-31
(= А. И. Молок. Рабочие Париза).

21. Молок А. И. Революционные клубы в дни
Парижской коммуны 1871 года. - "Ученые
записки Московского гос. пер. ин-та им.
Ленина", т. 109, вып. 6, М. 1957, с. 33-53
(= А. И. Молок. Революционные клубы).

22. Морозов Т. П. Профессиональные организации
рабочих Париза и Коммуна 1871 года. -
"Вопросы истории", № 3, 1961, с. 92-106
(= Т. П. Морозов).

23. Парижская Коммуна 1871 г., т. I - II,
М. 1960 - 1961 (= Парижская Коммуна
I - II).

24. Парижская Коммуна 1871. Альбом, Варшава
1955 (= Парижская Коммуна 1871. Альбом).

25. Фрумов С. А. Паритская коммуна в борьбе за демократизацию школы и просвещения. Исторический очерк. Паритская коммуна в борьбе за демократизацию школы, М. 1958, кн. 5-88 (= С. А. Фрумов).
26. Хейфец Ф. А. Паритские коммунары, М. 1961 (= Ф. А. Хейфец).
27. Шейнман С. С. Паритская коммуна и церковь. — «Вестник музея истории религии и атеизма», сборник 5, 1961, кн. 297-314 (= С. С. Шейнман).
28. Шури М. Парит был предан, М. 1961 (= М. Шури).

Sisukord

	lk.
Esirekatus	2
I peatükk. Pariisi kommuni alinõud töötluse, kaubanduse ja varustamise taastamises ja organiseerimises	13
II peatükk. Pariisi kommuni alinõud töötajate materiaalse olukorra ja elutingimuste parandamises	51
III peatükk. Pariisi kommuni poliitiline kultuuriline alal	93
Lõppsõna	149
Kasutatud kirjanduse nimikiri	153